

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 39 (599) 18 - 24 Cəbrayıl, Oktyabr s. il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Həjəy: 40 qəpik

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eləgü

AZƏRBAYCI Səh. 2

Kazanda XVI BRICS Sammitinin "Outreach"/
"BRICS+" formatının ilk plenar iclası keçirilib

Səh. 2

Serokê Herêma Kurdistanê
peyamekê parve dike

Səh. 2

Serok Barzanî: Serkeftina hilibjartinan,
serkeftina gelê Kurdistanê ye

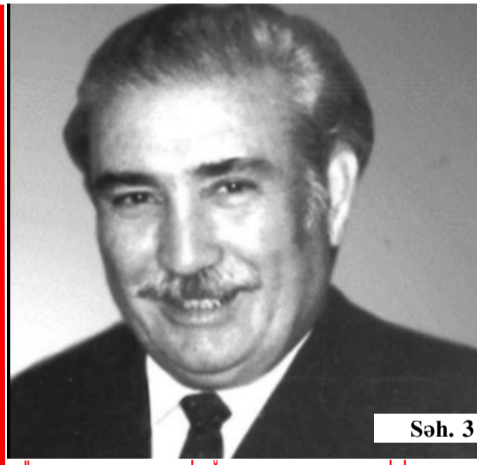
Səh. 9

İrak Cümhurbaşkanı'ndan çağrı: Seçim sonuçlarına
ve halkın özgür iradesine saygı duyun

Səh. 18

Ezizê Zîyo Bedîrxan - Xelatgirê
ordena "Yekîtiya Welat"!

Səh. 3

KÜR D XALQININ DƏYƏRLİ OĞLU AZƏRBAYCAN NƏSRİNİN QARTALI
SÜLEYMAN HÜSEYN OĞLU RƏHİMOVUN VƏFATINDAN 41 İL ÖTÜR

Səh. 17

Mesrûr Barzanî: Em naxwazin Herêma
Kurdistanê tevli aloziyên Rojhilata Navîn bibe

Kazan şəhərində Prezident İlham Əliyevin
Ermənistanın Baş naziri ilə görüşü olub

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN «ŞƏRƏFNAMƏ»
ƏSƏRİ KÜR D XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman
davasında Kürd Xalqının rolu

Gavək berbî Zimanê Kurdî
KUR D dilinə doğru bir addım

Kürdlər və kürdüstan

AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADİ KÜR D DÖVLƏTİ

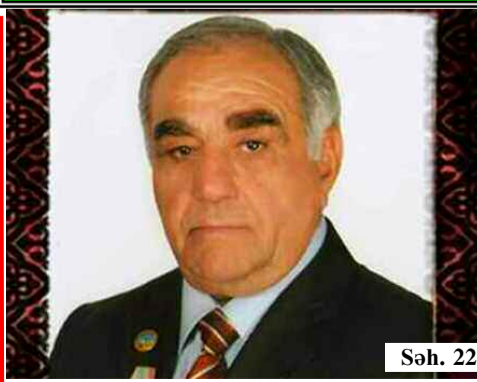
Səh. 13

CHP lideri Özel : El yükseltiyorum,
ben de Kürtlere devlet teklif ediyorum

Səh. 19

Sirri Sakik li ser gotinên Bahçelî: Em
dê bipêşketinên giringtir bibînin!

Səh. 22

Bîranîna Rojnameger, Helbestvan û Derdkêşê
Çanda Kurd Hesênê Hecîsilêman

Səh. 14

Serokwezîrê Îraqê: Gelê
Herêma Kurdistanê piroz dikim

Kazan şəhərində Prezident İlham Əliyevin Ermənistanın Baş naziri ilə görüşü olub

Oktyabrın 24-də Rusiya Federasiyasının Kazan şəhərində keçirilən XVI BRICS Sammiti əsnasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan arasında görüş olub.

Kazanda XVI BRICS Sammitinin "Outreach"/"BRICS+" formatının ilk plenar iclası keçirilib

Oktyabrın 24-də Kazan şəhərində XVI BRICS Sammitinin "Outreach"/"BRICS+" formatının ilk plenar iclası keçirilib. Öz coğrafi mövqeyindən istifadə edən və müasir infrastruktur yaradan Azərbaycan

formatının ilk plenar iclası keçirilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tədbirdə iştirak etmək üçün "Kazan Expo" Beynəlxalq Sərgi Mərkəzinə gəldi. Əvvəlcə XVI BRICS Sammitinin "Outreach"/"BRICS+" formatının nümayəndə heyətləri başçıları - iştirakçılar birgə foto çəkildilər.

Rusiya Prezidenti Vladimir Putin çıxış üçün sözü Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə verdi.

Dövlətimizin başçısı tədbirdə çıxış etdi. Prezident İlham Əliyevin çıxışı -Hörmətli Vladimir Vladimiroviç. Hörmətli həmkarlar. Xanımlar və cənablar.

Hər şeydən əvvəl dəvətə görə Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Vladimiroviç Putinə təşəkkürümü bildirmək istərdim.

Fürsətdən istifadə edərək, Rusiya Federasiyasını BRICS-də uğurlu sədrliyi münasibətlə təbrik etmək istərdim.

Azərbaycan beynəlxalq münasibətlərdə çoxtərəflilik prinsipinin fəal tərəfdarıdır, bu, 2020-2023-cü illərdə Qoşulmama Hərəkatına sədrlik dövründə bizim tərəfimizdən əyani şəkildə nümayiş etdirilib. Dördillik sədrlik dövründə Qoşulmama Hərəkatı özünün institusional inkişafında böyük addım atıb, beynəlxalq münasibətlər sisteminə öz yerini xeyli möhkəmləndirib. Hərəkata uğurlu sədrlik təcrübəsi bu gün bizə Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin hazırkı sədri qismində kömək edir.

Avrasiyanın mühüm nəqliyyat və logistika mərkəzlərindən birinə çevrilib. "Şərqi-Qərb" və "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizləri bizim ərazimizdən keçir. Bu nəqliyyat yollarının Azərbaycan ərazisində olan bütün seqmentləri uğurla fəaliyyət göstərir. Hazırkı məqamda ərazimizdən yük axınının kəskin artmasını nəzərə alaraq, biz bu dəhlizlərin ötürücülük imkanlarının artırılmasına əlavə vəsaitlər yatırırıq.

Növbəti ayda Bakı ən böyük beynəlxalq iqlim konfransının – COP29-un keçirilməsi məkanı olacaq. Təqribən 200 ölkənin COP29-un Azərbaycanda keçirilməsinə dair yekdil qərarı bizim siyasətimizə hörmətin və dəstəyin parlaq sübutudur. Biz artıq Qlobal Cənub və Qlobal Şimal arasında iqlim üzrə əməkdaşlığa töhfə veririk və istər iqlim dəyişikliyi ilə bağlı məsələlərdə, istərsə də qlobal təhlükəsizlik, beynəlxalq hüququn aliliyi, bir-birinin işlərinə qarışmamaq, qarşılıqlı hörmət məsələlərində qarşılıqlı anlaşmaya nail olunmasına səy göstərəcəyik.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Prezident Vladimir Putin dedi: Hörmətli cənab Prezident, çox sağ olun. Həqiqətən, Siz tamamilə düzgün qeyd etdiniz ki, Azərbaycanın rolu, xüsusilə logistika dəhlizlərinin inkişafında çox mühümdür. Eyni zamanda, zənnimcə, Rusiyanın, həmçinin digər BRICS dövlətləri ilə artan əmtəə dövriyyəsinə nəzərə alsaq, Qazaxıstan Prezidentinin indicə dediyi kimi, bu da böyük əhəmiyyətə malikdir.

Sizə ən xoş arzularımı çatdırmaq istəyirəm. Çox sağ olun.

Serok Barzanî: Serkeftina hilibjartinan, serkeftina gelê Kurdistanê ye

Serok Mesûd Barzanî derbarê encamên proseya hilibjartinên giştî yê Parlamentoya Kurdistanê de peyamek belav kir û tê de pîrozbahiyê li gelê Kurdistan û alîgirên PDKê û tevahiya hêz û aliyan siyasî kir.

Serok Barzanî di peyama xwe de got: "Şikur bo Xwedê mezin, proseya hilibjartina gera şeşem a parlamentoya Kurdistanê bi serkeftî bidawî hat û gelkê Kurdistanê karîn di keşeke azad de dengên xwe bikar bînin."

Herwiha dibêje, "Bi awayekî piştrast ve serkeftina vê proseyê, serkeftina gelê Kurdistanê ye bi hemû pêkhate û aliyan siyasî ve. Bi

vê boneyê ez spasî û pîrozbahiyên xwe pêşkêşî gelê Kurdistanê, cemawer, endam û alîgirên Partiya Demokrat a Kurdistan û herwaha tevahiya aliyan siyasî dikim."

Serok Barzanî got jî: "Ez di vir de bi pêwîst dizanîm ku destxweşî li Komisyona hilibjartinên Iraqê û Kurdistan û hemû aliyan pêwendîdar û hêzên ewlekariyê bikim, ku bihev re alîkar bûn bo ku proseya hilibjartinê li Herêma Kurdistanê bi serkeftî bê encamdan. Hêvîdar im ku ev hilibjartin û encam hêviyêke nû û qonaxêke nû ava bike ku di berjewendiyên hemû xelkê Kurdistanê de be."

Serokê Herêma Kurdistanê peyamekê parve dike

Serokê Herêma Kurdistanê bi helkefta bidawîhatin û serkeftina hilibjartinên gera şeşem ya Parlemana Kurdistanê peyamek parve kir, ev jî naveroka wê ye:

Welatiyan xweşevî.

Gelî aliyan siyasî û pêkhateyên Kurdistanê yê rêzdar, Bi helkefta bidawîhatin û serkeftina hilibjartinên Parlemana Kurdistanê, ez bi germî pîrozbahiyê li tevaya gelê Kurdistanê bi hemî pêkhateyên wê ve dikim. Hilibjartin û piroseya dengdanê di bihêzkirina tevgera demokrasiya gelê Kurdistanê de avêtina pêngaveke giring bû. Alîkariya hemî aliyan ji bo biserxistin û birêveçûna bê arêşe ya vê piroseyê cihê şanazî û rêzê ye. Di vê serkedtinê de, gelê Kurdistanê serkeftiye.

Hilibjartin nûkirina rewatiya dezgehên Herêma Kurdistanê û gehandina azadane ya hizir û dengên we bû, ji bo diyarkirina nûnerên we li Parlemanê. Ya ku di canê pêşbirkêya aştiyane û rêjeya tevîbûnê ya berfireh a welatiyan de di nav bangeşê û piroseya dengdanê de hat dîtin wê yekê diselimîne ku, gelê Kurdistanê li ser wê yekê rîd e ku bingehên demokrasiyê û mafê xwe ji bo biryardanê li ser çarenivîs û paşeroja xwe bihêz bike, herwesa nişana zindîti û zêdetir avabûna çanda demokrasiyê ya gelê Kurdistanê ye.

Gelek spas ji bo welatiyan Herêma Kurdistanê, herwesa ji bo bizav û xebata hêzên ewlehîyê, Komisyona Bilind a Serbixwe ya Hilibjartinan, hikûmet û aliyan peywendîdar ên Iraqê, UNAMI û tevaya wan aliyan ku tevî birêvebirin û biserxistina vê piroseyê bûn. Pabendî û alîkariya we tevan kilîla vê serkeftina bû. Em destxweşiyê li hemiyar dikin û rêzê

lê digirin.

Kirina hilibjartinan bi awayekî aram û şaristanî serkeftineke mezin e ku cihan bi rêzdarî temaşê dike, lê ya ku vê serkeftinê tamam dike û gelê Kurdistanê bi dilgermî ve li bendê ye ew e ku, piştî pejiwandina encaman aliyan siyasî bi zûtirin dem hikûmetê pêk bînin.

Hikûmetek ku bikare seqamgiriyeke mukomtir û aboreke bihêz peyda bike û zêdetir berdwamiyê bide mafan, pêdivîtiyêke destpêkî ya qonax û alingariyên niha û avakirina paşeroja me ya hevpar e. Ew jî bi canê bihevrebûn û tebayî û alîkariya hemî aliyan siyasî û pêkhateyan tê kirin.

Silav li canê pakij ê şehîdan.

Ez daxwaza serkeftinê ji bo hemî aliyan dikim.

Nêçîrvan Barzanî
Serokê Herêma Kurdistanê

Serokwezîr Mesrûr Barzanî: PKK li navçeyên sînorî rê li vegera gundiyan digire

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê di gotûbêja xwe ya taybet bi nûnerên navçeyên curbicur ên parêzgeha Dihokê re behsa ser

çend mijaran kir, şer û pevçûnên di navbera artêşa Tirkîyeyê û çekdarên PKKê de li navçeyên sînorî jî, yek ji mijarên civînê bû.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî derbarê şerê artêşa Tirkîyeyê û çekdarên PKKê li sînorên Herêma Kurdistanê de got: "Ev şerê Tirkîye û PKKê ye, ji ber ku Tirkîye PKKê weke hincet nişan daye. Eger PKK xwe Kurd dihesibîne, divê vî şerê di nava sînorên Herêma Kurdistanê de rawestîne."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got jî, PKK hesabê desthilat û hikûmeta Herêma Kurdistanê nake û nahêle welatî vegerin cihên xwe û bacê ji xelkê distîne.

Herwiha tekez kir, Hikûmeta Herêma Kurdistanê hewleke mezin daye ji bo ku şer zêdetir berfireh nebe û nekeve nava Herêma Kurdistanê, eger na, PKK bi niyaz bû ku şer derbasî Dihokê û cihên din bike.

KÜRD XALQININ DƏYƏRLİ OĞLU, AZƏRBAYCAN NƏSRİNİN QARTALI SÜLEYMAN HÜSEYN OĞLU RƏHİMOVUN VƏFATINDAN 41 İL ÖTÜR

Süleyman Rəhimov 1900-cü ilin oktyabrında Zəngəzur mahalının Qubadlı rayonunun Əyin kəndində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini ikisinfli rus məktəbində almışdır. İlk təhsilini kənddə almış, sonralar texnikum və ali məktəb bitirmişdir. 1921-ci ildə Xanlıq kəndində yeni açılmış məktəbdə müəllim işləməyə başlamışdır. Şuşada pedaqoji kursda oxuduqdan sonra uzun müddət Zəngəzur mahalının müxtəlif rayonlarında müəllimlik etmişdir. 1928-ci ilin payızında dostu Əli Vəliyevlə Bakıya gələrək ADU-nun tarix fakültəsində təhsil almış, eyni zamanda Qaraxəhərdə ikincövlü savad kursunda yaşlı fəhlələrə dərs demişdir.

Ədəbi fəaliyyətə 1930-cu ildən başlayan Süleyman Rəhimovun ilk əsəri "Şamo"dur. Bununla belə o 50 il bu əsərinin üzərində işləmiş və ona əlavələr etmişdir.

Süleyman Rəhimov 1939-1940, 1944-1946 və 1954-1958-ci illərdə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri olmuşdur. Azərbaycanın Laçın, Samux, Şahbuz və Nəraşen rayonlarında rəhbər partiya işlərində çalışmışdır (1934-1937). Azərbaycan K(b)P Bakı şəhər komitəsində təbliğat üzrə katib (1940-1941), Azərbaycan K(b)P MK-da təbliğat və təşviqat şöbəsinin müdiri müavini (1941-1944), Azərbaycan Nazirlər Soveti yanında Mədəni-Maarif İşləri Komitəsinin sədri (1945-1958) vəzifələrində işləmişdir.

Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının "Qızıl qələm" mükafatına (1972) layiq görülmüşdür. Üç dəfə Lenin ordeni (1946, 1970, 1975), "Qırmızı Əmək Bayrağı" (1959), "Şərəf nişanı" (1942) ordenləri və medallarla təltif edilmişdir, 1960-cı ildə xalq yazıçısı, 1975-ci ildə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adları almışdır.

1983-cü il oktyabrın 11-də vəfat etmişdir.

Rəhimov Süleyman Hüseyin oğlu - nasir, 1938-ci ildən AYB-nin üzvü, Azərbaycanın xalq yazıçısı (1960), Sosialist Əməyi Qəhrəmanı (1975).

Süleyman Rəhimov 1900-cü ilin oktyabrında Zəngəzur mahalının Qubadlı rayonunun Əyin kəndində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini ikisinfli rus məktəbində

almışdır. 1921-ci ildə Xanlıq kəndində yeni açılmış məktəbdə müəllim işləməyə başlamışdır. Şuşada pedaqoji kursda oxuduqdan sonra uzun müddət Zəngəzur mahalının müxtəlif rayonlarında müəllimlik etmişdir.

1928-ci ilin payızında dostu Əli Vəliyevlə Bakıya gələrək ADU-nun tarix fakültəsində təhsil almış, eyni zamanda Qaraxəhərdə ikincövlü savad kursunda yaşlı fəhlələrə dərs demişdir.

Ədəbi fəaliyyətə 1930-cu ildən başlayan Süleyman Rəhimovun ilk əsəri "Şamo"dur. Bununla belə o 50 il bu əsərinin üzərində işləmiş və ona əlavələr etmişdir.

Süleyman Rəhimov 1939-1940, 1944-1946 və 1954-1958-ci illərdə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri olmuşdur. Azərbaycanın Laçın, Samux, Şahbuz və Nəraşen rayonlarında rəhbər partiya işlərində çalışmışdır (1934-1937). Azərbaycan K(b)P Bakı şəhər komitəsində təbliğat üzrə katib (1940-1941), Azərbaycan K(b)P MK-da təbliğat və təşviqat şöbəsinin müdiri müavini (1941-1944), Azərbaycan Nazirlər Soveti yanında Mədəni-Maarif İşləri Komitəsinin sədri (1945-1958) vəzifələrində işləmişdir. Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının "Qızıl qələm" mükafatına (1972) layiq görülmüşdür. Üç dəfə Lenin ordeni (1946, 1970, 1975), "Qırmızı Əmək Bayrağı" (1959), "Şərəf nişanı" (1942) ordenləri və medallarla təltif edilmişdir, 1960-cı ildə xalq yazıçısı, 1975-ci ildə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adları almışdır.

1983-cü il oktyabrın 11-də vəfat etmişdir.

Şamo (I, II c. 1931, 1940), Saçlı (1944)

"Ata və oğul" (1949)

"Mehman" (1953)

"Ana və abidəsi" (1967)

"Mahtəvan" (1968)

"Seçilmiş əsərləri" (üç cild-də, 1968-1981)

"Ağbulaq dağlarında"

"Medalyon"

"Ötən günlər dəftərindən"

"Qafqaz qartalı"

"Qoşqar qızı"

"Aynalı"

"Qardaş qəbri"

"Su pərisi"

"Uğundu"

"Şamo" - xalq yazıçı Süleyman Rəhimovun romanı.

Ədəbi fəaliyyətə 1930-cu ildən başlayan Süleyman Rəhimovun ilk əsəri "Şamo"dur. O "Şamo" ki, bütün ömrü boyu onun üzərində işləyib. Doğrudur, arada yeni əsərlər də yazıb: "Aynalı", "Qardaş qəbri", "Su pərisi", "Uğundu" və sairə. Lakin ədibin özü üçün də ən əziz əsər "Şamo" olub. Düz əlli ilə yaxın onun üzərində işləməkdən doymayıb. Maraqlıdır ki, elə ilk çap əsəri də "Şamo"dur. Böyük ədib tənqidi məqalələrinin birində yazırdı: "Yazıçılıq - istedad, zəhmət, bir də cəsətdir. Bu cür olmasa, yazıçı olmaz. Yazıçılıq əsl qəhrəmanlıqdır. Həyatda qorxaqdan kişi çıxmayan kimi, yazıçılıqda da qorxaqdan kişi yazıçı çıxa bilməz. Yazıçılıq xarüqələdə cəsətdir".

"Şamo"dən söz düşmüşkən, yazıçı bu əsərini həqiqətən çox sevirdi. Yaratdığı qəhrəmana o qədər dərinə bağlanmışdı ki, hətta övladlarından birinin adını Şamo qoymuşdu. İnkaredilməz faktır ki, Süleyman Rəhimov geniş nəfəsli, çox sanballı yazıçı idi. Xalq həyatının incəliklərinə dərinə bələdliyi yaratdığı epik lövhələrə canlılıq gətirmişdi.

Azərbaycan nəsrində Süleyman Rəhimov əslində roman-epopeya yaratmışdı. Amma bugünün prizmasından bu əsərlərə diqqət yetirəndə böyük yazıçıların da zamanın təzyiqindən kənara çıxa bilməməsi diqqət çəkir. Süleyman Rəhimov seçdiyi ədəbi qəhrəmanlara tək cəmiyyətin deyil, həm də dövrün prinsipləri əsasında yanaşmaq məcburiyyətində

olub. Ermənilərə qarşı uduqan, milli mənafə uğrunda savaşa qalxan, bu gün də haqqında nəinki tək cəmiyyətdə, bütövlükdə Azər-

leyman Rəhimov ədəbiyyatımızda tək cəmiyyətdə maraqlı yazıçı deyildi. O, həm də milli hisslərlə yaşayıb-yaradan böyük insan idi. Dövrün ab-havası,

baycanda danışılan qeyrtəli vətən oğlunun - Sultan bəyin "Şamo"da mənfi obraza çevrilməsi dövrün tələbi idi. Sovet quruluşu yazıçıdan məhz əsl bəylərin üstündən qara xətt çəkib guya xalq içindən çıxmış süni qəhrəman yaratmağı tələb edirdi. Buna görə də Sultan bəylər xalqa çox eybəcər şəkildə təqdim edilir, süni surətdə uydurulmuş obrazlar zirvəyə qaldırılırdı. Bu ziddiyyətlərin qovuşuğunda Süleyman Rəhimovun xalqa bağlılığı, vətən sevgisi onun bu əsərdə yeni müsbət obrazlar yaratmasına imkan verirdi. Süjet xətlərini genişləndirmək, oxucunun rəğbətini qazanmaq, bəlkə də daha çox ədəbiyyatda əbədi qalmaq üçün Süleyman Rəhimov əgər bir tərəfdən Lenin ideyalarını alqışlayırdısa, digər tərəfdən də milli kökə, adət-ənənəyə sadıq, qorxmaz, namuslu, cəngavər, orijinal qadın obrazlarını qələmə alırdı. Çünki belə anaların bətnindən ancaq igid və mərdlər doğula bilər. Milli şüura başqa cür xidmət etmək mümkün deyildi. Sü-

sozial həyat tərzini, sovet quruluşunun qanun və diktələri yazıçının yaradıcılığından təsirsiz keçməyə bilməzdi. Çünki ötən əsrin 20-ci illərindən başlayan repressiyalar qara caynaqlarını Azərbaycanın hər yerinə ilşirmişdi. Fikir verin, Şamo adı çoban oğlundan məşhur inqilabçıya qədər bir ömür yolu keçir. Guya haqq-ədalət uğrunda mübarizəyə qoşulur. Amma söykənəcəyi nə olur - bolşeviklərin müraciətləri. Cəngavər bir igidin inandığı yanlışlıq onun nakam ölümü, həlak olması ilə nəticələnir. Müəllif əslində qəhrəmanını öldürməyə də bilərdi. Bəlkə də böyük sənətkarımızın uzaqgörənliyi idi ki, bütün çarpışmaların, inqilabların sonu uçurumdur, məğlubiyyətdir. Fikir verin, müsbət qəhrəmanlar - partizanlar, inqilabçılar müxtəlif vaxtlarda həlak olurlar. "Mənfi" surətlər, məsələn, elə Sultan bəy xaricə qaçır. Bunlar rəmzi mənə daşıyır və elə mətləblər pıçıldayır ki, istər-istəməz Süleyman Rəhimovu yenidən tanımaq istəyirsən.

Əvvəli ötən sayımızda

Amma təəssüflər olsun ki, mən sizin Qalaya tamaşa edə bilmədim. Yazıq xan safürekliyindən rus sərdarının bu hiyləsini anlamayıb buyurdu ki, nə eybi var, Gəncəyə bir neçə gün gec gedərsiniz. Buyurun, gedək bir-iki gün bizə qonaq olun. Qalaya tamaşa edin. Sərdar bir az fikirləşdikdən sonra dedi ki, bir gecə-gündüz hüzurunuzda qonaq olmaq asandır. Bu söhbətdən sonra onlar qoşunla Qalaya tərəf üz qoydular. Xan bağı deyilən yerə çatarkən sərdar qoşuna əmr etdi ki, bu qəddər adamın şəhərə girməyinə ehtiyac yoxdur. Bir neçə yüz nəfər mənimlə Qalaya gəlsin, qalan qoşun biz geri qayıdanacan burda gözləsin. Rus sərdarı neçə yüz əsgər götürüb, Qalaya xanın hüzuruna gəldi. Qalaya daxil olan kimi sərdar dönüb rusca öz əsgərlərinə əmr edərək sərəya düzdü. Xan soruşdu ki, nə üçün əsgərləri sərəya düzdünüz. Sərdar buyurdu ki, əsgərləri sizin şərifinizə sərəya düzdüm. Bundan sonra sərdar rusca əsgərlərə nə dedisə, onlar tələsik yüyürüb bürc və barı

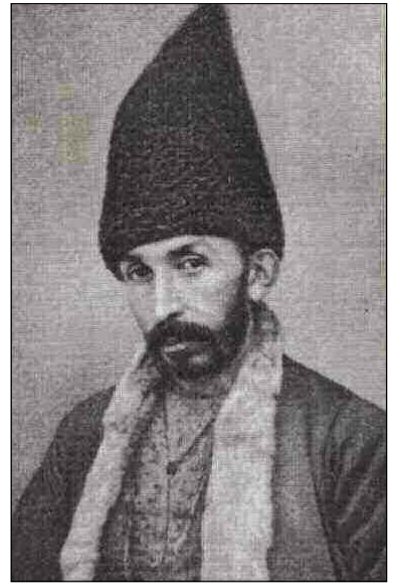
ki, mənə kömək əlinizi uzadasınız. Bundan sonra cənabınıza tabe oluram. Xan həmin ərizəni bir Qur'ani-Şərifin arasına qoyub, onu da möhürləyib, şaha göndərdi. Bunun da mənası o idi ki, and olsun bu Qur'ani-Şərifə ki, cənabınıza tabe olacağam.

Şahənşah ərizəni alan kimi dərhal 12 minlik qoşun toplayıb, topxanası ilə birlikdə İbrahimxəlil xanın oğlu Əbülfət ağanın sərkərdəliyi ilə xanın köməyinə göndərdi. Bu tərəfdən rus sərdarını bu əhvalatdan xəbərdar etdilər. Sərdarın əmri ilə həmin saat gecə vaxtı bir neçə yüz əsgər toplanıb, xəbər gətirən adamın sərəncamına verildi.

Qoşun aşağı bürcün altında yerləşən lağımdan keçərək Şuşakəndə gəldi. Qoşunun başçısı Şuşakənddən bir neçə erməni bələdçisi götürüb dağların etəkləri ilə gizlincə İbrahimxəlil xanın məskənə saldıqı yerə tərəf hərəkət etdilər. Qoşun xanın sənəqlərinə çatarkən İbrahimxəlil xan çadırında öz dövlət əyanlarının əhatəsində əyləşib, söhbət edə-edə qızıl qəlyan çəkirdi. Bu məclisdə mənəm, yəni,

ildə «Tarixi-Qacariyyə»də və «Qarabağ tarixi»ndə şərh edilir. Oxumaq istəyənlər həmin tarix kitablarına müraciət edə bilərlər. Bizim məqsədimiz isə bu illərdə erməni tayfası ilə müsəlmanlar arasında baş vermiş əhvalatları (iğtişaş və qırğınları) bəyan etməkdir. Elə ki rus dövləti Qafqaz məmləkətinə hakim oldu, hər yerdə sakitlik yarandı. Heç bir millətin bir-biri ilə işi yox idi. Hər kəs öz işi ilə məşğul idi və hər millət öz qanunu ilə məbədlərində ibadət edirdilər. Heç bir millət bir-birinə hücum etməirdi. Xüsusən, ermənilərlə müsəlmanlar arasında çox vaxt məhəbbət və dostluq olub, bir-biri ilə alış-veriş edirdilər. Xanlıqlar zamanında ermənilər və müsəlmanlar arasında belə mehribançılıq var idi. Hətta İbrahim xan erməni mülklərindən Məlik Şahnezərin qızı Hurizad xanımı özünə kəbinli arvad etmişdi. Həmin Hurizad xanının Böyük məscidin həyatində hal-hazırda vaqıyyəti var. Əfsuslar olsun ki, erməni tayfasının indi təbiəti dəyişib. Zahirləri batinləri ilə bir deyil. Zahirən özlərini dost kimi göstərsələr də, batinləri ədavətlidir. Özləri də görürlər ki,

qundaqsız İsaballı adlı bir erməni başqa ermənilərlə birlikdə müsəlmanların şəbeh gətirməyini təqlid edərək istehza edərləmiş. Müsəlmanlar hadisədən xəbərdar olan saat dükən-bazarı bağlayıb Xan bağına getdilər və şəhərin hakimi Cəfərqulu xanı Qalaya gətirdilər. Şəhərdə böyük bir qovğa üz verdi. Böyük-küçük hamı hakim tərəfə üz qoydular. Bu hal-dan çox qorxuya düşmüş hakim nə qədər istədi ki, müsəlmanları sakitləşdirsin, mümkün olmadı. Axır, bir bəhanə ilə aradan çıxıb evinə getdi. İğtişaş get-gedə şiddətlənirdi. Onun qarşısını almaq üçün Şuşakənddə olan digər şəhər hakimi Ala bəyi gətirdilər. Ala bəy atlı meydana daxil olan kimi xalq onu araya aldı. Mirhadi adlı bir seyid irəli gəlib Ala bəyi çəkib atdan yerə saldı və vurub baş-gözünü yarıdı. Xalq üz qoydu ermənilərin üstünə. Ermənilər tamam dükandan çıxıb qaçdılar. Kimisi dükanı bağladı, kimisi bir qapısını örtüdü, kimisi də buna firsət tapmayıb ayaqyalın üz qoydular qaçməyə. Bir para uzaqgörən müsəlmanlar qaçan ermənilərin bir parısını evlərinə

sonra əyləşdilər. Hava soyuq olduğuna görə bir az quyunun kənarında oturub qızındıqdan sonra xurcunlarında

Hicri 1321-ci (miladi 1903) il tarixində müsəlman kəndindən olan Məhəmməd və Salman adlı iki qardaş öz yüzbaşılara etiraz əlaməti olaraq qaçıb meşənin içində kömür yandıran Aleksan adlı dağlı bir erməninin yanına

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında Kürd Xalqının rolu

bəndeyi-həqir Nəvvab Mir Möhsünün ana babası mərhum Əmiraslan bəy də iştirak edirdi. Birdən xana xəbər verdilər ki, rus qoşunu sənin üstünə gəlir, Xan qalxıb neçə dəfə təkrarən dedi:

— Ey kafir, ey kafir!..

Dərhal əmirli atlılarından birisi bir güllə atıb əsgərin birini öldürdü. Bu zaman rus əsgərləri dərhal birlikdə onların üzərinə atəş açdılar. Güllələrin bir neçəsi İbrahim xana dəydi və kürsüdən yıxıldı. Xanın övret-uşağı təkülüb onun bədənini qucaqlayıb ağlaşmağa başladılar. Atılan güllələrdən neçəsi onlara, əyanlara və nökrələrə dəydi. Qalanlar isə hərə bir şey götürüb, müxtəlif tərəflərə qaçdılar. Əmiraslan bəy dərhal mərhumə Gövhər ağanı və qızıl qəlyanı götürüb qaçdı. Məzlum xanın ev əhli və uşaqlarından salamat qalanlarını onun adamları götürüb qırğından xilas etdilər. Əmiraslan bəy isə Gövhər ağanı möhkəm və təhlükəsiz bir yerdə gizlədi. Sonra isə gəlib bir az yemək əldə edib, Gövhər ağaya gətirdi. Gövhər ağa gözü yaşlı istər-istəməz bir neçə loxma yedi. Əmiraslan bəy Gövhər ağanı birtəhər sakitləşdirib, sonra öz evinə gətirdi.

Digər tərəfdən İbrahim xan öldürüldükdən sonra onun atlı dəstələri də dağılıb hərəsi bir tərəfə getdi. Hadisə yerindən uzaqlaşan xan atlıları Nabatxan deyilən yerdə Əbülfət ağanın qoşununa rast gəldilər. Əbülfət ağa gördü ki, bir neçə atlı sürətlə hərəkət edirlər. O, nökrələrinə buyurdu ki, o atlıları qaytarıb, onun hüzuruna gətirsinlər. Atlılar İbrahim xanın başına gələn əhvalatı eşitcək hönkür- hönkür ağladıqdan sonra qoşunla ordan geri, İrana qayıtdı ki, şahdan yeni fərman sadir ola.

Xülasə, bu əhvalat ətraflı şək-

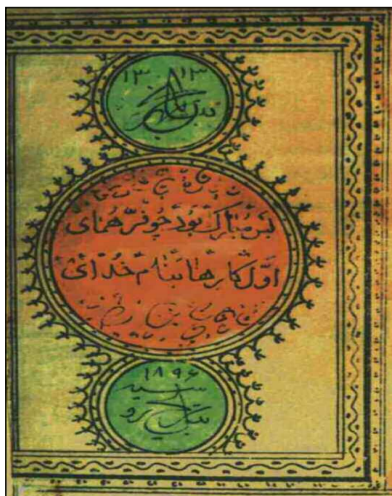
təbiətlərinin bu cür ədavətli olmasından həmişə zərər çəkirlər.

BAĞIRQAN DAĞI

Bu halda bir neçə gəlmə erməni tayfasının törətdiyi əhvalatlardan yazmaq lazımdır. Əvvəla, mərhum İbrahim xanın hökmranlığı zamanında Pənahabad, yəni Şuşa qalasının şərq tərəfində Bağırqan dağı deyilən yerdə bir uca qaya vardı. Həmin dağda öz təbəələri ilə Avan Koxa adlı bir erməni yaşayırdı. Avan Koxa öz təbəələrinə buyurmuşdu ki, harda əllərinə müsəlman düşsə, tutub onun hüzuruna gətirsinlər. Avan Koxanın əmrilə tutulmuş müsəlmanı çılpaqlayıb üzü üstə yerə yıxardılar. Sonra onun arxasının dərisindən dörd barmaq enində bıçaqla boynundan qom ətinəcən iki tərəfdən xətt çəkdilər və dərinin ucunu aşağı əydirilmiş ağacın qüvvətli bir budağına bənd edib budağı buraxırdılar. Ağacın budağı qüvvətlə yuxarı qalxanda o yazıq müsəlmanın dərisi boynuna qədər soyulardı və onun bağırtısı o dağa düşərdi. Bu əhvalatı görənin və eşidənin də bağı qan olardı. Buna görə də həmin qayaya «Bağırqan dağı» adı vermişdilər.

QƏDİMDƏ ERMƏNİ-MÜSƏLMAN DAVASI

1260-ci (miladi 1844) il tarixdə

gətirib, mühafizə edib sakitləşdirdilər. Cahil müsəlmanlar isə ermənilərin vurub baş-gözlerini yarıdılar. Xülasə, şəhərin hakimi birtəhər müsəlmanları sakit edib erməniləri böyük fəlakətdən qurtardı.

Hicri 1294-cü (miladi 1877) ildə rus-osmanlı müharibəsində rus dövlətinin ordu başçılardan bir neçəsi erməni tayfasından idi. Həmin ermənilər Qars şəhərini tutarkən düşmənçiliklə nə qədər müsəlman kitabları və Qur'ani-Şərif əllərinə keçirdisə, yandırdılar.

Həmin tarixdə ermənilərin böyük sənətkarları İrəvan şəhərində Üçkilsədə (Eçmişdzin) maşın tərtib edib, 9 milyon qəlp eskinas pul kəsdilər. Dövlət xəbərdar olub, qəflətən tökülüb həmin pulu və maşını müsadirə edib, pulkəsənləri və kəsdirənləri tutub cəzalandırdı.

Hicri 1321-ci (miladi 1903) il tarixində müsəlman kəndindən olan Məhəmməd və Salman adlı iki qardaş öz yüzbaşılara etiraz əlaməti olaraq qaçıb meşənin içində kömür yandıran Aleksan adlı dağlı bir erməninin yanına gəldilər. Həmin iki qardaş ermənilə hal-əhval etdikdən

gəldilər. Həmin iki qardaş ermənilə hal-əhval etdikdən sonra əyləşdilər. Hava soyuq olduğuna görə bir az quyunun kənarında oturub qızındıqdan sonra xurcunlarında olan yeməyin hamısını çıxarıb, yarısını erməniyə verdilər, qalanını isə özləri yedilər.

Əhvalatdan xəbər tutan bu iki cavanın ata-anası hər gün yemək və çörək gətirib həmin kömürxanada onlara verirdilər. Bu əhvalat bir neçə gün belə davam etdi. Yəne bir gün onlara dadlı yeməklər gətirdilər. Cavanlar yeməyi yarıya bölüb, yarısını erməniyə verib, yarısını özləri yeyib, isti vura-vura yuxuya gətdilər. O məlun erməni özündən savayı, qabaqcadan daha iki erməni gətirib orda gizlətmişdi. Elə ki cavanlar yatdı, ermənilərin hər üçü durub əllərində balta yavaş-yavaş gəlib, o biçərələrin başlarını iki parə etdilər. Cavanlar birçə dəfə çığırıp canlarını tapşırdılar. Sonra o məlun ermənilər o biçərələri ürən edib, paltarlarını və ciblərini soyub, bədənələrini kömür quyusuna atıb yandırdılar.

Yəne bu günlərdə Əfətli kəndinin müsəlmanlarından iki nəfər şəxsi Ballica kəndinin erməniləri hiylə ilə tutub öldürmüş və meydlərini yandırmışlar.

Hicri 1321-ci il (miladi 1903) tarixdə rus-yapon müharibəsi zamanı bir qarabağlı erməni yapon dövlətinə dəyəri bir milyon yarım manat olan bir gəmi peşqəş elədi. Bu zaman rus dövlətinin başı müharibəyə qarışdığına görə ermənilərdən çağırılmış əsgərlər dövlətə xəyanət edərək dəstə-dəstə silahları ilə bərabər, Osmanlı və İran dövlətlərinə qaçdılar. Qərez, öz məzhəblərinin qaydası ilə andlarına yalan çıxıb müxtəlif xəyanətlər edirdilər.

Ardı var

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

Kürdlər və Kürdüstan

Kürdlərin coğrafiyası və yerləşməsi

Əvvəlki ötən sayımızda

1877-78-ci illər müharibəsi qurtarmağa macal tapmamış, türk nüfuzunun laxlaması nəticəsində yeni Həkəri, Bahdınan² və Botan kürdləri üsyana başladılar.

1) Assuriyada maraqlı qazıntıları ilə məşhur olan yerli sakin. Bax. Turaev. İstori Drev. Vostoka, 1913, 1, 37.

2) Başqa sözlə Amadiya

Üsyanın başında yenə həmin ailənin nümayəndələri, yeni Bədirxanın oğlanları dururdu. Onlardan biri Türk Ali Qəraqahının polkovniki idi. Onların məqsədi keçmiş müstəqilliyi qaytarmaq idi. Soranda yenə türk dəstəsi qırıldı, ancaq sonra üsyanın başçıları tutuldu və üsyan söndü.

1880-ci il hərəkatı bir qədər xüsusi xarakterə malikdir. Üsyanı qaldıran 1878-ci il müharibəsində türklərə əməli kömək göstərmiş ruhani hakimiyyətinin nümayəndəsi, Kürdüstanda çox sayılan Şeyx Übeydulla idi. Məqsəd yenə də kürdlərin müstəqilliyi məsələsi idi. Lakin onun həyata keçirilməsinə İran ərazisində başlanmalı idi. Kürdlər böyük qüvvə ilə Urmiyanı mühasirə etdilər, Urmiya gölünü şərqdən ötüb keçdilər, Binabi tutdular və Təbrizə doğru istiqamət götürdülər. Burada əsl çaxnaşma baş verdi, küçələrdə xüsusi darvaza və alaqaqlar¹ tikildi. Bizim konsulluq arxivinə köçürməyə hazırlandı. Ancaq Urmiyanın azadlığı üçün makulular hərəkatə gəldilər, bizim sərhəddə general Alxazovun komandası altında xüsusi Naxçıvan dəstəsi bir yerə toplandı. Farslar Marağa altında müqavimət göstərdilər. Nəhayət, kürdləri geri oturdular. Müəyyən bir ideya ilə başlanan bu hərəkat adı bir soyğunçuluğa çevrildi. Mən olduğum yerlərdə eşidirdim ki, nəhayət, kürdlər özləri yenə qarətlərini daşıma vasitələri tapmadıqları üçün geri çəkildilər. O zaman «Qolos» qəzetinin xüsusi müxbiri kimi Azərbaycana gədən Q.Arakelyan bu günlərdə² yazırdı ki, Übeydullanın hücumundan ermənilər əziyyət çəkməyiblər, ancaq külli miqdarda şiələr, farslar məhv olub və qarət olunublar. İran ciddi etiraz etdi. Şeyx Übeydulla Konstantinopola göndərildi.

1) Başqa sözlə, özünəməxsus barrikada.

2) İzv. Kav. Otd. İ.R.Q.O., XVII, 1904, «Kurdi v Persii»

Yenidən Qafqaz yolu ilə Azərbaycana qaçdı, yenə tutuldu, Məkkəyə sürgün olundu. Oradan isə Türkiyə inqilabından sonra, ancaq onun kiçik oğlu, indi türk senatoru¹ olan Şeyx Əbdül Qadir qayıtdı.

Keçən əsrin kəderli 90-cı illərində türklər erməni milli hərəkatının qarşısını almaq üçün kürdlərdən kobud bir silah kimi istifadə etmişdilər ki, bu onların yeni tarixində xüsusilə qeyd olunmalıdır. Bəzi inqilabçıların terrorçuluq hərəkatına qarşı ermənilərin yaxın qonşusu, bu vaxtanan patriarxal ucqarlarda², elə indi də onlarla dözülsə bir şəraitdə yaşayan kürdlərin yaxından iştirak etdiyi dəhşətli qırğın başlandı. Əməli siyasətə maraqlı baxışın ifadəsi Şeyx Übeydullaaya aid edilir. Silahdaşları ona xristian qırğını düzəltməyi təkid edəndə o, sanki deyib «Biz kürdlər türklərə ancaq xristianlara müqabil kimi lazımiq. Xristianlar olmasa, türklər bizi təqib etməyə başlayacaqlar».

1891-ci ildə Anadolu vilayətlərində islahatlar aparmaq üzrə Ali Komissar olmuş məşhur Şakir paşa kürdlərdən kazaklar kimi qeyri-nizami dəstələr yaratmaq fikrinə düşdü. Şakir paşa hərbi mükəlləfiyyət çəkməmiş kürd xalqını tədrisən türklərlə məlum münasibətə cəlb etmək və onları intizam və qayda çərçivəsinə salmaq məqsədini güdüdü. Həqiqətən, 1892-ci ildə Konstantinopol və Bağdadda köçəri ərəb və kürdlərdə Türkiyəyə bağlılığın başlanğıcını həyata keçirmək üçün xüsusi «əşirət məktəbləri»nin əsası qoyuldu.

1) Kürdlərin yeni tarixi haqqında rqs hərbi yazıçılar Kartsev, xüsusilə, P.İ.Averyanov tərəfindən çoxlu maraqlı materiallar toplanmışdı («Rusiya ilə müharibədə kürdlər... XIX əsrdə»). Öz şəxsi müşahidələ-

rimlə tamamlanmış faktların çoxunu da mən onlardan götürmüşəm. Übeydullanın üsyanı haqqında polkovnik Kamsarakanın işi və ingilis Göy kitabı mövcuddur. Correspondence respecting the Kurdish invasion of Persia, Turkey, 1881, №5»

2) Rəsmi şəxslər bu münasibətlə, məs: Vandakı Myukyus və b. Nahiyələrin təsərrüfat müdiri kürd Mutiulla ağanın xidmətləri barədə şahidlik etmişlər.

Ancaq bu məktəblər az yaşadı. Şakir paşa tərəfindən düşünülmüş islahatın həyata keçirilməsi əslində tez və xüsusi xərc tələb etmədən yeni silahlı qüvvələr yaratmaq kimi xalis hərbi plan Zəki paşaya tapşırıldı. Belə təşkilatların-«Həmidiyə dəstələri»nin nə dərəcədə uğurlu olmasını mühakimə etmək bizlik deyil. Türklər özləri axır ki, qeyri-nizami Həmidiyənin nizami yüngül süvariyyə («xəff süvari») çevirməyin zərurətini dərk etdilər.

Sultan Əbdülhəmid kürdlərdən albanlar kimi öz məqsədləri üçün istifadə edərək, onların mülki qaydalara itaət etməmələrinin hər cür təzahürünə güzəştə baxırdı. Ancaq Konstitusiyaya qəbulundandan sonra bu mənada kürdlərin vəziyyəti xeyli pisləşdi. Məlum olduğu kimi, Gənc Türklər hərəkatının tezliklə ümumi «Osmanlı vətəni» yaratmaq adı altında türkləşmə siyasəti yeridən çox kobud türk şovinizminə çevrildi. Diqqət qəbilə başçılarına irsi hakimiyyətini zəiflətməyə yönəlmiş və onlarla yanaşı, sonra isə bilavasitə onların yerinə yerli dilləri, şəraitini -

1) «Həmidiyə» haqqında xeyli hərbi ədəbiyyat vardır. Məs, bax. F.F.Qrəznovq Kurdi i Kudskaya Konniua, vq İzv. III t. Kav.Voen. Okr. 1907, 20. bilməyən, inzibati təcrübəsi olmayan, ancaq bunun əvəzində gurultulu nitqlərlə müşayət olunan milli bayramlar düzəltmək, donanmaya «kənüllülər» yığmaq və s ilə məşğul olan komitə məmurları gəlməyə başladılar. Bütün bunlar kürdlərin xoşuna gəlməyə bilirdi.

Təhsilli kürdlərin həmişə fəxr etdikləri adlar xatırlanmasa, tarixi oçerk natamam olar. İlk məşhur kürd, bütün dünyada Səlahəddin kimi tanınmış, Misir, Suriya və Mesopotamiyada 1169-cu ildən XIII əsrin axırına qədər yaşamış Əyyubilər sülaləsinin banisi, xristian Yerusəlim çarlığını fəth etmiş, ingilis I Riçard, fransız Filip Avqustun uğurlu rəqibi Səlahəddin Əyyubi idi. İranda 1750-ci ildən 1779-cu ilə qədər əsasını Kerim xan Zəndin

qoyduğu sülalə hökmdarlığı etmiş və onun şəxsi iradəsi öz humanistliyi ilə fərqlənmişdir.

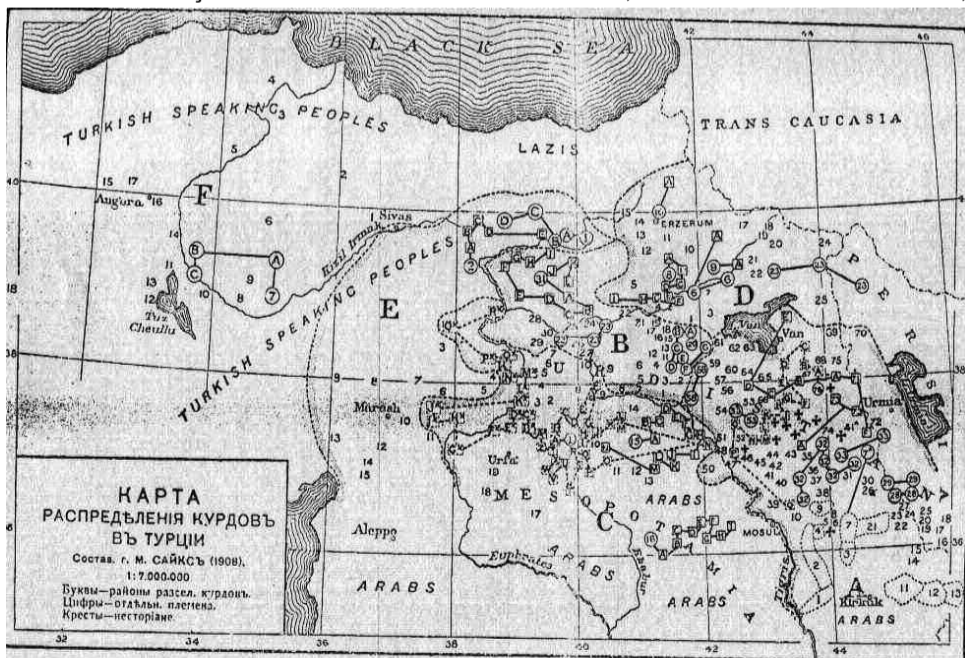
Ancaq bu iki tarixi şəxsiyyət əsasən öz xalqından kənarında fəaliyyət göstərmişdir. Sırf yerli, müstəqil sülalələrə gəlincə belələri aşağıdakılardan ibarətdir.

1.Diyarbəkrdə yuxarıda adı çəkilən Mərvanilər (990-1096) 2.Cənub-şərqi Kürdüstanda Hüsəvilər (959-1015). Deynəver və Şəhrizurda. Daha kiçik, asılı knyazlıqlar haqqında mən artıq dedim: Ərdəlan, Süleymani, Behdınan, Rəvanduz, Həkəri, Şəmdınan, Bohtan,

1) Bura XII yüzilliklərdə Cənubi Zaqafqaziya hakimiyyət sürmüş kürd Şəddadiləri də aid etmək lazımdır. Onlar Ani-də iki məscid ucaltmışdılar. (N.Y.Marr.,soçin., 123 Sm. L. Pul, Musulğmanskie dinastii, dobav. V.V.Bar-tolza, 295).

Bayazid və s. bizim zamana qədər qismən yaşamışlar. Müasir əşirət başçıları mahiyyət etibarilə faktiki olaraq həmin vəziyyətdədirlər. Hələ indiki yüzilliyin əvvəlində Diyarbəkrdən cənuba (Şəhrevaranda) «Milli» qəbilə başçısı İbrahim paşa yaxşı halda türk vassalı idi. O, hətta bəzi ərəb qəbilələrini özünə tabe edib vergi («huva») alır və vəziyyətin ağası idi.

Kürdüstana və kürdlərə xas olan zahiri tarixi məlumatlar belədir. Onların pərakəndəliyi və birliliyin olmaması əhəmiyyətli dərəcədə coğrafi şəraitlə izah olunur. Çətin keçilən dağlar silsiləsilə ayrılmış vadilər, coşqun çaylar siyasi həyatda və məişət feodalizmində parçalanma yaratmışdı. Ancaq kürdlərin bütün varlığına hopmuş və kürd hərəkatları tarixində öz əksini tapmış azadlıq, müstəqillik hissi daha güclüdür. Onların tutduqları yerlərin ilk mədəniyyətinə ümumkürd təsirini diqqətdən qaçırmaz. Akademik Marrın bizim istinad etdiyimiz məqaləsi əlamətdar yarımsərlövə dəşiyir «Qabaq Asiyada Kürd xalqının³ mədəni əhəmiyyəti məsələsinə dair» və həm xristian və həm müsəlman tərqi-qətlərinə⁴ nüfuz etmiş bəzi dini ideyaların xüsusi inkişafı, şübhəsiz ki, kürd mühitinə mənsubdur. Həmçinin kürd dili bu -

1) Biz 1828-ci ildə Bayazidi tutub, sonuncu nüfuzlu kürd knyazı Bəhlul paşanı apardıq. Sonralar o, türklər tərəfindən bərpa olundu, 1855-ci ildə isə bizim tərəfimizdən yenə əsir alındı.

2) Konstitusiyaya elan olunmasından sonra 1908-ci ildə İbrahim paşa üsyan qaldırdı, Əbdül Əziz dağlarına qaçdı və orada öldürüldü. (Qordlevski)

3) «Tarixin unutduğu xalq» (Marr)

4) Məs: Nə vaxtsa öz ləyaqətində bərpa olunacaq ölmüş ruha ehtiram. Aşağıda yezidilər haqqında müqayisə - vaxtanan ətraf xalqlara böyük təsir göstərir. Əgər, hətta kürd zülmünə o fakt əlavə olunsay ki, Bitlis vilayətinin bəzi yerlərində ermənilər öz dillərini unu-

dub kürdcə danışirlar¹, onda dağ aysorlarının «kürd mahnıları oxumaq, kürd nağılları danışmaq kimi ümumi adətinin mövcud olması necə izah olunsun².»

III

Kürdlərin yaşayışı, təbəqə və tipi

Hamiya məlumdur ki, kürdlər köçəri və oturaq həyat sürənlərə bölünürlər. Onlar adətən, qarışıq yaşayırlar. Köçerilərin əksəriyyəti, ehtimal ki, Mesopotamiyadan³ Şimalda yerləşmişlər. Köçeriləri bizim qaraçılar kimi təsəvvür etmək olmaz. Hər şeydən əvvəl onların böyük əksəriyyəti artıq yarımoturaq həyata keçiblər. Qışda vadilərdə pələqdən tikilmiş evlərdə yaşayırlar. Yazda tarlaları əkilib, adamların bir hissəsini keşikçi qoyub öz sürüləri ilə dağlara çıxırlar. Çox vaxt yay çadırları (Süleymanidə «havar» deyirlər) qışlaqdan müəyyən məsafədə qurulurdu. Keçən illər Muş erməniləri və b. qışlamaq üçün dağlardan enmiş köçeriləri öz kəndlərində yerləşdirmək üçün son dərəcə ağır və üzücü mükəlləfiyata malik idilər. Hal-hazırda Ermənistanın ən məşhur bilicisi Linçin şahadətində görə, «Köçəri kürdlərin (Ermənistan) yaylasında öz xüsusi kəndləri vardır»⁴. Belkə qədim erməni mahalı olan, hətta Muş kimi yerlərdə də xeyli kürd kəndlərinin mövcud olması bununla izah olunur. Böyük qəbilələr uzaq məsafələrə aşıb keçmə adətini saxlayıblar. Məsələn, Caf qəbiləsi Şəhrizurda İrana - bu hərəkatlar qeyri - adi düzgünlüyə malik idi-

1) Fakt Mayevski, Velski tərəfindən təsdiq olunub.

2) Lalayan, Aysori Vanskoqo vilaeta, Zap. Kav. Otd.İ.R.Q.O., XXVIII, vip. 4, 1914

3) Kürdlər qəbilə həyatının klassifikasiyası ilə birlikdə onların ən tam siyahıya alınması Sayksın məqaləsindədir (yuxarı bax) mayor Trotterin bəzi məlumatları da əhəmiyyətini saxlayıb. («Malo-aziatskie Kurdi» adı altında tərcümə olunub İzv. Kav.O.İ.R.Q.O., c. VII, 1882-3, əlavə, səh-1-14) Bütün əşirətlərin ümumi, olduqca əziyyətli, ancaq çox köhnəlmiş siyahıya alınması. Bax. P.Lerx, İssledovanie ob İranskix kurdux,

Spb.1856,1,63-121. Elə burada da ətraflı bibliografiya məsələsi;

4) A.F.B. Lynch, Armenia, Travelx and Studies, 1901, 11,423. Cunkovskinin rus tərcüməsi var, 1910, izd. Torq, doma Pitoeva. eşelonlarla gedir, ciddi təyin olunmuş məntəqələrdə gecələyir, dağ yaylaqlarında yüz illər boyu dəqiq müəyyən olunmuş yerləri tuturlar.

Nisbətən az yerlərdə kürdlər, necə deyirlər «Kürd millətini yerli sakinlərinə» çevriliblər. Belə hadisə kənar yerlərdə yer alır. Çox hallarda isə kürdlərin qəbilələrə bölünməsi qalib. Əşirətlər iki təbəqəyə malikdir .

(Ardı var)

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

1453-cü ildə Həsən bəy (Uzun Həsən) Amid qalasında (Diyarbəkirədir) taxta oturdu. O, az müddət ərzində Kürdüstanın bir hissəsini Azərbaycan, Ermənistan, İraq-Əcəm, İraq-Ərəb və Fars torpaqlarını öz hakimiyyətinə tabe etdi. Onun hakimiyyəti dövründə Kürdüstanın bir sıra emirlikləri də işğal edildi. O, həmin emirlikləri qarət edir və yandırır. Mənbələrdəki məlumata görə Ərzincan vilayətinin əmiri Məlik Xələf müqavimətsiz təslim olmaqla bərabər, 10 batman¹⁹ qızıl və 50 batman gümüş verməklə həmin vilayəti məhv olmaqdan xilas etmişdir (43, 241-242).

Həsən bəyin xələfləri zamanında Ağqoyunlu hakimiyyəti zəiflədiyinə görə Kürdüstan yenə də Osmanlı, Misir hökumətlərinin nüfuzu dairəsinə düşmüşdü. Beləliklə, Kürdüstan XV əsrin axırınadək dəfələrlə bir istilaçıdan digər istilaçının əlinə keçmiş və onun iqtisadiyyatı dah da pozulmuşdu. Lakin o dövrlərdə bir sıra kürd emirlikləri öz müstəqilliklərini saxlaya bilmişdi (76, 240-266).

Uzun zaman davam edən xarici basqınlar və daxili tayfa müharibələri nəticəsində taqətdən düşən bir xalqın-kürdlərin XVI əsrin əvvəllərində Osmanlı və Səfəvi dövlətləri kimi qüvvətli qonşuları var idi. Əvvəldə olduğu kimi, həmin dövrdə də müxtəlif kürd tayfaları arasında emirlik vəzifəsi və torpaq mülkiyyəti nəslindən nəslə keçən monarxiya sistemli emirliklərə bölünürdü. Bu emirliklərin ictimai dayağı tayfa üzvləri hesab olunurdu. Onun iqtisadi əsasını isə torpaq üzərində xırda feodal, xüsusi mülkiyyət forması və bu mülkiyyətə arxalanan istismar üsulu təşkil edirdi. Tayfanın üzvləri əmir üçün müxtəlif mükəlləfiyyətlər daşıyır və onun hərbi səfərlərində iştirak edirdi. Kürdlər arasında feodal üçün hərbi xidmət əsrlər boyu daimi bir peşə şəklini almışdı. Buna görə də kürd emirləri qüvvətli dövlət qarşısında özünü hərbi xidmətçi, zəif dövlət qarşısında isə müstəqil bir hökmdar kimi hiss edirdi. Bidlisinin qeyd etdiyinə görə kürdlər arasında qüvvətli və sayca üstünlük təşkil edən tayfalar əşirət (76, 18) adlanırlar. XVI əsrin əvvəllərində Kürdüstanda bir neçə qüvvətli və nisbətən müstəqil əşirətlərə təsadüf olunurdu. Bunlardan biri mərkəzi Mərəş əyaləti olmaqla, sərəncamında çoxlu kürd emirləri olan türkmən Əlaəddövlə Zülqədər, digəri isə mərkəzi Sabuçbulaq (Mehabad) olmaqla Mukri tayfasının başçısı Seyfəddin oğlu Sarom idi. Keçmişdə olduğu kimi, həmin əsrdə də emirlər arasında davam edən daxili vuruşmalar Kürdüstanın siyasi cəhətcə birləşməsinə imkan vermirdi. Bidlisi öz əsərində Kürdüstandakı bu vəziyyəti göstərərək yazır: «Hər biri bir tərəfdə özbaşına mütləqiyyət bayrağı qaldıraraq, sərbəst olaraq dağ zirvəsində daldalanır... Aralarında Tövhidən²¹ başqa heç bir mənada birlik yoxdur» (76, 16-17; 103, 450).

Beləliklə, XVI əsrin əvvəllərində hələ siyasi cəhətdən mərkəzləşməmiş kürd emirləri başqa təcavüzdən özləri qorumaq üçün qonşuluqlarındakı iki qüvvətli dövlətdən birinə istinad etməli idilər. Sünni məzhəbinə yaxın olan kürd emirləri osmanlılar tərəfə meyli göstərilməli idilər. Lakin kürd xalqı ilə Azərbaycan xalqı arasındakı tarixi dostluq və əməkdaşlıq kürdlərin əksəriyyətində Səfəvilər dövlətinə arxalanmağa meyli artırır (22, 7). Çünki kürd xalqı özünü xarici basqınlardan qorumaq üçün Azərbaycan ərazisində təşkil olan Səfəvilər dövlətinə ümid gözü ilə baxırdı. Lakin I Şah İsmayıl Səfəvinin Kürdüstan haqqındakı yanlış siyasəti bu ümidi heçə çıxartdı. Şahın Kürdüstan üzərinə ilk hücumu Savuçbulaq nahiyəsini qəsb etməklə başlandı.

I Şah İsmayıl 1505-ci ildə Qızılbaş sərkərdələrindən Durmuş xan Şamlu, Əbdi bəy Şamlu, Saruəli Məhürdar Təkəlu, Bayram bəy Qaramanlu və Xulafa bəyin başçılığı ilə Sarom üzərinə böyük ordu göndərdi. Lakin Sarom bəy bu müharibədə qalib gəldi və öz müstəqilliyini qorudu. O dövrün mənbələrindəki məlumata görə həmin müharibədə qızılbaşlar çoxlu itki verdilər və adları çəkilən sərkərdələrdən Durmuş xan Şamlu, Bayram bəy (59, 90) və Xulafa bəy salamat geri qayıtdılar.

«Həbib əs-Siyər» əsərinin müəllifi bu hadisədən bəhs edərkən I Şah İsmayıl Səfəvinin Kürdüstan haqqındakı istilaçılıq siyasətini pərdələyərək yazır: «Sarom Kürdüstan qarətçiləri ilə birlikdə yol kəsməklə məşğul olduğu üçün şah onun üzərinə qoşun göndərdi. Sarom qaçdı və dinsiz kürdlərdən bir çoxları öldürüldü. Şah ordusu böyük qənimətlə geri qayıtdı» (112, 42). Qunabadi qeyd edir ki: «Şah ordusu ilə kürd dilavərləri arasında şiddətli müharibə oldu. Sarom qaçdı, kürdlərin çoxu qılıncdan keçirildi və qan su yerinə axdı» (113,

102).

Bidlisi göstərir ki, «Sarom Qızılbaşların təcavüzündən özünü qorumaq üçün I Sultan Səlim xana tabe oldu» (76, 289).

Bizim üçün Bidlisinin yazdığı daha doğru və düzgün məlumat hesab edilir çünki o, Səfəvilər dövləti ilə kürd emirləri arasında gedən vuruşmaları öz əsərində dəqiq surətdə qeyd edir və dövrün ziddiyyətlərini müəyyən qədər açıb göstərir.

Müasir İran tədqiqatçısı Rza Pazuki²² 1507-1508-ci illərin hadisələrindən bəhs edərək Saromın Gürcüstan hakimi olduğunu qeyd edir və 1507-ci ildə qızılbaşlar tərəfindən öldürüldüyünü irəli sürür. Mənbələrə istinadən həmin müəllifin müddəası düzgün deyildir (70, 285).

XVI əsrin əvvəllərində Kürdüstan ərazisinin böyük bir hissəsinə sahib olan qüvvətli hökmdarlardan biri də əvvəldə qeyd edilmiş kimi Əlaəddövlə Zülqədər idi. Bu sülalə 1339-cu ildən 1515-ci ilə qədər Mərəş, Əlbistan, Xarput, Amid, Urqe və s. Kürd vilayətlərinin hökmdarı olub, 80 min evdən ibarət olan Zülqədər tayfasına və bir çox kürd tayfalarına başçılıq etmişdir. Bu sülalənin son nümayəndəsi Əlaəddövlə, o zaman Kürdüstanı öz nüfuz dairələrinə bölüşdürən Misir və Osmanlı sultanları ilə müdrik siyasət apararaq öz müstəqilliyini qorumaqla bərabər, onlardan maddi istifadələr də edirdi. Məsələn, İskəndər Münşinin yazdığına görə Rum nümayəndəsi onun sarayına gəldikdə, o öz xadimlərindən bir neçə nəfərinə Misir paltarı geydirib Rum nümayəndələrinə deyirdi: «Misir nümayəndəsi gəlib sizin əleyhinizə məndən kömək istəyir. Lakin mən sultanla dost olduğum üçün onların təklifini rədd edirəm» (47, 33). Misir nümayəndəsi gələrkən yenə də eyni vəziyyəti təkrar edirdi. Buna görə də Əlaəddövlə Zülqədər həmişə deyirmiş ki, «iki qızıl quşum vardır, biri qızıl, digəri isə gümüş yumurtlayır» (47, 33).

Beləliklə, onun qüdrət və nüfuzu günü-gündən artır və 70-dən çox kürd əmiri Əlaəddövlə hökumətinə tabe olur. I Şah İsmayıl Səfəvi ilə vuruşmada məğlub olan Ağqoyunlu Sultan Murad 1506-cı ildə Mərəş əyalətinə gəlir və Əlaəddövlənin qızı ilə evlənir. Bundan sonra türkmən ordusu ilə Əlaəddövlə ordusu birləşərək böyük bir qüvvə təşkil edir. Bu qüvvədən istifadə edən Əlaəddövlə digər kürd emirliklərini və o cümlədən Mosul vilayətini də öz hakimiyyətinə tabe edir. Bundan sonra o, Diyarbəkir əyalətini ələ keçirmək istəyirdi, lakin 1507-ci ildə Diyarbəkir hakimi Əmir bəy Mösullu türkmən I Şah İsmayla tabe olur və buna görə də şah ona xan ləğəbi verir. Sonralar isə Təhmasib Mirzənin ləlesi və Xorasan vilayətinin hakimi təyin edilir (113, 293). Diyarbəkir qalası hələlik Əlaəddövlənin əlinə qalır. O, öz növbəsində Diyarbəkir üzərinə hücumu hazırlayır. Odur ki, bunu duyan I Şah İsmayıl 1507-ci ildə Əlaəddövlənin üzərinə qoşun göndərdi. Hər iki ordu Əlbistan çölündə üz-üzə gəldi. Üç gün davam edən qanlı vuruşmadan sonra Qızılbaşlar yalnız Diyarbəkir qalasını Əlaəddövlə ordusundan ala bilir.

Dövrün bir sıra müəllifləri həmin müharibədə həlak olan insanların qanından Əlbistan torpağının qırmızı rəngə boyandığını qeyd edirlər (112, 43-45). Əlaəddövlə qalan ordusu ilə Mərəş tərəfə çəkildi. I Şah İsmayıl Diyarbəkir əyalətini Xan Məhəmməd Ustaclu-ya tapşırırdı. Lakin Diyarbəkir mahalındakı Qara Həmid emirliyinin hakimi Qayıtmas bəy²³ tabe olmadı və ixtiyarındakı Amid qalasını möhkəmləndirdi. O, Xan Məhəmməd Ustaclu ilə apardığı müharibədə məğlub oldu.

Həsən bəy Rumlu yazır ki: «Təkə Amid qalasının alınmasında 7 min nəfərdən artıq adam öldürüldü (59, 94). Bu məğlubiyətdən sonra Qayıtmas bəy Mosullu Mərəş hökmdarı Əlaəddövlə Zülqədər ilə ittifaq bağladı. Onların 10 min nəfərlik qoşununa Əlaəddövlə Zülqədər oğlu Qasım bəy (Saro Qaplan adı ilə məşhurdur) başçı təyin olundu. Qasım bəy 1507-ci ilin qış aylarında Diyarbəkir üzərinə hücum etdi. Bu müharibədə yenə də Xan Məhəmməd qalib gəldi. Qasım bəy və Qayıtmas bəy Mosullu öldürüldü. Beləliklə də, Qara Həmid şəhəri tutdu və qalanı isə Xan Məhəmməd Ustaclu tərəfindən işğal edildi.

Həsən bəy Rumlu göstərir ki: «Həmin müharibədə Qasım bəyin 10 min nəfərlik qoşununa qarşı, Xan Məhəmməd Ustaclunun yalnız 2 min nəfər qoşunu vuruşdu və qalib gəldi» (59, 95-96). Bidlisi Xan Məhəmməd Ustaclunun qalib gəlmə səbəbini öz əsərində belə izah edir: «Xan Məhəmməd Ustaclu Süleymani Kürd tayfasının başçısı Mir Diyaəddin (Ziyaəddin) ilə qohum oldu. Buna görə də Süleymani tayfası qılınc gücü ilə Diyarbəkir qorudu və Saro Qaplan öldürüldü

(76, 265). Kürdüstan ərazisində baş verən bu müharibələrdə ən çox kürd xalqının məhv olduğunu güman etmək olar.

Qazi Əhməd Qəzvini yazır ki: «Bu məğlubiyətdən sonra Əlaəddövlə Zülqədər 14 min qoşun toplayıb, böyük oğlu Qur Şahrux və kiçik oğlu Əhməd bəyi həmin qoşuna başçı təyin etdi. O, bu böyük qüvvəni yenə də Diyarbəkir üzərinə göndərdi, lakin məğlub oldu» (101, 270-71). Əlaəddövlə 1515-cü ilə qədər müstəqilliyini saxladı. Lakin həmin ildə Kürdüstan ərazisi I Sultan Səlim tərəfindən işğal edilərkən vuruşmada öldürüldü (48, 146; 102, 119).

I Şah İsmayıl Diyarbəkir əyalətini və ona tabe olan bir sıra qala və emirlikləri işğal etdi. Lakin o, bununla kifayətlənməyib Əkil, Mösul, Səncər, Mardin, Ərzincan, Xarput, Ərciş və bir sıra başqa emirlikləri də müharibə yolu ilə aldı. Şah Çəməşkəkək vilayətini işğal etmək üçün Nurəli xəlifənin başçılığı ilə oraya qoşun göndərdi, lakin həmin vilayətin əmiri Hacı Rüstəm bəy müqavimət göstərmədi və öz emirlərini Qızılbaşlara təslim etdi. O, hələ 1503-cü ildə Sultan Bayəzidin Səfəvilər əleyhinə olan təklifini də rədd etmişdi. Bundan sonra Şah İsmayıl tərəfindən Ərzincan vilayətinə hakim olan Nurəli Xəlifə, həm də Çəməşkəkək hakimi oldu, sonra Etaq emirliyi Əhməd bəydən zorla alındı.

Şah Cəzirə əyalətini işğal etmək üçün üç dəfə oraya qoşun göndərdi, lakin hər dəfə məğlub edildi. «Şərəfnamə»də göstəriləyinə görə Cəzirə hakimi Əmir Şərəf yalnız bir vuruşmada şah qoşunlarından 1700 nəfər öldürmüş və çoxlu əsir almışdı (76, 124). Lakin Əmir Şərəfin ölümündən sonra onun qardaşı Şah Əli bəy I Şah İsmayla tabe oldu.

Şah İsmayıl Səfəvi kürd emirliklərini işğal etdiyi zaman (1505-ci il) 12 nəfər adlı-sanlı kürd əmiri Şah İsmayla tabe olmaq məqsədilə böyük hədiyyələrlə Xoy və Təbriz tərəfə hərəkət etdi. Bidlisi yazır ki: «Kürdüstan emirləri Təbrizə çatan kimi şahın əmrilə zəncirlənib həbsə alındılar» (76, 125). Həmin ildə 11 nəfərdən ibarət ikinci bir qrup kürd emirləri Təbrizə Şah İsmayla tabe olmağa getdilər. Onların taleyi də əvvəlki 12 nəfərin taleyi ilə birləşdi. Bu emirlərdən bəziləri yalnız Çaldıran müharibəsi (1514) zamanı imkan tapıb Kürdüstana gələ bildilər.

Beləliklə, I Şah İsmayıl Səfəvi istila etdiyi emirliklərdən başqa, həbsə aldığı emirlərin də torpaqlarını Qızılbaş sərkərdələrinə tapşırırdı. Bidlisinin yazdığına görə «O, Cəzirə əyalətini Xan Məhəmməd Ustaclının qardaşı Ulaş bəy, Əkil emirliyini Mənsur bəy və Bidlis vilayətini də əvvəl Qurd bəy, sonra isə Əvəz bəy tapşırırmışdı» (76, 125-416).

I Şah İsmayıl Səfəvinin Kürdüstandakı mənfəi siyasəti, Təbrizə gedən kürd emirlərinin kollektiv surətdə həbs edilməsi, Kürdüstan ərazisinin Qızılbaş sərkərdələrinə verilməsi və bu sərkərdələrin kürdlərə nisbətən mənfəi münasibətləri, kürdlərlə Qızılbaşlar arasındakı dini ixtilafı artırırdı. Bütün bunların hamısı Səfəvi hökumətinə qarşı Kürdüstanda böyük narazılığa səbəb oldu.

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

(Əvvəli ötən sayımızda)

Gundên li wir ne şênin, yên li vir şênin (Oradaki kəndlər abad deyil, buradakılar abaddır).
Têkst
Leyla û Birûsk îro sibê zû ji xewê rabûn. Dest û rûyên xwe şûştin. Pîrka wan

got:
Îro roja şemîyê ye. Min duh ji we ra gilf daye. Ez ê we bivim heywanxanê.

Naha herin kulînê û taştê bikin.
Ewana derbazî kulînê bûn û li ser masê nan, rûne nivîşk, penîr, to, hingiv, çend hêkên kelandî dîtîn. Fîncanên wan tijî çay bûn. Ewana bi lez taştê kirin û derketine derva. Heywanxane li alîyê bajêrî başûr e. Zarok tevî pîrka xwe pê mînbûsê çûn. Vaye mînbûs digêhêje heywanxanê. Zarok pêşîyê ji dergê mezinî hesin derbaz dibin û dikevin hewşa heywanxanê. Hema li wir, aliyê çepê şûna meran û timsahan e. Rengê zarokan hinekî xitimî. Pîrikê got:

-Metirsin, ewana tu nakokîyan li we nakin. Warin em berbi alîyê din bizivirin. Li alîyê din zarok pîr kexweş bûn. Ewana li wir di nava qefesên mezin da gellek meymûnên mezin û yên biçûk dîtîn. Wana li zarokan dinêhêrîn. Paşê jî ji darekê derbazî dara din dibûn. Ewana çawa jî çapik bûn! Hinekî wê da Birûsk va Leylayê hirçê mezinî hirpizî, pilingê belek, babirê xalxalî dîtîn. Hewa îdf germ bû. Hinek ji wan heywanan radizan, hinekan li ber tavê xwe dirêj dikirin. Lê, hirçê sipî ji avê qet damediket.

Qeyd 1: Tamamliğa istiqamet bildiren -ra qoşması əlavə ediləndə o feildən əvvəl işlənir Min ji wê ra got (Mən sizə dedim). Qoşmasız işlənəndə feildən sonra gəlir. Min gote wê (Mən sizə dedim). Min ji we ra gilf da = Min gilf da we (Mən sizə söz verdim).

Qeyd: Cəhət adları bunlardır: Rojhilat (şərq), Rojava (qərb), Bakûr (şimal), Başûr (cənub)

- Ferheng 25
1. mase (f,-ya) – masa, stol
 2. şemî- şənbe
 3. gilf dayîn- söz vermək
 4. fîncan (f,-a)- fincan
 5. alî (m,-yê)- tərəf
 6. alîyê başûr- cənub tərəf
 7. gêhîştin (digêhêje) - çatmaq
 8. çapik- zirək, cəld
 9. hesin (m,-ê)- dəmir
 10. kelandî- qaynadılmış
 11. alîyê çepê- sol tərəf
 12. şûn (f,-a)- yer
 13. tîmsah (m,-ê)- timsah
 14. xitimîn- tutulmaq
 15. metirsin (tirsîyan)- qorxmayın
 16. zivîrîn- dönmək
 17. nakokî (f,-ya)- pislik, anlaşılmazlıq
 18. kefxweş bûn- keyfləri açıldı
 19. qefes (f,-a)- qəfəs
 20. derbaz bûyîn- keçmək
 21. piling (m,-ê, f,-a)- pələng
 22. belek- zolaqlı
 23. babir (m,f,-ê,-a)- bəbir
 24. xal- xalf - xallı
 25. razan – yatmaq
 26. dirêj kirin- uzatmaq
 27. qet- heç
 28. rojhilat (f,-a)- şərq
 29. rojava (f,-(y)a)- qərb
 30. bakûr (m,-ê)- şimal
 31. başûr (m,-ê)- cənub

32. qonax- yer, məsafə
33. tûrê parsê- dilənçi torbası
34. pars – dilənçilik
35. balgî- yastıq
36. doşek- döşək
37. nivîn – yataq, yorğan- döşək
38. li xew rabûn- yuxudan durmaq

39. heyra = heta - qəder
 40. dest û rû - əl-üz
- Çalışmalar

1. Suallara mətnə uyğun cavablar verin.

1. Pîrka wan wan ra çî gilf dabû?

2. Ewana li kulînê taştê kirin, yanê na?

3. Ewana ser maseya kulînê çî dîtî?

4. Ewana pê çî çûn heywanxanê?

5. Bona çî rengê zarokan hinekî xitimî?

6. Meymûnan çî dikirin?

7. Bona çî hirçê sipî ji avê damediket?

2. Xwarin, xwendin, birin, petin, firotin, şûştin, dîtin, ketin, sitendin, dayîn

gund paqış e.

5. Kolanên li bajêr fire ne, lê ...li gund teng in.

Təkrar üçün çalışmalar

1. Nümunələrə uyğun söz birləşmələri düzəldin.

1. Al /me/ sêreng/- Ala meye sêreng

2. Dayik/ min/ porsipî/-

3. Bira / tu/ êgin/-

4. Serok/ me/ pispor/-

5. Rê/ me / dûr/-

6. Cejn/ me /Newroz/-

7. Welat/ wan/ azad/-

Bi kurdî biaxifin

Mətnə uyğun dialoqlar qurun.

A: Pîrka wan çî gilf dabû wan?- B:

A: Ewana li kulînê taştê kirin, yanê na?-B: -----

A: Ser masa kulînê çî hebû?- B: -----

A: Ewana pê çî çûn heywanxanê?-B: -----

A: Bona çî rengê zarokan hinekî xitimî?-B: -----

A: Meymûnan çî dikirin?-B: -----

Gavek berbi Zimanê Kurdî KURD dilinê doğru bir addım

feillərini əvvəl keçmiş sadə, sonra keçmiş davamedici zamanda yazın.

Keçmiş sadə z. Keçmiş davamedici z.

Min xwar Min dixwar
Min xwend Min dixwend
Min bir

3. Aşağıdaki feilləri mənalarına görə boş buraxılmış yerlərə yazın.

bûm, amade dikir, pirsî, dikî, vexwe, amade dikim, derketim, dikevîm, venexwar, vekir, bû

1. Min derî vekir. 2. Xwîşka min Sosin li kulînê... 3. Ewê qawe...

4. Min:-- 5. Tu çî?

6. Ewê got:-- .Ez qawê Ware,

7. Lê ez lez... ji ber vê jî min qawe... û ez ji mal.....

4. Söz birləşmələri düzəldin və tərcümə edin

1. Rêvebirên meye pispor 7. Rêvebirê me... jîr

2. Rojên havînê... germ 8. Bajarê me... kevn

3. Mala me... mezin 9. Welatê me... şên

4. Axa me... evra 10. Lawê min... delal

5. Serokê me... mîrxas 11. Keça min... gulîzer

6. Bijîşka me... zana 12. Sûra me... bilind

5. ``Tî bûyîn, birçî bûyîn`` feillərini bütün şəxslərə görə keçmiş davamedici

zamanı yazın.
Ez tî dibûm Ez birçî dibûm

Tu tî dibûyî Tu birçî dibûyî Ew...

6. İsimləri (ya, yê, yên) söz əvəzediciləri ilə əvəz edin.

1. Gundên wan ne şên in, ... me şên in.

2. Pirtûka te ne balkêş e, ...min balkêş e.

3. Çîyayê li wir ne bilind e, ... li vir bilind e.

4. Hewa bajêr ne paqış e, lê ...

A: Bona çî hirçê sipî ji avê damediket?- B:-----

Dua (Alqış)
Bira Xwedê xêrê bide xêrxwazan.(Qoy Allah yaxşılıq istəyənlərə yaxşılıq versin.)

Qrammatika: 1.Təsirlî feillərin keçmiş davamedici zamanı (tamamliq olan forma)

2. Söz sırası

1. Təsirlî feillərin keçmiş davamedici zamanı (tamamliq olan forma). Cümlə- də tamamliq varsa, (keçmiş sadə zamanda olduğu kimi) keçmiş davamedici za- manda da xəbər şəxsə və kəmiyyətə görə tamamliq ilə uzlaşır. Bu zaman mübtədə obyekt halda, tamamliq isə adliq halda olur.

Min sêv dixwar (Mən alma yeyirdim).

Min sêv dixwarin (Mən almaları yeyirdim). Te pirtûk dixwand (Sən kitab oxuyurdun).

Te pirtûk dixwandin (Sən kitablar oxuyurdun). Me Esmer dişand (Biz Əsməri göndərdik).

Me Esmer û Nûr dişandin (Biz Əsmər ilə Nuru göndərdik).

Bu uzlaşma tamamliq əvəzliliklə ifadə ediləndə də özünü göstərir.

Tamamliq birinci şəxsin tēki (ez) olarsa, xəbərin sonuna 1-ci şəxs sonluğu -m - (i)m, tamamliq ikinci şəxsin tēki (tu) olarsa, xəbəre 2-ci şəxs sonluğu -î, -yî əlavə edilir. Tamamliq üçüncü şəxsin tēki (ew) olarsa, xəbəre sonluq əlavə edilmir. Tamamliq şəxs əvəzliliklərinin cəm forması (em, hûn, ewana) olarsa, xəbəre cəm sonluğu olan ``-n, -in `` şəkilçisi əlavə edilir.

Mübtədə→ezim Mübtədə→tuî Mübtədə→ew Mübtədə→em(i)n Mübtədə→hûn ... (i)n Mübtədə→ewana ... (i)n

Te ez dişandim. Ewana ez dişandim. Ewî ez didîtim

Min tu dişandî. Ewî tu didîti.

Ewana tu didîti

Min ewana dişandin. Te ewana dişandin. Ewê ewana dişandin

Me hûn didîtin. Ewî hûn didîtin

Min ew dişand -. Me ew dişand -. We ew dişand-.

2. Söz sırası

Bəzi xüsusi hallar nəzərə alınmasa, Kürd dilində söz sırası sabitdir

1. Mübtədə və xəbərdən ibarət sadə cümlədə mübtədə birinci, xəbər ikinci gəlir.

Mübtədə → xəbər
Ez → dixwînim (Mən oxuyuram).

Xort → dixwîne (Cavan oğlan oxuyur).

a) Mübtədanın tēyini mənsubiyyət əvəzliyi və sifətlə ifadə ediləndə, o mübtədadan sonra işlənir

Mübtədə+ tēyin → xəbər
Keça min dixwîne (Mənim qızım oxuyur).

Xortê cîwan dixwîne (Cavan oğlan oxuyur).

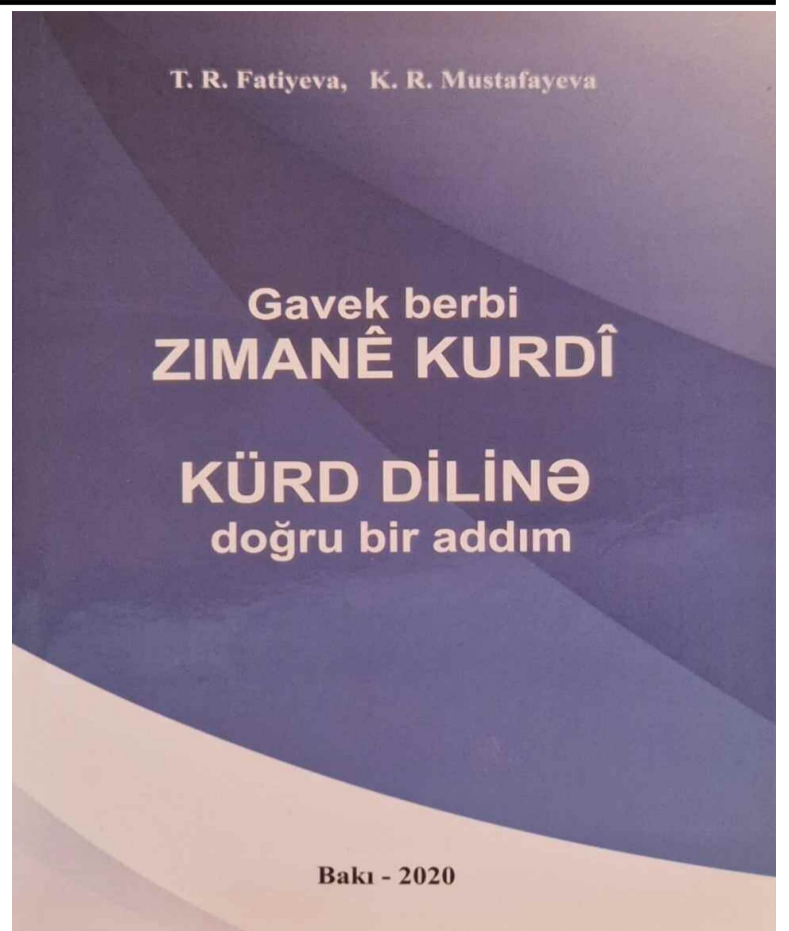
b) Mübtədanın tēyini say və işarə əvəzliyidirsə, o mübtədadan əvvəl işlənir.

Say, işarə əvəzliyi (tēyin)+ mübtədə+ tēyin → xəbər
Çar xortên cîwan distiran (Dörd cavan oğlan mahnı oxuyurdu).

Ewan (çar) xortên cîwan distiran (Bu dörd cavan oğlan mahnı oxuyurdu).

2. Tamamliq (həm sözönülü, həm də sözönüsüz) mübtədə ilə xəbər arasında yerləşir.

Tēyin + mübtədə + tēyin → Tamamliq → xəbər
Ewan keçikên cîwan → roder → vekirin. (Bu cavan qızlar pəncərələri açdılar.) Qeyd: Tamamliqın tēyininin söz sırası mübtədanın tēyininin söz sırası kimidir. Tēyin+ müb+ tēyin → tēyin+ tamamliq+ tēyin → xəbər
Ewan sê xortên cîwan sê hespên

Ewana tu dişandî. Ewî tu didîti.

Min ewana dişandin. Te ewana dişandin. Ewê ewana dişandin

Me hûn didîtin. Ewî hûn didîtin

Min ew dişand -. Me ew dişand -. We ew dişand-.

2. Söz sırası

Bəzi xüsusi hallar nəzərə alınmasa, Kürd dilində söz sırası sabitdir

1. Mübtədə və xəbərdən ibarət sadə cümlədə mübtədə birinci, xəbər ikinci gəlir.

Mübtədə → xəbər
Ez → dixwînim (Mən oxuyuram).

Xort → dixwîne (Cavan oğlan oxuyur).

a) Mübtədanın tēyini mənsubiyyət əvəzliyi və sifətlə ifadə ediləndə, o mübtədadan sonra işlənir

Mübtədə+ tēyin → xəbər
Keça min dixwîne (Mənim qızım oxuyur).

Xortê cîwan dixwîne (Cavan oğlan oxuyur).

b) Mübtədanın tēyini say və işarə əvəzliyidirsə, o mübtədadan əvvəl işlənir.

Say, işarə əvəzliyi (tēyin)+ mübtədə+ tēyin → xəbər
Çar xortên cîwan distiran (Dörd cavan oğlan mahnı oxuyurdu).

Ewan (çar) xortên cîwan distiran (Bu dörd cavan oğlan mahnı oxuyurdu).

2. Tamamliq (həm sözönülü, həm də sözönüsüz) mübtədə ilə xəbər arasında yerləşir.

Tēyin + mübtədə + tēyin → Tamamliq → xəbər
Ewan keçikên cîwan → roder → vekirin. (Bu cavan qızlar pəncərələri açdılar.) Qeyd: Tamamliqın tēyininin söz sırası mübtədanın tēyininin söz sırası kimidir. Tēyin+ müb+ tēyin → tēyin+ tamamliq+ tēyin → xəbər
Ewan sê xortên cîwan sê hespên

Min ewana dişandin. Te ewana dişandin. Ewê ewana dişandin

Me hûn didîtin. Ewî hûn didîtin

Min ew dişand -. Me ew dişand -. We ew dişand-.

2. Söz sırası

Bəzi xüsusi hallar nəzərə alınmasa, Kürd dilində söz sırası sabitdir

1. Mübtədə və xəbərdən ibarət sadə cümlədə mübtədə birinci, xəbər ikinci gəlir.

Mübtədə → xəbər
Ez → dixwînim (Mən oxuyuram).

Xort → dixwîne (Cavan oğlan oxuyur).

a) Mübtədanın tēyini mənsubiyyət əvəzliyi və sifətlə ifadə ediləndə, o mübtədadan sonra işlənir

Mübtədə+ tēyin → xəbər
Keça min dixwîne (Mənim qızım oxuyur).

Xortê cîwan dixwîne (Cavan oğlan oxuyur).

kihêl girtin (O üç cavan oğlan üç kəhlən at tutdular).

3. Yer zərfliyi a) cümlənin əvvəlində, b) mübtədə ilə xəbər arasında, c) xəbərdən sonra işlənə bilər.

a) Li fêza gund çend xortan dar av didan (Kəndin yuxarisında bir neçə gənc ağacları suvarırdı).

b) Çend xortan li fêza gund dar av didan (Bir neçə gənc kəndin yuxarisında ağacları suvarırdı).

c) Ez li bajêr rastî birayê te hatim (Mən şəhərdə sənin qardaşına rast gəldim). d) Li bajêr ez rastî birayê te hatim (Şəhərdə mən sənin qardaşına rast gəldim).

e) Min êvarê pez ji çiyê daxiste nava gund (Mən axşam qoyunları dağdan kəndə endirdim).

4. Zaman zərfliyi cümlənin əvvəlində və ya mübtədadan sonra işlənə bilər.

a) Duh min ew dît (Dünən mən onu gördüm) = Min duh ew dît (Mən onu dünən gördüm).

b) Pêr ewana rê ketin (Sırağa gün onlar yola düşdülər) = Ewana pêr rê ketin (Onlar sırağagün yola düşdülər).

Qeyd: Cümlədə həm zaman, həm də yer zərfliyi varsa, zaman zərfliyi yer zərfliyindən əvvəl işlənir.

Məs: Min sala 1988-an li Laçinê ew dît = Min ew sala 1988-an li Laçinê dît. (Mən onu 1988-cı ildə Laçında gördüm).

Məs: Min duh ji sükê çend səvên sor stendin (Mən dünən bazardan bir neçə qırmızı alma aldım).

5. Təzî hərəkət zərfləri adətən mübtədadan sonra işlənir.

Məs:

1. 1.Ew lez hat (O, tələsik gəldi).

2. Ewana hêdî-hêdî nêzikî qefes dibin (Onlar yavaş-yavaş qefəslərə yaxınlaşırlar).

3. Ewê bi hêrs li xwîşka xwe nêhêfî (O hirsle bacısına baxdı).

AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADI KÜRD DÖVLƏTİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Məhəmməd Dəbilə qayıtdıqdan sonra yeni bir hücumla məruz qalır. Bu dəfə Ermənistan çarı Aşot ibn Abbas Dəbilə hücum edir. Aşot Gürcüstan və Ermənistanın digər hissəsində hökmranlıq edir və şahənşah titulu daşıyırdı. 951-ci ildə atası Abbas öldükdən sonra o, hakimiyyətə keçmişdi. (Brosset. Histoire de l'Arménie. 1847, p. 478-481). Aşot öz hakimiyyətini Syuni vilayətinə də qəbul etdirmək istəyirdi. (Vardan. Göstərilən əsəri. səh. 114. Vardanın yazdığına görə Aşot 978-ci ildə ölmüş, onun Sumbat, Qaçiq və Qurgen adlı üç oğlu qalmışdı. O, 985-ci ildə öləndən sonra hakimiyyətə Qaçiq keçmişdi. Qaçiq Syuni çarı Saakin

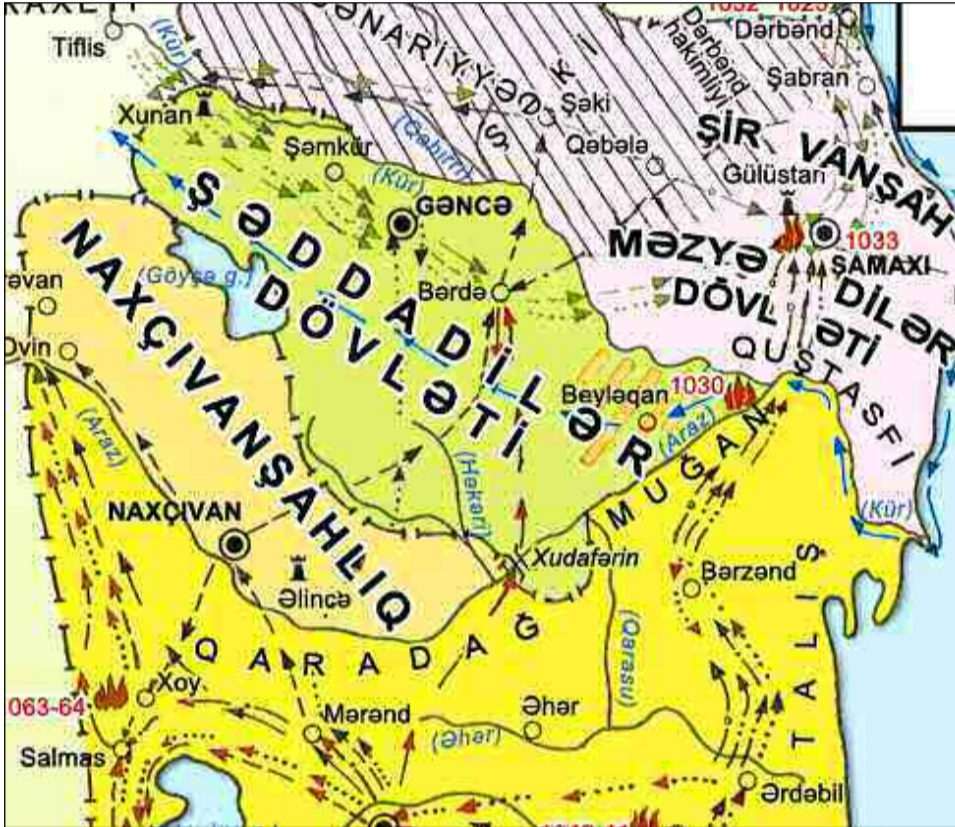
mayaraq Ləşgəri 344 (955/6)-cü ildə öz tayfalarının başçısı keçir və həmin ildə Dirzur (Veyzur) hakiminin yanına gedərək 354 (965)-cü ilə qədər onun yanında qalır. Ləşgərinin kiçik qardaşı Fəzl isə Diyarbəkire Seyfəddövlə əl-Həmdaninin qulamı Seyfinin yanına gedir. 356 (966/7)-ci ildə Seyfi Diyarbəkrdən öz ağası tərəfindən qovulduğu üçün Fəzl qardaşlarının yanına qayıdır. Lakin o qardaşlarının yanında uzun müddət qala bilməyib Azərbaycan hakimi İbrahim ibn Mərzubanın yanına gedir, oradan da öz xidmətçiləri və adamları ilə bərabər Gəncəyə gəlir (Yenə orada, səh. 7-8). O zaman Gəncə Salarilər dövlətinin tərkibində idi.

Münəccimbaşının göstərdiyi kimi, "siyavurdiyə" adı ilə Şəmkür yaxınlığında məskən salmışdı. 400 süvaridən ibarət siyavurdilər Gəncə darvazası qarşısına gələrək şəhərə basqın etmək istəyirdilər. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 7) Gəncə hakimi Əli ət-Tazi belə bir təhlükəli dövrdə Fəzl ibn Məhəmmədə müraciət edərək, düşmənləri qovmaq üçün ondan kömək istədi. Münəccimbaşı yazır ki, bu zaman Fəzl öz adamları ilə basqınçıların üstə getdi, onlarla şiddətli vuruşdu. basqınçıları qaçmağa məcbur etdi və onları bir qədər təqib edərək salamat geri qayıtdı. (Yenə orada.). Şəhər əhalisi bu hadisədən sonra Fəzlə arxalanaraq ona hörmət etməyə başladı. Beləliklə Fəzl 359 (969/70) –cu ilə qədər Gəncədə yaşadı. Lakin o, Gəncədən Ərdəbilə getmək istədiyi zaman Gəncə hakimi onun qardaşlarının yanına gətməsini və qardaşların birinin Gəncəyə sahiblənməsini Fəzlə məsləhət gördü. Fəzl bu fikrə meyl göstərdi. O, qardaşı Ləşgəriyə çapar göndərərək, onu bu xəbərlə tanış edib, Gəncəyə dəvət etdi. Lakin bu xəbər Ləşgərinə qəzəbləndirdi və qardaşını təqsirləndirərək onun dəvətini qəbul etmədi. Fəzl qardaşını Gəncəyə gətirmək üçün hiyləyə əl atdı. Öz xidmətçisini Ləşgərinin yanına göndərərək bərk xəstə olduğunu ona xəbər verdi və Gəncəyə gəlməsini xahiş etdi. Qardaşının xəstə olduğunu eşidən Ləşgəri öz xidmətçiləri ilə bərabər təcili yola düşdü. Lakin Gəncəyə yaxın kəndlərin birində dayanaraq, öz xidmətçilərindən birini Fəzlin yanına göndərdi. Fəzl isə qardaşını qarşılamağa getdi. Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərinin "Şəddadilər" fəslində yazılır ki, qardaşlar görüşdülər və ağlaşdılar. Ləşgəri Fəzldən soruşdu ki, indi sən yaxşısan, ancaq de görək bizim ürəyimizə belə bir yara vurmağa səni hansı ağılsız vadar etmişdir. Fəzl ona cavab verdi ki, şəhərin əhalisi öz aralarında razılışaraq öz xahişləri ilə bizə tabe olurlar. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 14). "Şəddadilər" fəslində iki qardaş arasında gedən söhbət dialoq şəkilində qeyd olunur. Burada göstərilir ki, Ləşgəri qardaşının yuxarıda dediyi sözlərə etiraz edərək deyir: "Ey mənim qardaşım sən bilirsen ki, Dəbilə bizim atamız necə etdi. Biz iyirmi ildir ki, dünyanı dolanıraq, heç bir yerdə bizi qəbul etmirlər, biz yeməkdən zövq almırıq, əgər biz bu ölkəyə getsək onun sahibi ilə birləşməliyik, o zaman bizi mühasirə edib kiçik bir dəstə olduğumuz üçün məhv edə bilərlər. Bizi onun əlindən kim qurtara bilər. Belə şəraitdə bizə verilən bir çox vədlər də yalan ola bilər. Biz, artıq bundan dərs almışıq, onlar bizim üçün kifayətdir". Fəzl qardaşının cavabında deyir: "Adamın vəzifəsi yüksək məqsədlərə çatmaq üçün çalışmaqdır, əgər o öz məqsədinə çatarsa arzularını həyata keçirər. Əgər onun hərəkətləri məqsədə çatdı bilməzsə bu onun üçün eyib deyildir". (Yenə orada, səh. 14-15). Ləşgəri qardaşının fikirlərini bəyəndi və onun xahişini qəbul etdi. Fəzl isə geri qayıdıb Gəncə darvazasına gəldi, şəhərin başçılarını toplayaraq onların andını təkrar etdirdi. Bu zaman şəhər rəisi tacir Yusif əl-Qüzzaz idi. (Yenə orada, səh. 15). Fəzl Yusif əl-Qüzzaz və onun tərəfdarları ilə saziş bağladı. Onlar and içdilər ki, əgər Ləşgəri və Fəzl şəhərə girmək üçün hərəkət etsələr, o zaman darvazanı onların üzünə açacaq və Salarilərin şəhərdə olan valisini həbs edərək onlara verəcəklər. Onların arasında şəhəri təslim etmək üçün bağlanan saziş qurtardıqdan sonra Yusif əl-Qüzzaz şəhərin igid gənclərini çağıraraq onları silahlandırdı və valin-

in sarayına gedib orada valini həbs etdilər. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 15). Bunlar sonra şəhər darvazasını açdılar,

Ləşgəri ibn Məhəmməd şəhərə daxil olaraq öz yerini və əmirlik taxt-tacını tutdu. (Yenə orada). Beləliklə, Əbülhəsən Əli Ləşgəri 360 (970/1) –cı ildən Gəncədə müstəqil hakimiyyətə başladı. (Yenə orada). Münəccimbaşı vasitəsilə bizə çatan əsərlərdə o zaman öldürülən Gəncə valisini adı çəkilmir. Lakin Vardan əsərinin sonunda yazır ki: "Sonralar onlar (Məhəmmədin oğulları-M. Ş.) Gəncə əmiri Əl-Əzizlə qohum oldular, onu öldürdülər, Gəncəni tutdular və ona sahib oldular. Böyük oğlu Parzuan (Məhəmmədin böyük oğlu Ləşgəri idi, səhv olaraq burada ikinci oğlunun adı Parzuan (Mərzuban) yazılmışdır.) tezliklə öldü, onun yerinə Salardan Bərdəni və Şəmkürü alan ortancıl qardaş Lelkəri (Ləşgəri) keçdi". (Vardan. Göstərilən əsəri, səh. 125) Vardanın bəzi səhvləri və dolaşır halda verdiyi məlumatından aydın olur ki, Gəncədə öldürülən Salarilər dövlətinin əmiri əl-Əziz adlı şəxs imiş, bundan başqa aydın olur ki, Ləşgəri Gəncədə hakimiyyət başına keçdikdən sonra Bərdə və Şəmkür şəhərlərini salarilərdən almışdır. Münəccimbaşı göstərir ki, Ləşgərinin Gəncədə hakimiyyət başına keçməsi Ərdəbilə

qızı ilə evlənib, onunla qohum olmuşdu.). O, Dəbili tutmaq arzusu ilə qoşun toplayıb Məhəmmədin üstünə hücum etmişdi. Aşotla Məhəmməd arasında baş verən müharibədə Məhəmməd qələbə çalır. Aşotun qoşunları qaçmağa üz qoyur. Məhəmmədin süvariləri onları təqib edərək böyük qənimətlə qayıdırlar. bu qələbədən sonra Məhəmmədin vəziyyəti yaxşılaşır. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 4). o, Dəbilin mühafizəsinə çox əhəmiyyət verirdi. Dəbili mühafizə etmək üçün o deyənlilərdən də istifadə edirdi. Lakin bu deyənlilər sonra ona xəyanət etmişdilər. 342(953/4)-ci ildə Salar Mərzuban həbsdən qaçaraq Ərdəbilə gəldikdə birinci olaraq Deysem ibn İbrahimin təhlükəsini yox edir və 343 (954/5)-cü ildə Dəbili tutmaq üçün Məhəmmədin üstünə deyənlilər süvarilərindən ibarət qoşun göndərir. Mərzuban tərəfindən göndərilən qoşunlar Dəbili mühasirə etdikləri zaman burada olan deyənlilər Məhəmmədə xəyanət edərək Mərzubanın qoşunlarına kömək edirlər. Məhəmməd sərvətlərini götürüb, yaxın adamları ilə Busfurracan (Vaspu-rakan) hakiminin yanına gedir və orada özünə sığınacaq axtarır. Beləliklə, o Dəbil hakimiyyətindən əl çəkir. Məhəmməd Busfurracan hakiminin razılığı ilə ailəsini, uşaqlarını və şeylərini onun yanında qoyub kömək almaq məqsədilə Rum padşahının yanına gedir. Lakin ondan heç bir kömək ala bilməyən Məhəmməd geri qayıdır və 344 (955/6)-cü ildə ölür. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 6). Məhəmməd ibn Şəddad öldükdən sonra onun Ləşgəri Əbülhəsən Əli, Mərzuban və Fəzl adlı üç oğlu qalmışdı. Onların əlindən Dəbil şəhərinin çıxmasına bax-

Gəncəni Salarilər dövlətinin hakimi Əli ət-Tazi adlı bir nəfər idarə edirdi. Ət-Tazi Gəncəyə gələn Fəzl olduqca yaxşı qəbul etmişdi. Hətta ət-Tazi Salar İbrahimə yazaraq Fəzlə şəhərin gəlirindən xüsusi maaş təyin etmək istəyirdi. Fəzl öz adamları ilə şəhəri mühafizə edirdi. Çünki bu zaman köçəri və sair tayfalar Gəncəyə tez-tez basqın edirdilər. V. Minorskinin yazdığı qeydə görə siyavurdilər Şəmkür, Ağstafa və Tovuz çayları yaxınlığında, Gəncədən Tiflisə gedən yolun ətrafında yaşamış və Gədəbəy tərəfdə mis çıxarmaq və s. ilə məşğul olmuşlar. (V. Minorski. Qafqaz tarixi haqqında etüdlər. səh. 26). V. Minorskinin fikrincə, siyavurdilər əd-Dudanilərin qalıqlarıdır. Onlar Şimali Dağstanda Alan keçidinə yaxın Andi –Göysü yaxınlığında yaşayaraq həmişə Alazan tərəfə basqın edirdilər. (Yenə orada, səh. 75, 76). Belazuri yazır ki, Ənuşirvan Arranda Şəkin, Kəməbran və əl-Dudaniyə keçidini düzəltdi. Dudanilər tayfası Dudin ibn Əsəd Xüzeymə əl-Dərzuqiyyə nəslindən əmələ gəlmişdir. (Baladzori. Kitab futuh al-Buldan. Liber expugnations regionum Ed. M. J. de Goeje, Leiden 1870, səh. 194-195). Məsudi yazır ki: "Dudanilər Qafqaz sıra dağlarının şimal qismində ləklərlə yanaşı yaşayırlar. Onlar bütperəsdirlər. Şirvana tabe deyildirlər." (Məsudi. Müruc əz-zəhəb. Paris 1861, 1877, II cild. səh. 56). Belazuri və Məsudinin bu məlumatından aydın olur ki, dudanilər Şimali Dağstanda "Sahibi Sərir" (taxt-tac sahibi) torpaqlarında yaşamış və Qafqaz sıra dağlarında bunların adına olan keçidi aşaraq hələ çox qədimdən Azərbaycan basqın edirdilər. X əsrdə bunların qalıqları ,

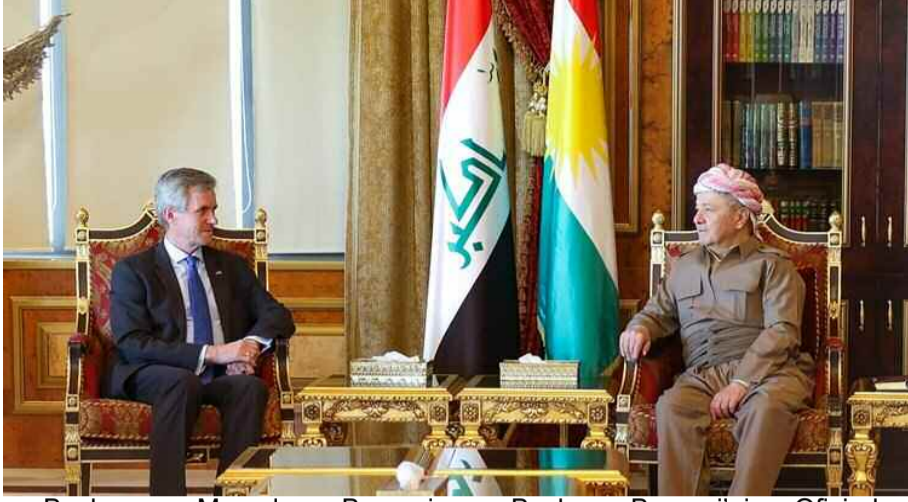
İbrahim ibn Mərzubana yetişdikdə o, 361 (971/2)-ci ildə qoşunla hərəkət edib.

Gəncəni mühasirə etdi, Ləşgəri ilə vuruşdu, elə bir hadisə baş verdi ki, onu uzun zaman danışmaq lazım gəldi. İbrahim qələbə çala bilmədiyini gördükdə Ləşgəri ilə saziş bağlayıb. Gəncə darvazasından Ərdəbilə qayıtdı.

(ardı var)

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

Başkan Barzani, Almanya'nın yeni Erbil Başkonsolosunu kabul etti

Başkan Mesud Barzani, Başkan Barzani'nin Ofisinden Almanya'nın yeni Erbil Başkonsolosu Albrecht von Wittke'yi, Selahaddin'de kabul etti.

başarıyla yürütülmesinden dolayı Başkan Barzani'yi tebrik ederek, bunu Kürdistan Bölgesi için yeni bir siyasi aşamaya doğru önemli bir adım olarak nitelendirdi.

Irak ve bölgedeki siyasi durum, son gelişmeler ve Kürdistan Bölgesi Hükümeti ile Irak Hükümeti arasındaki ilişkilere ilişkilerin ele alındığı görüşmede, Kürdistan Parlamentosu seçimleri ve yeni hükümetin oluşumu sonrasında atılması planlanan adımlar değerlendirildi.

Başkan Barzani, Almanya'nın yeni Erbil Başkonsolosuna görevinde başarılar diledi ve Kürdistan Bölgesi ile Almanya arasındaki ilişkilerin daha da gelişmesi temennisinde bulundu

BM Genel Sekreteri, Kürdistan'da geniş tabanlı hükümet kurulması çağrısı yaptı

BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, Kürdistan Bölgesi'ndeki tüm aktörleri seçimde oluşan barışçıl bir

atmosferi sürdürmeye davet ederek mümkün olan en kısa sürede geniş tabanlı bir hükümet kurulması çağrısında bulundu.

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Sözcü Yardımcısı Ferhan Hak, New York'ta düzenlenen basın toplantısında Rûdaw muhabiri Sinan Tunçdemir'in Kürdistan Bölgesi'ndeki parlamento seçimleri hakkında BM'nin görüşlerine dair sorusuna yanıt verdi.

Hak, Genel Sekreter Antonio Guterres'in Kürdistan Bölgesi ve halkını, 20 Ekim'de barışçıl bir oramda gerçekleşen parlamento seçimleri nedeniyle tebrik ettiğini söyledi.

Guterres'in ayrıca BM Irak Yardım Misyonu (UNAMI) tarafından desteklenen Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu'nun seçimlerin hazırlanması ve yürütülmesindeki çabalarını takdir ettiğini kaydeden Hak, şu ifadeleri kullandı:

"Irak Kürdistan Bölgesi nihai sonuçları beklerken, Genel Sekreter tüm siyasi liderleri ve toplum kesimlerini bu barışçıl atmosferi sürdürmeye, ayrıca siyasi aktörleri de seçim anlaşmazlıklarını yasal yollarla çözmeye ve mümkün olan en kısa sürede kapsayıcı geniş tabanlı bir hükümet kurarak seçim sürecini tamamlamaya çağırıyor.

Ferhan Hak, Genel Sekreter Guterres'in, BM'nin Irak'ın demokratik kazanımlarını pekiştirme ve Irak halkı için müreffeh bir gelecek inşa etme çabalarını destekleme taahhüdünü yinelediğini aktardı.

Irak Cumhurbaşkanı'ndan çağrı: Seçim sonuçlarına ve halkın özgür iradesine saygı duyun

Irak Cumhurbaşkanı Latif Reşid, Kürdistan Parlamentosu seçim sonuçlarına saygı gösterilmesi ve onun-

cu kabineyi oluşturmak için görüşmelere başlanması çağrısında bulundu. Latif Reşid, 23 Ekim 2024 Çarşamba günü yaptığı açıklamada, Kürdistan Parlamentosu seçimlerine katılan halkı ve siyasi partileri tebrik etti. Kazanan siyasi partilere çağrıda bulunan Reşid, halka hizmet etmeye dayalı, inşaat ve yeniden yapılanmayı geliştirmek için çalışan, ekonomik toparlanmayı ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen bir hükümet oluşturmak amacıyla yapıcı ulusal diyalog masasına oturmalarını istedi. Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonunun Kürdistan Parlamentosu seçimlerini "dürüstlük ve profesyonellik" ile yürütebileceğine inanan Reşid, siyasi partilere "seçim sonuçlarına ve halkın özgür iradesine saygı duymaları" çağrısında da bulundu. Kürdistan Parlamentosu 6. dönem seçimleri kapsamında 20 Ekim 2024 Pazar günü saat 7.00'de Erbil, Süleymaniye, Duhok ve Halepçe seçim bölgelerinde başlayan genel oylama süreci, saat 18.00'de süreçte kullanılan cihazların otomatik olarak durmasının ardından sona erdi. Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu, 2 milyon 686 bin 578 seçmenin oy kullanma hakkına sahip olduğu seçimlerde 2 milyon 87 bin 972 kişinin oy kullandığını ve katıl oranının %72 olduğunu bildirmişti.

En yüksek katılım %78 ile Duhok'ta gerçekleşirken, onu %74 ile Erbil, %65 ile Süleymaniye ve %69 ile Halepçe izledi.

Tekli seçim bölge sistemi uygulansaydı KDP kaç vekil çıkaracaktı?

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) iki seçim arasında aldığı oyu 100 binden fazla arttırdı ancak, Federal Mahkemenin Parlamentosundaki sandalye sayısı ve seçim bölgesi kararı sandalye için belirlenen oy oranında adaletsizlik yarattı.

KDP, önceki seçim ile 20 Ekim'de gerçekleştirilen seçim arasında aldığı oyu 100 binden fazla arttırdı ancak, Federal Mahkemenin Parlamentosundaki sandalye sayısını azaltma ve tek seçim bölgesi sisteminden çoklu seçim bölgesi sistemine geçiş kararı sandalye için belirlenen oy oranında adaletsizlik yarattı. Kararlar alınmasaydı KDP, Kürdistan Parlamentosu 6. dönem seçimlerinde 46 sandalye kazanacaktı.

Kürdistan Bölgesi 5. dönem Parlamentosu seçimleri, Kürdistan Bölgesi Bağımsız Seçim ve Referandum Yüksek Komisyonu tarafından gerçekleştirildi. Komisyona göre söz konusu seçimlerde Kürdistan Bölgesi'nde 3 milyon 85 bin 461 kişi oy kullanma hakkına sahipken, sürece 1 milyon 845 bin 979 kişi katıldı ve katılım oranı yüzde 59 oldu.

2018'de yapılan son seçimlerde 29 liste 100 sandalye için yarışmış ve 16 liste parlamentoda sandalye kazanmıştı. Bunların arasında Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) 183 numaralı listeyle 688 bin 70 oy alarak 45 sandalye elde etmişti.

Ancak, 20 Ekim 2024'te Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu gözetiminde gerçekleştirilen Kürdistan Parlamentosu 6. dönem seçimlerinde 2 milyon 686 bin 578 seçmen oy kullanma hakkına sahipti ve seçimlerde 2 milyon 87 bin 972 kişinin oy kullanmasıyla, katılım oranı %72 oldu.

Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonunun ön sonuçlarına göre 190 numaralı listeyle yarışan KDP, 809 bin 172 oy alarak altıncı dönem Parlamentosu seçimlerinde oyların yüzde 39'unu alarak, 39 sandalye kazandı.

Ancak bu yılki seçimlerde Irak

Federal Mahkemesi, 21 Şubat 2024'te verdiği kararla Kürdistan

Parlamentosundaki sandalye sayısını 111'den 100'e düşürdü ve bileşenlerin kota sandalyesinin anayasaya aykırı olduğunu ilan ederek, 11 sandalyenin 5'e düşürülmesine karar verdi.

Federal Mahkeme, Kürdistan Bölgesi'ndeki siyasi güçlerin ve partilerin 95 sandalye için yarışmasına ve bileşenlerin kota sandalyesinin aşağıdaki gibi üç seçim bölgesine bölmesine karar verdi:

Kürdistan Parlamentosunun altıncı dönem seçimlerinde Hıristiyanların kota sandalyesinin dağılımı:

- Erbil'de bir
- Süleymaniye'de bir
- Duhok'ta bir

Kürdistan Parlamentosunun altıncı dönem seçimlerinde Türkmenlerin kota sandalyesinin dağılımı:

- Erbil'de bir
- Süleymaniye'de bir

Ayrıca Federal Mahkeme, çok sayıda oy kaybına neden olan Kürdistan Parlamentosu altıncı dönem seçim sisteminin tekli bölgeden çoklu bölgeye değiştirilmesine karar verdi ve Kürdistan Bölgesi dört seçim bölgesine (Erbil, Süleymaniye, Duhok ve Halepçe) bölündü.

Kurdistan24'ün araştırmalarına göre bu seçimde oy kullanma hakkına sahip vatandaşların sayısında

önceki seçimlere göre azalma olmasına rağmen, KDP'nin oyları

121 bin 102 arttı, yani sistem tek seçim bölgesi olsaydı KDP 46 sandalye kazanacaktı.

Erbil ve Duhok seçim bölgelerinde sandalye için belirlenen oy oranının Süleymaniye ve Halepçe seçim bölgelerine göre farklı olmasının bir başka nedeni de çok seçimli yapıdır. Çünkü Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) toplam 408 bin 141 oyla 23 sandalye kazandı, yani sandalye için gerekli olan oy oranı eşit olsaydı KDP KYB'nin oylarının iki katı 809 bin 197 oyla 46 sandalye kazanacaktı.

KDP'nin oylarındaki düşüşün bir diğer nedeni de elektronik oylama sistemindeki teknik sorunlardı. Kürdistan24'ün bu soruna yönelik araştırmalarında 100 KDP'li seçmenin, parmak izlerinin okunmasında yaşanan teknik sorunlar nedeniyle oy kullanamadığını ortaya koydu.

Ön sonuçlara göre siyasi partilerin sandalye sayıları:

- KDP: 39 sandalye
- YNK: 23 sandalye
- Newey Nwe: 15 sandalye
- Yekgirtu: 7 sandalye
- Helwest: 4 sandalye
- Komel: 3 sandalye
- Halk Cephesi: 2 sandalye
- Goran: 1 sandalye
- Kürdistan Bölgesi İttifakı: 1 sandalye
- Kota: 5 sandalye

Ercan Çağlayan: Yüzyıllık muhasebe...Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürtçe politikaları

(Övvəli ötən sayımızda)

Türkçe dışındaki dillerin tasfiyesi ve Türkçenin yaygınlaştırılması için başvurulmuş yollardan bir diğeri de Soyadı Kanunu ile iskân ve zorunlu göç politikalarıdır. 1934 yılında kabul edilen 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 3. maddesi "rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimlerinin" soyadı olarak kullanılmasını yasaklamıştır. Bu maddeyle Kürt vatandaşların Kürtçe soyadı alması engellenmiştir. Soyadı Kanunu dışında, 14 Haziran 1934 tarihinde çıkarılan İskân Kanunu, Dâhiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Şükrü Kaya'nın deyişiyle, "tek dille konuşan, bir düşünen, aynı hissi taşıyan bir memleket yaratmak" için çıkarılmış önemli bir yasaydı. Bu yasayla bir taraftan Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere Türk nüfus iskân edilirken, diğer taraftan Vilayet-i Şarkîye'deki Kürtler Batı vilayetlerinde Türklerin arasına serpiştirilerek Kürtlerin asimile edilmesi amaçlanıyordu. İskân Kanunu sonrasında tedavüle koyulan politika ve pratiklerle Kürtçenin kamusal alandan silinmesine dönük büyük çaba harcandığı tarihin tescilindedir. Son olarak, Umumi Müfettişlik bölgelerinde "Türkçenin dışında dil konuşanların" İskân Kanunu ile Vilayetler İdaresi Kanunu'na muhalefetten cezalandırılması da Türkçenin yaygınlaştırılması için başvurulmuş yollardan biriydi.

Vatandaş Türkçe konuş kampanyası

13 Ocak 1928'de Darülfünun Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti'nin başlattığı "Vatandaş, Türkçe konuş!" kampanyası da Kürtçenin baskı altına alınmasında önemli bir kilometre taşı olmuştur. Kampanyayla hem gayrimüslimler hem de anadili Türkçe olmayan Müslüman topluluklar kamusal alanlarda Türkçe konuşmaya zorlanarak Türkçenin yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. 1928'de kabul edilen "Türkçeleştirme Genelgesi"nde yer alan "yabancı lehçelerle görüşen köyler"den küçük dağınık olanları "civar Türk köylerine" dağıtılacaktır (md. 3) ve "bilhassa kadınlar arasında" Türkçenin yaygınlaştırılmasına çalışılacak, "Türk kızlarının Türkçe konuşmayan köylülerle evlendirilmesi teşvik" edilecek, "Türkçe bilmeyen köylü kadınları şehirlere celbedilerek Türk evlerine münasip hizmet ve suretlerle yerleştirilecektir" maddeleri, devletin Kürtçe konuşanlara tahammül bile edemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Söz edilen Türkçeleştirme politikalarına bağlı olarak

Türkçe dışındaki dillerde yayın ve matbuat yasaklarının da sıklıkla gündemde olduğunu ve hususene Kürtçe söz konusu olduğunda mevzu bahis yasakların yoğun bir biçimde

karşımıza çıktığını ifade etmek gerekiyor. Kürtler, Kürtçe ve Kürdistan'a yönelik baskı ve yasaklar, bilhassa 1925 Şeyh Said hadisesi ile 1931 tarihli ve 1881 sayılı Matbuat Kanunu'nun kabulünden sonra artarak devam etti. Sözü edilen konularla ilgili olarak yasaklanan eserlerin yasaklanma nedenlerine bakıldığında, eserlerin tamamının, "zararlı yazılar/sözler içerme", "Kürtçülük propagandası yapma" ve "Türkiye aleyhine yazılar ihtiva etme" nedenleriyle yasaklandığı görülmektedir. Türkçe dışındaki dillere uygulanan yayın ve matbuat yasaklarına dair örneklere ve tartışmalara, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde, TBMM zabıtlarında, Belediye Meclis Kararlarında, Türk Ocakları kurultay zabıtlarında, Halkevleri çalışma talimatnamelerinde ve en nihayetinde 1931 tarihli Matbuat Kanunu'nda sıklıkla tesadüf etmek pekâlâ mümkündür.

Tek partili Cumhuriyet, Türkiye'de başta Kürtçe olmak üzere Türkçe dışındaki diğer dilleri tasfiye etmek için zorunlu eğitim, basın, Türk Ocakları, Millet Mektepleri, Halkevleri, Halkodaları, Kız Enstitüleri, Köy Enstitüleri, Umumi Müfettişlikler, zorunlu iskân vb. gibi çok sayıda kurum, kuruluş ve pratikle çaba harcıyordu. Bunun yanında Türkçenin yaygınlaştırılması için Türkçe dışındaki dillerle konuşanların memurluğa alınmaması, para ve hapis cezalarına çarptırılması ve bahsi geçen dillerin kamusal alandan tamamen tasfiye edilmesi gibi çok radikal uygulamalara imza atıldığını vurgulamak gerekir. Bu politikanın bir neticesi olarak Kemalist Cumhuriyet, tek parti iktidarında Türkçe dışındaki dillere dair matbu ne varsa koyu bir yasaklama politikası uygulamıştır. Söz konusu dönemde Kürtçe, Rumca, Ermenice ve Türkiye'de konuşulan diğer dillerde yayımlanmış olan çok sayıda

kitap ve dergi yasaklanmıştır. Bu uygulamaların tamamı Türkiye'de Türkçenin yaygınlaşmasına ve buna karşılık Kürtçenin kamusal hayattan silinmesine yönelik uygula-

maların isimleri Türkçeleştirildi. Daha sonra tek parti döneminde çok sayıda köy ve kaza ismi değiştirildi. Bu bağlamda 1936 tarihinde kabul edilen İller Kanunu'nda Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde Türkçe olmayan yer isimlerinin Türkçe isimlerle değiştirilmesi şart koşuluyordu. 1940 yılında ise İçişleri Bakanlığı'nın çıkardığı 8589 sayılı genelge ile yabancı dilde veyahut orijinal yer isimlerinin Türkçe isimlerle değiştirilmesi resmileşti. Bu tarihten itibaren Anadolu'da Türkçe olmayan binlerce yer ismi Türkçeleştirildi. Bilhassa Kürtçe, Arapça, Rumca, Lazca, Ermenice ve diğer dillerdeki yer isimlerinin yoğunlukta olduğu Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgelerindeki yer isimleri değiştirildi. 10 Haziran 1949 tarihinde kabul edilen 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile "il ve ilçelerin kurulması ve adlarının değiştirilmesi" İçişleri Bakanlığı'nın uhdesine verildi. Bu kanun gereği Türkçe dışındaki diğer dillerin yanı sıra Kürtçe çok sayıda yer ve yerleşim birimi ismi değiştirildi. Kuşkusuz, yer isimlerinin Türkçeleştirilmesiyle ilgili en kapsamlı adım Demokrat Parti döneminde atıldı. 1950'lerin ikinci yarısından itibaren Türkçeleştirme adeta siyasi iktidarları aşan bir "devlet politikası" olarak benimsendi. 1957 yılında Bakanlar Kurulu kararnamesiyle 'Ad Değiştirme İhtisas Kurulu' tesis edildi ve bilhassa 1960 ve 1980 askeri darbelerinden sonra binlerce "Türkçe olmayan" yer ismi değiştirildi. 1960 darbesinden sonra daha ziyade Batı Anadolu'daki Yunanca ve Ermenice yer isimleri değiştirilirken, 1980'den sonra ise bilhassa Kürt coğrafyasındaki Kürtçe, Ermenice, Arapça ve Süryanice yer isimleri Türkçeleştirildi.

Demokrat Parti iktidarından Ak Parti iktidarına (1950-2002)

Malum olduğu üzere, çeyrek yüzyıllık CHP iktidarından sonra başa gelen Demokrat Parti döneminde Kürtlere dönük politikalarda görece bir yumuşama söz konusu olsa da Kürtçe üzerindeki asimilasyon politikaları hız kesmeden devam etmiştir. DP döneminde yürürlükte olan anayasa, yasa ve mevzuatın tamamı Kürtçenin inkârına dayanıyordu ve başta Kürtçe eğitim ve yayın olmak üzere hayatın hiçbir alanında Kürtçeye yer vermiyordu. Bunun en güzel örneği ise Türkiye dışında Kürtçe yazılan her türden evrakın Türkiye'ye girişinin yasaklanmasına dair onlarca Bakanlar Kurulu kararıdır. Ayrıca, Diyarbakır'da yayın yapan İleri Yurt gazetesinde 31 Ağustos 1959 tarihinde Musa Anter tarafından yayımlanan "Qimil" isimli Kürtçe şiirin, Ankara Hükümeti'nin çok sert tavrıyla karşılaştığı ve konunun yargıya taşındığı hadise de devletin Kürtçeye yaklaşımını açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Yer adları da Türkçeleştiriliyor

Kemalist Türkiye'de benimsenen dil politikalarında önemli bir yer işgal eden mevzuların birisi de yer adlarının Türkçeleştirilmesidir. Türkiye'de yer adlarının Türkçeleştirilmesi mevzusu İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidarına dek uzansa da asıl Türkçeleştirme politikaları Cumhuriyet devrinde olmuştur. Bu bağlamda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında çok sayıda yer isminin idari kararlarla Türkçeleştirildiğini müşahade etmekteyiz. Bununla birlikte, Türkiye'nin Batı Ege ve Güneydoğusundaki şehir ve köylere dair ilk yer adları listelerinden biri İçişleri Bakanlığı tarafından 1928 yılında yayımlandı. Bu listede, çok sayıda eski Rum, Ermeni ve Kürt köy-

lerinin isimleri Türkçeleştirildi. Daha sonra tek parti döneminde çok sayıda köy ve kaza ismi değiştirildi. Bu bağlamda 1936 tarihinde kabul edilen İller Kanunu'nda Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde Türkçe olmayan yer isimlerinin Türkçe isimlerle değiştirilmesi şart koşuluyordu. 1940 yılında ise İçişleri Bakanlığı'nın çıkardığı 8589 sayılı genelge ile yabancı dilde veyahut orijinal yer isimlerinin Türkçe isimlerle değiştirilmesi resmileşti. Bu tarihten itibaren Anadolu'da Türkçe olmayan binlerce yer ismi Türkçeleştirildi. Bilhassa Kürtçe, Arapça, Rumca, Lazca, Ermenice ve diğer dillerdeki yer isimlerinin yoğunlukta olduğu Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgelerindeki yer isimleri değiştirildi. 10 Haziran 1949 tarihinde kabul edilen 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile "il ve ilçelerin kurulması ve adlarının değiştirilmesi" İçişleri Bakanlığı'nın uhdesine verildi. Bu kanun gereği Türkçe dışındaki diğer dillerin yanı sıra Kürtçe çok sayıda yer ve yerleşim birimi ismi değiştirildi. Kuşkusuz, yer isimlerinin Türkçeleştirilmesiyle ilgili en kapsamlı adım Demokrat Parti döneminde atıldı. 1950'lerin ikinci yarısından itibaren Türkçeleştirme adeta siyasi iktidarları aşan bir "devlet politikası" olarak benimsendi. 1957 yılında Bakanlar Kurulu kararnamesiyle 'Ad Değiştirme İhtisas Kurulu' tesis edildi ve bilhassa 1960 ve 1980 askeri darbelerinden sonra binlerce "Türkçe olmayan" yer ismi değiştirildi. 1960 darbesinden sonra daha ziyade Batı Anadolu'daki Yunanca ve Ermenice yer isimleri değiştirilirken, 1980'den sonra ise bilhassa Kürt coğrafyasındaki Kürtçe, Ermenice, Arapça ve Süryanice yer isimleri Türkçeleştirildi.

Cemal Gürsel 'Kürdüm diyenin suratına tükürülmeli'

27 Mayıs 1960 darbesinden sonra Kürtçeye dair baskılar artarak devam etti. Bu minvalde Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Kürt diye bir milletin olmadığını ve Kürdüm diyenin suratına tükürülmesi gerektiğini söyleyerek Kürtler ve Kürtçe üzerindeki baskıların artmasının fişğini çekti. 1961'de devletin desteğiyle Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü kurularak yayınlanan dergi ve kitaplarda Kürt diye bir milletin olmadığını Kürtçenin de Türk lehçelerinden biri olduğu söylemi yaygınlaştırmaya çalışıldı. Enstitünün bahse konu söylemi 2000'li yıllara dek yüksek sesle devam ettiyse de, devletin 2000'li yıllardaki görece reform politikalarına bağlı olarak sonraki

yıllarda bu söylemin zayıfladığı görülmektedir.

27 Mayıs 1960 darbesinin akabinde, 1961 yılında Milli Birlik Komitesi'nin, Devlet Planlama Teşkilatı'na hazırladığı ve Bakanlar Kurulunca kabul edilen Devletin Doğu ve Güneydoğu'da Uygulayacağı Kalkınma Programının Esasları başlıklı raporda, ekseriyetle Kürtlerin yaşadıkları Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde Türk dilini ve kültürünü yaymak için "medeniyet merkezi olacak" yatılı okulların kurulmasının gerekli olduğu belirtiliyordu. Bu öneri üzerine 5 Ocak 1961 tarihinde TBMM'de kabul edilen 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'yla Yatılı Bölge Okulları'nın (YİBO) açılması kararlaştırılmış ve 1962 yılında ilk yatılı bölge okulları açılmıştır. Aynı kanuna dayanılarak hazırlanan Bölge Okulları Yönetmeliği'nde Bölge Okulları'nın amaçlarından biri de "belli köylerde Türk dilini ve kültürünü yayma faaliyetine yardımcı olmak" idi. Bu amacından dolayı yatılı bölge okulları ekseriyetle Kürt coğrafyasında açılmış ve birkaç isim değişikliğine rağmen yatılı okullar, bugüne dek bölgedeki asimilasyon faaliyetlerini sürdürmüştür.

Kürt Sorunu nedeniyle kapatılan ilk partiler

1970-1992 arasında faaliyet sürdüren partilerden Türkiye İşçi Partisi (TİP), Türkiye Emekçi Partisi (TEP), Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) ve Sosyalist Parti (SP) Kürtlerin dil ve kimliklerinin "varlığını" tanıdıkları için "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bölmek", "Ülkede azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek, azınlık yaratarak millet bütünlüğünün bozulmasını amaçlamak" ve "Partiyi bölge ve ırk esasına dayandırmak" gerekçeleriyle kapatıldı.

5 Mayıs 1972 tarihinde çıkarılan 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 16. maddesinde yer alan "millî kültürümüze, ahlâk kurallarına, örf ve âdetlerimize uygun düşmi(e)yen veya kamuoyunu inciten adlar konulmaz" maddesi ile çocuklara Kürtçe isim verilmesi engellenmiştir.

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra kabul edilen 1982 Anayasası'nda yer alan "(Devletin) dili Türkçedir" maddesiyle ilk defa anayasaya anadil yasağı girmiş oldu. Anayasanın "Düşüncelerin açıklanmasında ve yayınlanmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılmaz", "(...)

(Davamı səh. 18-də)

Serokwezîr Mesrûr Barzanî êrîşa li Enqereyê şermezar kir

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî êrîşa terorîstî ya li Enqereyê

şermezar dike û hevxiyê xwe ji malbatên qurbanîyan re nîşan da.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî li hejmara xwe yê tora civakî "X" nivîsî: "Ez êrîşa terorê ya li Enqereyê şermezar dikim û sersaxiya xwe digihînim Wezîrê Derve yê Tirkiyeyê Hakan Fîdan."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: "Ez sersaxiyê ji malbatên qurbanîyan re dixwazim û başbûna zû ji birîndaran re dixwazim."

Duh danê êvarê li Herêma Pîşesazî ya Kahraman Kazanê ya Enqereyê li dijî kompaniyaya Pîşesaziya Asmanî (TUSAŞ) êrîşeke çekdarî hat kirin.

Di êrîşê de, 5 kesên jiyana xwe ji dest dane û 22 kes jî birîndar bûn ku rewşa 3 kesên birîndar jî giran e.

Tirkiyeyê dîsa êrîşî Rojavayê Kurdistanê kir

Artêşa Tirkiyeyê dîsa çend bajar û gundên Rojavayê Kurdistanê bombebaran kir.

Dronên Tirkiyeyê şeva borî li Kobaniyê

embareke genim û nexweşxaneyek bombebaran kir. Di bombebarana gundekî Minbicê de jî zarokêkî canê xwe ji dest da.

Şeva borî artêşa Tirkiyeyê û komên çekdarên mixalefeta Sûriyeyê gundê Beniyyê yê Minbicê topbaran kir.

Di encama topbaranê de zarokêkî canê xwe ji dest da û 2 zarok jî birîndar bûn.

Di êrîşa droneke Tirkiyeyê ya li dijî embara genim a gundê Roviyyê yê bajarê Kobaniyê de 7 karker birîndar bûn.

Di heman demê de droneke Tirkiyeyê Nexweşxaneyaya Emelê ya li navenda Kobaniyê yê Kantona Firatê bombebaran kir.

Çi bûbû?

Li navçeya Kahramankazanê ya Enqereyê êrîşî Şirketa Hevpar a Pişesaziya Feza û Hewavaniyê ya Tirkan (TUSAŞ) hat kirin.

Li gorî daxuyaniya Wezîrê Karên Navxwe yê Tirkiyeyê Alî Yerlîkaya di êrîşê 5 kes hatine kuştin û 22 kes jî birîndar bûne.

Li gorî daxuyaniya Yerlîkaya 2 kesên ku êrîş encam daye jî hatine kuştin.

Heta niha nehatiye eşkerekirin bê ma êrîş ji aliyê kê ve hatiye kirin. Lê Tirkiye piştî vê êrîşê êrîşî Başûr û Rojavayê Kurdistanê dike. Li gorî agahiyên çavkaniyên Rêveberiya Xweser, di êrîşên pêr de 4 sivilan canê xwe ji dest daye ku yek ji wan zarok e. Her wiha 15 kes jî birîndar bûne ku 3 ji wan endamên hêzên ewlehiyê ne.

Li gorî agahiyên, artêşa Tirkiyeyê ji asman û bejahiyê ve bi balafirên şer, balafirên şer ên bêmirov û çekên giran êrîşî Til Rifet, Til Temir, Qamişlo, Kobanî û Minbicê kiriyê.

Nêçîrvan Barzanî li ser êrîşa li Enqereyê: Şermezar dikim!

Serokê Herêma Kurdistanê êrîşa çekdarî ya li Enqereyê şermezar kir. Li navçeya Kahramankazanê ya parêzgeha Enqereyê li Şirketa Hevpar a Pişesaziya Feza û Hewayê ya Tirkan (TUSAŞ) êrîşeke çekdarî hat kirin û piştî wê dengê teqînan hat bihîstin.

Li gorî daxuyaniya Wezîrê Karên Navxwe yê Tirkiyeyê Alî Yerlîkaya di êrîşa çekdarî de heta niha 5 kes hatine kuştin û 22 kes jî birîndar bûne.

Alî Yerlîkaya her wiha da zanîn ku 2 êrîşkar jî hatine kuştin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li ser êrîşa çekdarî ya li Enqereyê daxuyaniyek da.

Nêçîrvan Barzanî ji malbatên kuştîyan re sersaxî xwest û ji birîndaran re daxwaza şifayê kir û got:

"Ez êrîşa terorî ya îro ya li Enqereyê re ne û ji birîndaran re jî şifayê dixwazim. Şermezar dikim. Em li dijî terorê bi gel û Hikûmeta

Duayên min ji malbatên qurbanîyan Tirkiyeyê re di nava piştevaniyê de ne."

Mesrûr Barzanî bangî hemû aliyan kir: Em rêzên xwe bikin yek

Serokwezîr Mesrûr Barzanî bangî aliyan siyasî yê Herêma Kurdistanê kir û ji wan xwest ku ji bo avakirinê pêşxistinê divê hemû rêzên xwe bikin yek. Serokwezîr Mesrûr Barzanî duh tevî ahenga derçûnê ya xwendekarên Zanîngeha Kurdistan-Hewlêrê bû û di ahengê de gotarek pêşkêş kir.

Mesrûr Barzanî da zanîn ku ahenga derçûnê di jiyana xwendekarên derçûyî û malbatên wan de kêlîkên

Mesrûr Barzanî hêvî xwest ku xwendekar ji bo pêşerojê û geşbûna Herêma Kurdistanê roleke girîng wergirin.

Mesrûr Barzanî bal kişand ser hîlbijartinên Parlamantoya Kurdistanê û tekez kir ku niha di qonaxa amadekariyan de ne ji bo pêkanîna nû ya Herêma Kurdistanê.

Mesrûr Barzanî bangî aliyan siyasî jî kir û wiha berdewam kir:

"Me di hefteyê de di hîlbijartinan serkeftinek bi dest xist. Gelê me dîsa erkê me nû kir.

Ez ji hemû aliyan dixwazim ku ji bo projeyê me ya niştîmanî ji bo avakirinê û pêşxistina welat bi rêya bikaranîna şiyarên dezgehên perwerde û fêrkariyê bîn cem me.

Hevhelwestbûna li ser giringî û berdewamiya warên xwandinê û fêrkirinê me dike hêzeke xweragir.

Niha jî derfeteke nû heye ji bo ku em rêzên xwe bikin yek. Erkê hikûmeta nû ye ku rû bi rûyê pirs-girêkan bibê û hemû pirs-girêkan çareser bike."

Mesrûr Barzanî di berdewamiya axaftina xwe de eşkere kir ku Herêma Kurdistanê her dem li Rojhilata Navîn cihê îstiqrarê bûye û dê wisa bimîne.

Mesrûr Barzanî her wiha anî ziman: "Rêxistina helwestê hevbeş li ser giringî û geşepêdana xwendinê,

dê me bike hêzeke têkneçûyî. Niha derfeteke nû heye ku em refên xwe bikin yek."

Mesrûr Barzanî diyar kir ku nêzîkî 700 hezar karmend derbasî projeya "Hesaba Min" bûne da ku bi rêya bankayê mûçeyên xwe werbigirin.

Mesrûr Barzanî bal kişand ser giringiya sektora çandiniyê ji bo pêşxistina aboriya Herêma Kurdistanê û tekez kir ku dê hewlên pêşxistina çandiniyê berdewam bikin. Mesrûr Barzanî soz da derçûyan jî ku dê piştevaniya hemû projeyên nû yê derçûyan bikin, çî di saziyên dewletê û çî jî di sektora taybet de bin.

Mezlûm Ebdî li ser êrîşên Tirkiyeyê daxuyanî da

Fermandarê Giştî yê Hêzên Sûriyeyê Demokratîk (HSD) Mezlûm Ebdî got, "Tirkiye sûcên şer dike."

Li navçeya Kahramankazanê ya Enqereyê li Şirketa Hevpar a Pişesaziya Feza û Hewavaniyê ya Tirkan (TUSAŞ) êrîşek hat kirin.

Li gorî daxuyaniya Wezîrê Karên Navxwe yê Tirkiyeyê Alî Yerlîkaya di êrîşê 5 kes hatine kuştin û 22 kes jî birîndar bûne.

Li gorî daxuyaniya Yerlîkaya 2 kesên ku êrîş encam daye jî hatine kuştin.

Rayedarên Tirkiyeyê amaje bi PKKyê dikin lê heta niha bi awayê fermî nehatiye eşkerekirin bê ma êrîş ji aliyê kê ve hatiye kirin.

Lê Tirkiye piştî vê êrîşê êrîşî Başûr û Rojavayê Kurdistanê dike.

Fermandarê Giştî yê Hêzên Sûriyeyê Demokratîk (HSD) Mezlûm Ebdî li ser êrîşên Tirkiyeyê bi rêya hesabê xwe yê Xê daxuyaniyek da.

"Tirkiye sivilan dike hedef, ev sûcên şer in"

Mezlûm Ebdî diyar kir ku êrîşên Tirkiyeyê bêserûber in û got:

"Tirkiye bi awayekî bêserûber û bêbingeh herêmên me bombebaran dike, navendên xizmetguzarî û tenduristiyê û sivilan dike hedef. Ev sûcên şer in."

"Hêzên me ji bo parastina axa

xwe amade ne"

Mezlûm Ebdî diyar kir ku wan rêya diyalogê xwestiye lê ji şer re jî amade ne û got:

"Me gelek caran amadebûna xwe ji bo diyalogê anîbû ziman lê em tekez dikin ku hêzên me ji bo parastina gel û axa xwe amade ne."

Özgür Özel: 'Kürdün sorununun olup olmadığına devlet değil, Kürtler karar verir'

Diyarbakır'da konuşan CHP Genel Başkanı Özgür Özel, settikleri Türkiye Cumhuriyeti devletinin sahibi olmalarını öneriyor-

"Kürdün sorununun olup olmadığına devlet karar veremez. Kürtler karar verir" dedi. CHP Genel Başkanı Özgür Özel Diyarbakır'da Sivil Toplum Kuruluşları ile kahvaltı sonrası açıklama yaptı.

Özel, partisinin grup toplantısında yaptığı açıklamaları hatırlatarak, "Dün 'Kürtlere devlet vadet ediyorum' dedim. Ben Kürtlere T.C devletinin eşit, ayrımsız, kendilerini tamamen mensubu hissettikleri eşit vatandaşlığı kemiklerine kadar his-

rum" diye konuştu.

Özel, eski HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'a Edirne Cezaevi'nde yaptığı ziyarete değindi ve Demirtaş'ın yaptığı çağrı metninin her kelimesine katıldığını söyledi. Özel, "Altını imzalıyorum" dedi.

"Türkiye'de 26 milyon Kürdün sorununu yok sayıyorsunuz"

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin Öcalan çıkışına yanıt veren CHP lideri şunları söyledi:

"CHP barışa giden bu sürecin tamamlanması için, terör örgütünün ortadan kalması için atılacak her adımı önemsiyor ve engel olmayacak, kimin sözü varsa söylesin. Ancak Türkiye'de Kürt sorunu yoktur sözü söylenmesin. Türkiye'de 26 milyon Kürdün sorununu yok sayıyorsunuz. Kürt sorunu vardır tam da şuradadır. Kürt'ün sorununun olup olmadığına devlet karar veremez. Kürtlerin sorunları Kürtler 'sorun var' diyene kadar vardır. 'Birisinin sorunu yok' demek otoriterliktir. Sorun bir kişinin Meclis'te konuşmasıyla çözülmez."

"Bu sorun 86 milyonun iradesiyle çözülecektir"

"Terörün varlığı tüm Türkiye'nin sorunudur. Ama Kürtlerin sorunu da sadece Kürtlerin değil Türkiye'nin sorunudur. Bir kez daha bir süreç yürütülmesi, bir kez daha bu süreç sonrası çok daha fazla acılar yaşanmaması için daha dikkatli olmalıyız. Bu sorun 86 milyonun iradesiyle çözülecektir. Bir yandan bir sorunu çözeceğiz derken Kürt sorunu yoktur deyip Erdoğan'ın sorununu çözme şüpheleri bertaraf edilmelidir."

DEM Partili Sakık: Önümüzdeki günlerde daha önemli gelişmeler göreceğiz

DEM Parti Milletvekili Sırrı Sakık, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin PKK lideri Abdullah

Öcalan için yaptığı çağrıya ilişkin, "Bahçeli'nin Öcalan'a ilişkin sözlerine hiç şaşımam. Önümüzdeki günlerde daha önemli gelişmelerin olabileceğini yüksek görüyorum. Göreceğiz, bakacağız, bekleyeceğiz" dedi. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yaptığı çağrı tartışılmaya devam ediyor.

DEM Parti Milletvekili Sırrı Sakık, Bahçeli'nin Öcalan için çağrısına ilişkin açıklamalarda bulundu.

T24'ten Candan Yıldız'a konuşan Sakık, "Alevilere ait bir sözdür: İyilik iyidir. Bu topraklarda konuşmak iyidir. Bahçeli'nin sözlerinin altının doldurularak ret ve inkardan müzakere aşamasına gelindiğinin gösterilmesi gerekiyor" diye konuştu.

"Bu topraklarda konuşarak her türlü sorunumuzu çözebiliriz" diyen Sakık, "Bahçeli'nin Öcalan'a ilişkin sözlerine hiç şaşımam. Önümüzdeki günlerde daha önemli gelişmelerin olabileceğini yüksek görüyorum. Göreceğiz, bakacağız, bekleyeceğiz" ifadelerini kullandı.

Ankara'daki TUSAŞ saldırısına dair DEM Parti cephesinden ilk açıklama!

DEM Parti Grup Başkanvekili Sezai Temelli TUSAŞ saldırısına ilişkin olarak "Zamanlaması

Bahçeli'den 'süreç' açıklaması: Öcalan gelsin DEM Parti grup toplantısında konuşsun

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, partisinin haftalık grup toplantısında

yeniden gündeme oturması geçirilecek bir konu değildir. Düğmeye basılmışçası-

vardır. Seçimler zamanında yapılacaktır, herkes siyasi hesabını buna göre yapmalı.

gündeme ilişkin açıklamalar yaptı.

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, partisinin haftalık grup toplantısında gündeme ilişkin açıklamalar yaptı

Bahçeli'nin açıklamalarından öne çıkanlar şöyle:

"Bugün kitabın ortasından ve hiçbir yoruma ihtiyaç bırakmayacak nitelikte konuşacağım. Mevcut gerçeklere dayanarak muazzez milletimizin ayak bağlarını kalıcı olarak çözmenin belki de ilk adımını atmış olacağım.

Diyarbakır'da Narin, Tekirdağ'da Sıla, İstanbul'da İkbal ve Ayşenur gadre uğramışlardır. Böylesi sapıklar her milletin ortak sorunudur. İnsan eşrefi mahluktur, yaratılanların en şerefliisidir. Bebeklere, çocuklara, kadınlara kast edenler esfeli safillidir. SGK'dan 8 bin TL alabilmek için pasif ötanaziye başvurarak cinayet işleyen yaratıklar insanlığın yüz karasıdır. Yenidoğan çetesi değil, ölüm ve soygun çetesi denebilir. Konuşmalarının gün yüzüne çıkmasından sonra şöyle düşündüm bir insan daha ne kadar küçülebilir. Bunlara verilebilecek hangi ceza fırın gibi vicdanları soğutabilir,

27 Mart 2023'te CİMER'e yapılan bir başvuru ile başlayan soruşturmanın

na cinayetleri furyasının seriye bağlanması, toplumsal infialin kışkırtılması başka teribin ikmalini akla getirmektedir. Suçlunun yakasından tutulması en haklı taleptir. Bu cinayetler aylar öncesinde gündeme gelmiş ama bugünkü gibi konuşulup tartışılmamıştır. Sağlık Bakanlığı zamanında davaya müdahil olmuştur. Savsaklama söz konusu değildir. Sağlık Bakanının istifasını istemek nasıl bir mantıktır, nasıl bir siyasi hesabın sonucudur. Siyasete malzeme yapmak art niyetlilik değil midir? Bakanın istifasını isteyenlerin işi gücü nifaktır. Bakanımızın sergilediği dürüst, ilkeli duruşundan ötürü tebrik ediyorum.

Kaos ve krizlerin kökleştiği bir dönemde Anadolu güven barış ve istikrar coğrafyası olmalıdır. Güneyimiz yanarken Kuzeyimiz toz duman içindedir, batımızda karanlık oyunlar planlanıyor. Objektif yorumları kendisinden duymak istediğimiz bir siyaset bilimci, güven bunalımının kök saldırdığını, tek çözümün erken seçim olduğunu zirvalarak bunca sorun ortasında iç işgal cephesine hizmetkarlık yapmaktan utanmamıştır. Türkiye'de güven bunalımı yoktur. Bunayan bulaşık tipler

Türkiye'nin yeni bir çözüm sürecine değil, ortak aklı çalıştırmaya, dış dayatmalara kapalı durmaya ihtiyacı vardır. Türkiye'nin sorunu Kürtler değil, bölücü terör örgütüdür. Etnik temelde bir soruna atıf yapmak tehlikedir. Kürt sorunu vardır demek Kürtleri sorun gören sahte yüzlerin sözlere dir. Terör başka siyaset başkadır. Silah dışlanmadan Türk vatandaşları layık olduğu insanlık seviyesine ulaşamayacaktır. Hiçbir taviz geri adım teröristi tatmin etmeyecektir. Terörün silahsız çözümü yoktur. Terör örgütünün taleplerini kabul etmek ona boyun eğmek değildir. Bölücü terör örgütü PKK'nın silahlı eylemleri başarısızlığa mahkumdur. Türkiye teröre müsamaha göstermeyecektir. Demokratik reformların yapılması akla en yakın gerçektir. 6 Haziran 2011'de Diyarbakır mitinginde demişim ki, Brüksel'dekiler sizi benden daha iyi tanıyamaz. Bütün teröristlerin silahlarıyla dağdan inip teslim olması, cezalarını çekmeleri tek çözümdür. Ne ABD, AB, Irak, Suriye ile birlikte içimizdeki bazı unsurların terör örgütünün sözcüsü olması kabul edilebilir değildir. Terörsüz bir siyaset hususunda herkes ittifak halindeyse değil, elimizi gövdemizi taşın altına koymaya hazırız. Teröristbaşı buyursun terörün bittiğini tek taraflı ilan etmiş demişim. Bu çağrımın iç yüzünü anlamayan ve saptırmaya çalışanlar fazladır. Türkiye Yüzyılında terörü sıfırlamak amacına matuf ikinci hüküm cümlem şöyledir: Şayet terörist başının tecridi kaldırılırsa gelsin, TBMM'de DEM Grup Toplantısı'nda konuşsun. Terörün tamamen bittiğini ve örgütün lağvedildiğini haykırın. Bu dirayeti gösterirse umut hakkının kullanımıyla ilgili yasal düzenlemenin yapılmasının önu de ardına kadar açılınsın. Adres İmralı'dan DEM'e uzansın."

manidar. Provokasyon her tarafından belli olmaktadır" diyerek saldırıyı kınadı

DEM Parti Grup Başkanvekili Sezai Temelli TUSAŞ saldırısına ilişkin olarak "Zamanlaması manidar. Provokasyon her tarafından belli olmaktadır" diyerek saldırıyı kınadı. Grup Başkanvekili Sezai Temelli, TUSAŞ saldırısını kınadı. Temelli, TBMM Genel Kurulunda şunları söyledi:

"Çok üzgünüz. Yine insanlarımız öldü. Ölenlere Allah'tan rahmet diliyorum yaralılara acil şifalar diliyorum. Bu olaya bu olay kapsamında bakmamak gerekiyor. Bu ülkede bir kaç haftadır çok önemli bir tartışma sürdürülüyor. Bunun çok çok önemli bir kısmı Türkiye toplumun beklentilerine yanıt veriyor. Türkiye toplumu bu savaş şiddet ölümlerden kurtulmak isterken böyle bir olayla karşılaşılıyor."

Zamanlaması manidar. Provokasyon her tarafından belli olmaktadır. Dolayısıyla bu tür şeylere karşı ısrarla inatla toplumun beklentisi olan barış içinde olan beklentisine yanıt vermek zorundayız. Geç kaldığımız her adım yitip giden canlara mal olmaktadır. Ben bu olayı bir daha kınıyorum."

Ne olmuştu?

Türkiye İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya, bugün Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş'nin (TUSAŞ) Havacılık Bulvarı Kahramankazan Ankara yerleşkesindeki giriş kapısında saldırı düzenlendiğini duyurdu.

Yerlikaya, "Türk Havacılık ve Uzay Sanayii AŞ. (TUSAŞ) Ankara Kahramankazan tesislerine yönelik terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Saldırı sonrası maalesef şehit ve yaralılarımız bulunmaktadır. Şehitlerimiz Allah'tan rahmet; yaralılarımıza acil şifalar diliyorum. Gelişmelerden kamuoyu bilgilendirilecektir. Resmî kaynaklardan yapılacak açıklamaları dikkate alınız" dedi.

CHP lideri Özel : El yükseltiyorum, ben de Kürtlere devlet teklif ediyorum

CHP lideri Özel partisinin grup toplantısında MHP lideri mayacaksa her kim ne söylüyor-sa değerlidir. Tam destek vere-

Bahçeli'nin Öcalan hakkındaki ifadelerini değerlendirdi. Özel "Ben de Kürtlere bir devlet teklif ediyorum. Kürtlere, Türkiye Cumhuriyeti'nin sahibi olmayı teklif ediyorum" diye konuştu.

CHP Genel Başkanı Özgür Özel partisinin grup toplantısında konuştu.

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin partisinin grup toplantısında PKK lideri Abdullah Öcalan'a yaptığı çağırışı eleştiren Özel "Geçmişteki laflarının tekrarıdır, yine Meclis'i dışlamaktadır. Ne yapılacaksa TBMM'de yapılacak" diye konuştu.

Konuşmasında "Şehit gelmeyecekse, kan akmayacaksa, askere namlular doğrultul-

mayacaksa her kim ne söylüyor-sa değerlidir. Tam destek vere-

ceğiz" ifadelerini kullanan Özel "Türkiyle Kürtüyle herkesin gözü önünde bir süreci savunuyoruz" dedi. Özel'in açıklamalarından öne çıkanlar şöyle:

Bahçeli'nin grup toplantısında ki "Öcalan gelsin Meclis'te konuşsun" açıklamalarına da yanıt veren Özel "Türkiye'de bir daha şehit gelmeyecekse kan akmayacaksa anaların gözyaşı duracaksa, askere namlular doğrultulmayacaksa her kim ne söylüyor-sa değerlidir. Tam destek vereceğiz" dedi.

Özel şöyle devam etti: "Devlet bey zaten çok sık döner, o döndü diye biz de doğru bildiğimizi söylemekten geri durmayacağız. Geçmişteki laflarının

tekrarıdır, yine Meclis'i dışlamaktadır. Ne yapılacaksa TBMM'de yapılacak, şeffaflıkla yapılacak, tutulmayacak bir söz verilmeyecek ve samimiyetle yürütülecek. Tam bir mutabakat olmadan sonuç olmaz, olmayacak. Daha sonrası daha kötü başlayacak ve daha kötü üzüleceğiz."

Özel konuşmasının devamında şunları kaydetti:

"Biz asla barışa kardeşliğe karşı çelişkili bir söz söylemeyeceğiz. Silahların bırakılmasını savunurken, 86 milyonun kucaklaşmasını savunurken, sesimiz titremez bizim. Çık şeffaf Türkiyle Kürtüyle herkesin gözü önünde bir süreci savunuyoruz. Milleti birbirine düşman edecek her hareketin karşısında durduk.

El Yükseltiyorum. Ben de Kürtlere bir devlet teklif ediyorum. Tam olarak kendilerini devlete ait hissetmeyen Kürtlere, Türkiye Cumhuriyeti'nin sahibi olmayı teklif ediyorum. Kendini öteki hissetmediği tüm demokratik siyaset kanallarının açık tutulduğu, üniversitelerde öğrencilerin haklarının yenmediği, demokratik hakların dünya standartlarında olduğu bir ülke yapalım, Kürtleri Türkiye Cumhuriyetinin sahibi yapalım. Biz kurucu parti olarak buradayız, her şeyi hep birlikte yapmayı teklif ediyoruz. Hodri meydan.

Erdoğan'dan Bahçeli'nin 'Öcalan' çıkışı sonrası ilk açıklama

Devlet Bahçeli'nin Öcalan açıklaması sonrası konuşan Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan "Haritalar yeniden kanla

çizilmek istenirken, iç cephemizi kuvvetlendirmeye çalışıyoruz. Siyasette yeni ve temiz bir sayfa açılmalı, milletimizin beklentisi de bu yönde" dedi.

Türkiye Cumhurbaşkanı ve AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, partisinin genel merkezinde gerçekleştirilen İl Başkanları Toplantısı'nda konuştu. Erdoğan'ın açıklamalarından öne çıkanlar şöyle: Sınırlar yeniden çizilmek istenirken, iç cephemizi kuvvetlendirmeye çalışıyoruz

Haritalar yeniden kanla çizilmek istenirken, İsrail'in Gazze'den Lübnan'a taşıdığı savaşı sınırlarımızı yaklaşırken, iç cephemizi kuvvetlendirmeye çalışıyoruz. Türkiye ortak paydasında 85 milyon olarak bir araya gelelim istiyoruz. 85 milyona gelin, bir olalım, iri olalım, diri olalım diyoruz. Siyasette yeni ve temiz bir sayfa açılmalı, milletimizin beklentisi de bu yöndedir.

Cumhur ittifakı olarak açtığımız fırsat penceresi hırsla kurban edilmemeli

Türkiye'nin geleceğinde terör ve terörün karanlık yüzüne yer yoktur. Hep beraber terörün ve şiddetin olmadığı bir Türkiye'yi inşa edelim istiyoruz. Cumhur İttifakı tarafından açılan tarihi fırsat penceresinin kişisel hesaplara, hırsla kurban edilmemesini ümit ediyoruz.

Terörün olmadığı bir Türkiye inşa edelim

Siyaset kurumu, Meclis, sivil toplum, basın, akademi ve toplum olarak terörün olmadığı bir Türkiye inşa edelim. Devlet millet için ve millete hizmet için vardır. Devletin görevi vatandaşına imkanlar dahilinde en iyi hizmeti sunmaktır. Bu temel konularda zafiyeti olan bir devlet, vazifesini hakkıyla yerine getiremiyor demektir.

AK Parti'den Neçirvan Barzani'nin Ankara ziyareti ve yeni 'çözüm sürecine' ilişkin açıklama

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve Parti Sözcüsü Ömer Çelik, parti genel merkezinde, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında gerçekleştirilen MKYK toplantısına ilişkin açıklamalarda bulundu.

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve Parti Sözcüsü Ömer Çelik, parti genel merkezinde, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MKYK) toplantısına ilişkin açıklamalarda bulundu.

Çelik, açıklamalarının ardından basın mensuplarının sorularını yanıtladı.

Neçirvan Barzani'nin Ankara ziyareti

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani'nin Türkiye'yi ziyaretine ilişkin değerlendirmesi sorulan Çelik, "Burada problem

YNK'nin (Kürdistan Yurtseverler Birliği) yanlış yönde hareket etmesidir. Biz, KYB yetkililerine de şunu söylüyoruz: Türkiye'ye karşı faaliyet yürüten terörist unsurlarla herhangi bir şekilde yan yana durmasınlar, bunlarla ilişki içerisinde gözükmesinler. Bu hassasiyetleri koruma bakımından Neçirvan Bey'in ziyareti önemlidir" ifadelerini kullandı.

Yeni çözüm süreci mi başlayacak?

"Türkiye'de yeni bir çözüm süreci mi başlayacak? Bu uzlaşma söylemleri ne anlam ifade ediyor?" sorusuna Çelik, "Türkiye'de iç cephenin güçlü tutulması Türkiye'de yaşayan herkes için bir sorumluluk olmalı. Özellikle de siyaset kurumu bu sorumluluğu yerine getirmelidir ama tabii burada

Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerinden, meşruiyet alanından taviz verme gibi bir şey söz konusu değil. Özellikle terör örgütüne destek veren ifadeler kullanan siyasi partiye dönük olarak, terörle mesafe koymaları ve bir Türkiye partisi olmalarına dönük bir davettir" yanıtını verdi.

Özgür Özel'in Demirtaş'ı ziyareti Çelik, CHP Genel Başkanı Özel'in, eski HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ı ziyaret etmesine yönelik soruya ise ziyarette yapılan açıklamalarda her iki tarafın da hükümeti hukukun üstünlüğüne saygı duymaya çağırıldığını söyledi.

Çelik, şöyle konuştu:

"Hukukun üstünlüğüne saygı duymaktan bahsedenlerin öncelikle terör örgütü hakkında ne düşündüğünü söylemesi lazım. Kobani olaylarında gerçekleşen eylemleri ve yapılan konuşmaları biliyoruz. Terörist başının heykelini dikmekten kimin bahsettiğini biliyoruz. Onlarla hesaplaşmadan, onlarla yüzleşmeden hukukun üstünlüğünden bahsetmek sadece bir takibe oluyor. Hukukun üstünlüğü, öncelikle terörün dışlanmasından geçer çünkü hukuk devletinin en büyük tehdidi terördür ve terör örgütleridir."

Kürdistan Parlamentosu'nda ilk oturum ne zaman yapılacak?

Kürdistan Bölgesi'nde 20 Ekim'de yapılan milletvekili seçimlerinin kesin sonuçları açıklandıktan sonra Parlamen-

to ilk oturumunu 10 gün içinde gerçekleştirecek. Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu, seçimlerden bir gün sonra ön sonuçları açıkladı. Komisyonun kesin sonuçları önümüzdeki birkaç gün içinde açıklaması bekleniyor.

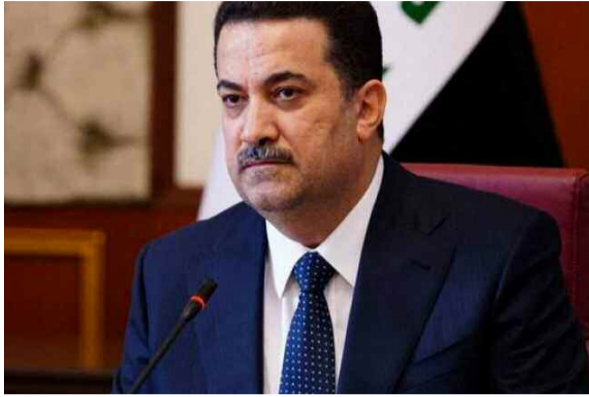
Kürdistan Parlamentosu Hukuk İşleri Danışmanı Wiryâ Sadi, içtüzüğe göre komisyonun kesin sonuçları açıklamasının ardından parlamentonun 10 gün içinde toplanması gerektiğini söyledi. Sadi, Parlamento İçtüzüğü'nün 11'inci maddesinin 2'nci paragrafında ilk oturumun "en yaşlı üye" sıfatını taşıyan milletvekilinin başkanlığında gerçekleşeceğini, bu oturumda parlamento başkanı, yardımcısı ve sekreterinin belirleneceğini aktardı. Komisyonun açıkladığı sonuçlara göre; Yeni Nesil Hareketi'nden parlamentoya girmeyi başaran Muhammed Süleyman en yaşlı vekil sıfatı taşıyor. Sadi, "Parlamento İçtüzüğüne göre parlamentonun başkanlığının ilk oturumda seçilmesi gerekiyor ancak seçim siyasi bir anlaşma gerektiriyorsa taraflar anlaşmaya kadar oturumun açık tutulması gelenekseldir" dedi. Kürdistan Parlamentosu İçtüzüğü, başkanlık divanının üç üyesinden en az birinin kadın olması şartını koyuyor.

12'inci maddede, ilk oturumda parlamento başkanı ve seçilen yardımcılarının göreve başlamak için yemin edeceği belirtiliyor. Sonra aynı yemini milletvekilleri de okuyacak.

"Kürdistan halkının çıkarlarını, toprak bütünlüğünü, milletini, onurunu, vatandaşların hak ve özgürlüklerini ve kamu malını koruyacağıma Allah'a yemin ederim ve bir üye olarak görevimi doğruluk ve sadakatle yerine getireceğime yemin ederim." İçtüzüğü'nün 13'üncü maddesinin 1'inci paragrafına göre yemin eden üyeler resmen milletvekili olarak göreve başlayacak. Aynı maddede, "Gerekçesiz olarak 30 gün içinde yemin etmeyenlerin daha sonra yemin etme hakları olmayacak" deniliyor.

Serokwezîrê Îraqê: Gelê Herêma Kurdistanê pîroz dikim

Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî temambûna pêvajoya dengdana hilbijartinên Parla-

mentoya Kurdistanê pîroz kir. Sûdanî her wiha pesnê Komîsyaya Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan a Îraqê jî da.

Mihemed Şiya Sûdanî li ser bi dawîbûna pêvajoya hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê daxuyaniyek belav kir.

"Gelê Herêma Kurdistanê pîroz dikim"

Mihemed Şiya Sûdanî hêviya serkeftinê jî aliyên re xwest û wiha got:

"Ji bo birêvebirina pêvajoya hilbijartinên dewreya 6an a Parlamentoya Kurdistanê, pîrozbahiyê li gelê me yê Herêma Kurdistanê ya Îraqê, Serokatiya Herêma Kurdistanê, Hikûmeta Herêma Kurdistanê û hêzên siyasî û namzedên serbixwe dikim.

Berdewamkirina bijardeya demokrasîyê, rêzgirtina li nîrxên demokrasîyê û baweriya bi veguhastina aştiyane ya desthilatê dabînkirina destûrê dupat dike.

"Bi vî minasebetê ji bo serkeftibûna wê di pêvajoya hilbijartinan de, em spasiya hewlên Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan dikin."

Sûdanî hêvî xwest ku pêdiviyên avakirina hikûmeta nû ya Herêma Kurdistanê werin temamkirin da ku pêvajoya bipêşketin, hevkarî, aramî û xizmetkirina gelê Herêma Kurdistanê jî berdewam bike.

ÇEWLÎG - Xwendekaran li dijî tundûtûjiya li ser jinan xwepêşandan kir

Li parêzgeha Çewlîgê ya Bakurê Kurdistanê xwendekarên zanîngehê meşiyân û li dijî tundûtûjiya li ser jinan nerazîbûna xwe nîşan da.

Endamên Klûpa Xwendekaran a Erasmûsê li pêşiya Navenda Kongreyê ya Recep Tayyîp Erdogan a Zanîngeha Çewlîgê civiyan.

Xwendekaran bi yekdengî dirûşm gotin ku ew li hemberî tundûtûjiya li ser jinan bêdeng namînin.

Xwendekaran bi armanca protestokirina tundûtûjiya li ser jinan çalakiya rûniştina bêdeng kir û piştî wê daxuyaniyek da.

Di daxuyaniyê de amaje bi wê yekê hat kirin tundûtûjiya li ser jinan ne pîrozîkeke şexsî ye û nîşaneyê civaka rûxîyayî ye.

Her wiha amaje bi wê yekê hat kirin ku jin tenê ji ber ku zayenda wan jin e divê rûbirûyê kuştinê û windakirinê nebin.

Li Tirkîye û Bakurê Kurdistanê roj bi roj tundûtûjiya li ser jinan zêde dibe û jin tîn kuştin.

Nêçîrvan Barzanî: "Xelkê Kurdistanê qezenc kir"

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li ser encamên hilbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê daxuyaniyek belav kir û xwest hikûmet zû were avakirin.

Nêçîrvan Barzanî diyar kir ku di hilbijartinan de yê serkeftiyê bûye xelkê Kurdistanê ye.

Nêçîrvan Barzanî bangî aliyên kir ku piştî pesendkirina encaman divê aliyên siyasî di demeke zû de dest bi avakirina hikûmetê bikin.

"Xelkê Kurdistanê qezenc kir"

Nêçîrvan Barzanî di peyama xwe de hemû alî pîroz kirin û wiha got:

"Bi boneya serkeftina hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê bi germî pîrozbahiyê li tevahiya xelkê Kurdistanê û hemû pêkhatiyên wê dikim.

Hilbijartin û pêvajoya dengdanê ji bo xurtkirina pêvajoya demokratîk a gelê Kurdistanê gaveke girîng bû.

Hevkariya hemû aliyên ji bo serxistin û birêveçûna pêvajoyê bêpirsgirêk cihê şanaziyê ye. Di vî serketinê de gelê Kurdistanê qezenc kir."

Berdewamiya peyama Nêçîrvan Barzanî wiha ye:

"Hilbijartin ji bo nûkirina rewatiya dezgehên Hikûmeta Herêma Kurdistanê û gihandina nêrîn û dengên xwe bi azadî ji bo hilbijartinan nûnerên xwe di parla-

mentoyê de bû.

Tiştên ku bi rihê pêşbazîya aştiyane û beşdariya berfireh a welatiyan di kampanya û pêvajoya dengdanê de hat dîtin îsbat dike ku xelkê Kurdistanê li ser pêdagirî bi prensîbên demokrasîyê û mafê xwe yê biryardayîne ji bo diyarkirina çarenivîs û paşeroja xwe bi îsrar e û nîşana zîndîbûn û zêdetir pêgihîştina çanda demokratîk a gelê Kurdistanê ye.

Gelek spasiya xelkê Kurdistanê, hewl û xebatên Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan, UNAMI û Hikûmeta Herêma Kurdistanê û aliyên pêwendîdar ên Îraqê û hemû aliyên pêwendîdar yên ku di serkeftina vî pêvajoyê de beşdar bûnê dikim.

Pêdagirî û hevkarîya we hemû aliyên kilîta vî serkeftinê bû. Em

spasiya hemû aliyên dikin.

"Hilbijartinên aştiyane û şaristanî serkeftineke mezin e"

Hilbijartinên aştiyane û şaristanî serkeftineke mezin e ku cîhan bi rêz û hurmet lê dinêre lê ya ku vî serkeftinê temam bike û gelê Kurdistanê bi dilgermî li benda wê ye, ew e ku piştî pesendkirina encaman, divê aliyên siyasî di demeke zû de hikûmetê pêk bînin.

Hikûmetek ku bikaribe aramî û aboriyek bihêztir û mafên zêdetir pêk bîne, şertê pêşîn e vî qonaxê û pîrsgirêkên niha avakirina paşeroja me ya hevbeş e.

Ev jî bi ruhê bihevribûn û biratî û hevkarîya hemû aliyên siyasî û pêkhatayan dibe. Silav li ser giyanê pak ê şehîdan be.

Ji hemû aliyên re serkeftinê dixwazim."

Parlamentera berê: YNKê, bi hemû şiyana milîs û dadgeha federal û yasa jî xistin xizmeta xwe lê karî nivê PDKê deng bîne

Helbijartinên dema şeşem a Parlamentoya Kurdistanê bi dawî bûn, li gor encamên destpêkê ku Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Helbijartinên Îraqê belav kiriye, PDKê 809.197 deng bidest anîn, YNKê jî karî nivê dengên PDKê bidest bixe û bû xwediyê 408.141 dengan.

Vê derbarê de Parlamentera berê ya Îraqê ya ser bi fraksiyona PDKê Şîrîn Abdulrehman Dîna ji BasNewsê re ragehand: "Herçend YNKê wisa nîşan dide ku dilê wê bi wan encaman xweşe û cureyek ji cureyan wek serkeftin pênase dike, lê rastiya wê tiştêkî dine û YNK binketiyê yekem e helbijartinên Parlamentoya Kurdistanê."

Herwaha got: "Hemû kesêkî hişyar wê dizane ku bi mehan berî ku xelk biçin ser sandoqên dengdanê, ji aliê welatekî herêmê ve soz ji wan re hatibû dayîn ku 30 kursî bi sextekarî jî be dê ji wan re bê dabîn kirin, bi keyfxweşî PDKê ev yek aşkera kir û hemû hewlên xwe dan ku bi rêya sextekariyê mezin ve bigihin encam. Dadgeha Federal a Îraqê û gelek şiyânê din ên milîsêna Îraqê xistin xizmeta YNKê, tenê ji bo ku dengên YNKê zêde bikin. Dengdêrên wan partiyên ku li Eniya Terora Fikrî de û eniya neyarên Herêma Kurdistanê de ne, ji bo ku parla-

mentoya Kurdistan li gor wan û di berjewendîya wan de pêkhatiya

yasaya helbijartinan a Parlamentoya Kurdistanê ba, pêwîst bûn

wê çêbe hewl dan, ku bi wê rêyê ve dixwazin Herêma Kurdistanê lewaz bikin an jî hilweşînin."

Şîrîn Abdulrehman Dîna got: "Cîhê keyfxweşiyê ye ku di helbijartinan de xelkê Kurdistanê biryara rast da û neketin bin bandora planên wan aliyên ku dixwazin kirêgirtiyên xwe bikin pîranî li Parlamentoya Kurdistan. Ji bo wê jî nêzîkî 809.197 dengdêrên Herêma Kurdistanê deng dan PDKê, lê YNKê tenê karî 408.141 deng bidest bixe û di encamê de PDK bû xwedî 39 kursî û YNKê tenê karî 23 kursiyan bidest bixe û vî derbarê de jî dîsa dîzayna wela-tan bi rêya Dadgeha Federal ve bi hewara YNKê geheşt, ji ber li gor

helbijartin bi yek bazineyî bihata kirin, lê ewên ku dixwestin her çawa be YNKê serbixin, ew yasa bînpê kirin û bi rêya Dadgeha Federal ve kirin 4 bazine. Eger na helbijartinên Kurdistanê bi yek bazineyê pêkhatiban, naha PDKê dê 46 kursî bidest xistiban." Parlamentera berê got: "Binketiyê yekem di helbijartinê de YNK ye. Ji ber ên ku ewqas bînpêkirin pêkanîn ku dîzaynek li gor qazancê YNKê be, li bendê bûn dengên YNK û çend partiyekî din ên dûvikê wan pir bê bilind kirin û ji bo PDKê ti kursiyan nehêlin. Lê waye em dibinin xelkê Kurdistanê şikest bi wê planê anî û YNK û milîs bêhêvî kirin."

Serok Barzanî: Bila encamên hilbijartinan bibe destpêka qonaxeke nû

Serok Mesûd Barzanî got: Hêvîdarim ev hilbijartin û encamên wê bibe sedema hêviyek nû û destpêka qonaxeke nû ji bo berjewendiya hemû gelê Kurdistanê. Hilbijartinên dewra 6. a Parlamentoya Herêma Kurdistanê bi dawî bû.

Serok Mesûd Barzanî ku piştî hilbijartinan peyamek nivîskî weşand, amaje bi encamdana serkeftina proseya hilbijartinan kir û got, "Gelê Kurdistanê di rewşeke azad de dengê xwe da."

Barzanî got, "Serkeftina vê pêvajoyê bêguman serkeftina gelê Kurdistanê ye û li gel hemû civak û aliyên siyasî. Bi vê minasebetê spasiya gelê Kurdistanê, alîgir û endamên Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) û hemû aliyên siyasî kir.

Serok Barzanî got, "Ez spasiya Komîsyona Hilbijartinan a Iraq û Kurdistanê, hemû aliyên pêwendîdar û hêzên ewlehiyê dikim ku bi hev re bûn alîkar ku proseya hilbijartinên Herêma Kurdistanê bi ser bikeve. Herwiha got: Hêvîdar im hilbijartin û encamên wan bibe sedema hêviyek nû û qonaxek nû bo berjewendiya hemû gelê Kurdistanê."

Komîsyonê encamên fermî eşkere kirin: Kîjan partiyê çend deng standine?

Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan a Îraqê amarên fermî yên hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê eşkere kirin.

Rêjeya beşdariya hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê ji sedî 72 bû.

Li gorî komîsyonê encamên dengên aliyên li parêzgehên Herêma Kurdistanê wiha ne:

HEWLÊR
PDK 345,822
YNK 110,353
Newey Niwê 103,684
Helwest 16,736

Eniya Gel 9,735
Yekgirtû 24,065
Kemel 20,191
SILÊMANÎ
YNK 256,813
Newey Niwê 136,31
PDK 57,832
Yekgirtûya Îslamî 42,622
Komeleya Dadgêrî 36,627
Helwest 29,346
Eniya Gel 20,300
Goran: 9,721
Hawpeymaniya Herêma Kurdistanê:
8,372

DIHOK
PDK 400,603
Newey Niwê 46,444
Yekgirtûya Îslamî 42,447
YNK 28,445
Komeleya Dadgêrî 3,677
Helwest 8,410
Eniya Gel 2,605
Goran 248
HELEBCE
YNK 12,530
PDK 4,940
Newey Niwê: 4,732
Kemel 4,215
Helwest 1,283
Eniya Gel 725
Yekgirtû 7,847
Goran 1,596
Li gorî encamên komîsyonê hejmara kursiyên partiyên li Parlamentoya Kurdistanê wisa ye
Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK): 39
Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê (YNK): 23
Newey Niwe (Nifşê Nû): 15
Yekgirtûya Îslamî ya Kurdistanê (Yekgirtû): 7
Tevgera Helwest: 4
Komeleya Dadgêriyê (Kemel): 3
Eniya Gel: 2
Tevgera Goran: 1
Hevpeymaniya Herêma Kurdistanê: 1

Kanada daxwaza pêkanîna Hikûmeta nû ya Herêma Kurdistanê dike

Ofîsa Balyozxaneya Kanada li Herêma Kurdistanê, pîrozbahiya serkeftina proseya hilbijartinan Parlamentoya Kurdistanê li Herêma Kurdistanê dike û radigehîne: "Em hêvîdar in ku Hikûmeta nû bê avakirin. Roja sêşemê 22.10.2024, Ofîsa Balyozxaneya Kanadayê li Herêma Kurdistanê di peyamekî de li ser hejmara xwe ya taybet Xê de, proseya hilbijartinan Parlamentoya Kurdistanê ku 18 û 20ê vê mehê birêveçû, bi serkeftî nav dibe û amaje bi wê jî dike, nûnertiya wan di roja hilbijartinê de derfet bo wan hatiye dabîn kirin ku çavdêriya proseyê bike.

Di dirêjahiya peyama Ofîsa Kanadayê de hatiye: "Em pîrozbahiyê li xelkê Kurdistan û Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan a Iraqê dikin bo encamdana hilbijartineke serkeftî, stafa nûnertiya Kanada li Iraqê derfetek jê re hat dabîn kirin ku çavdêriyê proseya hilbijartinan Parlamentoyê bikin û niha jî bi hêviya pêkanîna Hikûmeteke Nû ne."

Serokkomarê Îraqê pîrozbahiyê li Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê dike

Serokkomarê Îraqê bi helkefta serkeftina hilbijartinên Perlemana Kurdistanê

pîrozbahiyê li Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê dike.

Serokkomarê Îraqê Letîf Cemal Reşîd îro (Sêşem, 22.10.2024) bi rêya telefonê peywendî bi Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî kir.

Serokkomarê Îraqê di wê peywendiya telefonî de serkeftina hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê li Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê pîroz kir.

Partiyên Bakurê Kurdistanê: Encamên hilbijartinê li xelkê me pîroz bin

Partiyên Bakurê Kurdistanê li ser hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê daxuyanî belav kirin û encamên hilbijartinan li xelkê Herêma Kurdistanê pîroz kir.

Serokê Partiya Sosyalîst a Kurdistanê (PSK) Bayram Bozyel, Serokê Partiya Demokrat a Kurdistanê ya Tirkîyeyê (PDK- T) Mehmet Emîn Kardaş û Serokê Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) Mustafa Ozçelîk li ser encamên hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê daxuyanî belav kirin.

"Hilbijartin bê pirsgrêk bi dawî bû"

Bozyel di daxuyaniya xwe de wiha got:

Hilbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê Federe ku di 20ê Çiriya Pêşîn a 2024an de hatin kirin, di nav pêgeheke demokratîk û aştiyane de derbas bûn. Gelê me bi giranî ji bo hilbijartinan nûnerên xwe çû ser sindoqan û dengê xwe da. Rêjeya dengdane li gorî berê zêde bûye. Hejmartina dengên bêtir pirsgrêkên cidî bi dawî bû. Em pîrozbahiyê li her kesê ku keda wan di lidarxistina demokratîk û serkeftî ya hilbijartinên parlamentoya Kurdistanê Federe de heye dikin.

Em encamên hilbijartinên 20ê Çiriya Pêşîn li hemû partî, kom û parlementerên bi îradeya azad a gel hatine hilbijartin pîroz dikin û ji wan re serkeftinê dixwazin."

"Em Serok Barzanî pîroz dikin"

Serokê PDK- Tyê Kardaş jî li ser encamên hilbijartinan daxuyaniyek belav kir û wiha got: "Em wekî PDK-T (Partiya Demokrata Kurdistanê Tirkîyeyê) serkeftina PDKyê pîroz dikin, gelekî şanaz û kêfxweş bûn. Serokê PDK birêz Mesûd Barzanî pîroz dikin û di herdem û di her mercanda serkeftina cenabê we dixwazin."

"Em hemû aliyên pîroz dikin"

Her wiha Serokê PWKyê jî li ser Mustafa Ozçelîk jî wiha got: Hilbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê di 20ê Çiriya Pêşîn a 2024ê bi beşdariya ji sedî 72yê gelê Herêma Kurdistanê pêk hat.

Cihê kêfxweşiyê ye ku hilbijartin, li gel hinek kêmasiyan jî di atmosfereke aram, demokratîk, şefaf û bêyî tûnd û tûjiyê pêk hatîye. Ev nişana wê yekê ye ku li gorî hilbijartinên van salên dawî, gelê Herêma Kurdistanê zêdetir çûne ser sindoqan.

Ev jî ji bo li îradeya xwe xwedîderketina gel, ji bo azadî û demokrasiyê wêneyekî hêvîdar e.

Em gelê Herêma Kurdistanê ji bo lîxwedîderketina îradeya xwe, lîxwedîderketina demokrasî û azadiyê pîroz dikin. Em Hikûmeta Herêma Kurdistanê û hemû partiyên siyasî jî pîroz dikin ku hilbijartineke şefaf, demokratîk û ji tund û tûjiyê dûr pêk anîne."

Mesrûr Barzanî: Em bi ser ketin û wan nekarî

Bi helkefta serketina PDKê di piroseya hilbijartinên gera şeşê Kurdistanê de peyamek arasteyî wan aliyan kir ên ku drûşmên

ya Perlemana Kurdistanê de û mana wê wekî partiya yekê ya Kurdistanê, Cîgirê Serokê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) ragehand, "Em bi ser ketin û wan nekarî."

Cîgirê Serokê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) Mesrûr Barzanî îro (Duşem, 21.10.2024) bi helkefta serketina PDKê di piroseya hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana

wan "bidawîanîn û têkdan" bûn û got, "Em bi ser ketin û wan nekarî."

Cîgirê Serokê Partiya Demokrat a Kurdistanê herwesa got, "Spas ji bo Xudê û piştewaniya xelkî û baweriya wan, em bi ser ketin."

Cîgirê Serokê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) Mesrûr Barzanî li roja 02.10.2024ê di çarçoveya civîna

xwe ya bi xwendekar, law û jinan re li Hewlêrê amaje dabû, "Hin alî hebûn pêştir û niha jî bizavê dikin ku qewareya Herêma Kurdistanê nehêlin lê nikarin." Herwesa gotibû, "Bersiva me ji wan re yek peyv e; nikarin."

Wan nekariye ji ber ku vî welatî xwedî hene

Mesrûr Barzanî ron jî kiribû, "Wan pêştir jî bizav kir vê qewareyê nehêlin. Ev niha nîne, ew pêştir jî tevî pîlanên lawazkirina vê qewareyê bûne. Ew amade bûn xwe jî tê bibin, ji bo ku ev hikûmet û desthilatdarî rastî şkestinê bê, ku li jêr serkirdetiya PDKê bû. Bizavên wan ên niha nînin, bizavên wan berdeyam bûne lê wan nekariye ji ber ku vî welatî xwedî hene, vî welatî parêzer hene, xwediyên vî welatî hûn in, parêzerên vî welatî jî Pêşmerge ne."

Cîgirê Serokê Partiya Demokrat a Kurdistanê amaje jî da, "Çi kes û alî nikarin karwanê PDKê rawestînin, nikarin vê qewareyê têk bibe."

Neteweyên Yekgirtî pîrozbahiyê li Herêma Kurdistanê dike

Ji bo birêveçûna hilbijartinên Perlemana Kurdistanê, Sikirtêrê Giştî yê Neteweyên Yekgirtî pîrozbahiyê li Herêma Kurdistanê û

gelê wê dike. Amajeyê jî dide, "Piroseya hilbijartinan bi awayekî aram û hêmin bi rê ve çû."

Ji bo birêveçûna hilbijartinên Perlemana Kurdistanê û serkeftina wê piroseyê, Cîgirê Berdevkê Sikirtêrê Giştî yê Neteweyên Yekgirtî Ferhan Heq duh peyama pîrozbahiyê ya Sikirtêrê Giştî yê Neteweyên Yekgirtî gehand Herêma Kurdistanê û gelê wê. Cîgirê Berdevkê Sikirtêrê Giştî yê Neteweyên Yekgirtî amaje jî da, "Piroseya hilbijartinan bi awayekî aram û hêmin bi rê ve çû."

Ferhan Heq herwesa got, "Sikirtêrê Giştî yê Neteweyên Yekgirtî piştewaniya hemî serkirdeyên siyasî û tex û çînên civakê ji bo berdeyam bûna li ser parastina rewşeke aram dike. Herwesa daxwazê ji aliyên siyasî jî dike ku her nakokiyê hilbijartinan bi rêya dezgehên qanûnî çare bikin û piroseya hilbijartinan temam bikin, ji bo pêkanîna hikûmeteke tevgir bi zûtîrîn dem."

Piroseya dengdana giştî ji bo hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê (Yekşem, 20.10.2024) bi rê ve çû. Du milyon û 686 hezar û 578 dengderan mafê dengdanê hebû, lê li dû amarên Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan a Îraqê, du milyon û 87 hezar û 972 kes tevî wê piroseyê bûn û rêjeya tevîbûnê 72% bû. Bilindtirîn rêjeya tevîbûnê jî li bazineya Dihokê hat tomakirin ku 78% bû, li Hewlêrê 74%, li Silêmaniyê 65% û li Helebceyê jî 69% bû.

Herêma Kurdistanê ji bo cara yekê tevî SIAL PARIS 2024ê dibe

Bi merema çêkirina peywendiyên rasterast bi kompaniyên weberhêner ên cihanî re û peyda kirina bazarî ji bo

berhemên xwemalî, şandeke Hikûmeta Herêma Kurdistanê tevî pêşangeheke mezin a warê pişesazî û berhemên xwerakî li bajarê Parîsê SIAL PARIS 2024ê dibe.

Şandeke Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bo cara yekê tevî SIAL PARIS 2024ê dibe, ku pêşangeheke mezin a warê pişesaziya xwerak û berhemên xwarinê ye û li bajarê Parîsê bi rê ve diçe, herwesa zêdetir 17 hezar kompaniyên mezin ên warê pişesaziya xwerakî li ser astê 200 welatan tevî wê pêşangehê dibin.

Pêşangeha SIAL PARIS 2024ê li rojên 19 heta 23ê mehê bi rê ve diçe û Herêma Kurdistanê jî berhemên xwe yên çandinê yên xwemalî wekî petat, birinc, hingivîn, henar û doşava temateyan li nav wê pêşangehê berçav dike û bi vî rêyê bi sûka cihanê dide nasandin.

Malpera serekî ya SIAL PARIS 2024ê jî Herêma Kurdistanê li gel tevîbûyîyan û berhemên wan bi awayekî fermî tomar kirine, ji bo çêkirina peywendiyên rasterast bi wan kompaniyên weberhêner ên cihanî re ku daxwaz li ser berhemên Herêma Kurdistanê heyê.

Tevîbûna Hikûmeta Herêma Kurdistanê di SIAL PARIS 2024ê de derfeteke serekî ye ji bo çêkirina peywendiyên demdirêj bi weberhênerên navdewletî re û vekirina sûka nû ji bo berhemên Kurdî û nasandina Herêma Kurdistanê wekî çavkaniyê çandinê ya kalîf bilind.

Keskîn Bayindir: Divê tecrîd bê rakirin, pirsgrîka Kurd bi rêyên demokratîk bê çareserkirin

Hevserokê Giştî yê Partiya Herêman a Demokratîk (DBP) saya berxwedana dayikan gihişt encamê. Em rojên zehmet dijîn lê

Keskîn Bayindir li navçeya Rezan a Amedê serdana endamên Meclîsa Dayikên Aştiyê kir.

Hevserokê Giştî yê Partiya Herêman Demokratîk (DBP) Keskîn Bayindir çû serdana endamên Meclîsa Dayikên Aştiyê ya li Rezan a Amedê. Berdevka Meclîsa Jinan a DBP'ê Bêrîvan Bahçecî, hevserokên DBP'a bajar û navçeya Rezanê, parlamentera Partiya Wekhevî û Demokrasiyê ya Gelan (DEM Partî) ya Wanê Gulderen Varli û endamên MYK'ê jî di serdanê de cih girtin. Dayikan, şande di derfê de pêşwazî kirin. Bayindir, ji ber êrişê li dijî dayikan a li Silopiyayê hêviya başî û silametiye kir.

Bayindir, di serfê de berxwedana dayikan a li Silopiyayê pîroz kir û wiha got: "Berxwedana we em serfiraz kirin. Em dizanin ku dayik ne tenê li Silopiyayê, ji Meclîsê heta girtîgehên li gelek cihan li ber xwe didin. Dayik pêşengtiya têkoşîna ji bo parçekirina vê pergale tê meşandin dikin. Dayik heta ku encamekî bi dest dixin jî dev ji berxwedana xwe bernadin. Grevên birçibûnê yên sala 2019'an jî bi

divê em hêvî û baweriya xwe zêdetir bikin. Ev 10 sal in vê dweletê politikayeke cuda daniye pêşiya xwe. Dixwazin têkoşîna kurdan vemirînin. Lê nekarî. Di serfê de dayik, jin û ciwan, gelê kurd seknekî dîrokî raber kir. Me bedelên giran da û berxwedaneke mezin raber kir. Vê serkeftinê û berxwedana mezin jî pêşiya me vekir. Divê em yekitî û rêxistiniya xwe mezintir bikin û ji bo destkeftiyên şênber ên hiqûqî û diplomatîk têkoşîne bêhtir mezin bikin. Em ê têkoşîna li Kurdistanê tu caran bi dawî nekin. Kurd tenê bi berxwedan û têkoşîne dikare bi ser keve."

Bayindir, bi domdarî gotinên Erdogan û Bahçelî bi bîr xist û ev tişt anî ziman: "Dewleta tirk ketiye nava çiraveke mezin. Ji hêla aborî, leşkerî û diplomatîk ve ketiye nava çiravê. Têkoşîna gelê kurd mîna çirayekê li Rojhilata Navîn mezin dibe û her veketî ye. Têkoşîneke pir mezin a bînavber heyê. Gelê herfî birêxistinkirî yê Rojhilata Navîn gelê kurd e. Heke gotinên Bahçelî û Erdogan guherîbin, sedema xwe ev e. Em heta niha jî nikarin vî weke

pêvajoyeke çareseriyê yan jî aştiyê nabînin. Em jî dişopînin. Di axaftinên herduyan de jî ji bo çareseriyê aqilekî zelal tune ye. Herkes ji xwe re sînorekî diyar dike û li wir diaxive. Gelo daxwaza gelê kurd çi ye, dewlet dê li gorî van daxwazan xwe çawa biguherîne, mijara zimanê dayikê, pênasîya statûyê, rewşa li girtîgehên, tecrîda li ser Abdullah Ocalan û hwd. hêj didomin. Dema li Silopiyayê êrişî dayikên me dikirin jî li Enqereyê cuda diaxivîn. Heke derdê wan aştiyêke birûmet bûya dê êriş nekirina. Ev jî durûtiya wan nîşan dide."

Bayindir, anî ziman ku dewletê li her derê ji bo mitînga "Azadiyê" ya li Amedê qedexe anîbû û axaftina xwe wiha qedand: "Tevî hemû êrişan jî gelê kurd banga azadî û aştiyê kir. Israra ji bo wê mitîngê pir baş bû. Ev sekn pir girîng bû. Di 13'ê cotmehê de rêya çareseriyê hate nîşandan. Me du peyam dan. Rakirina tecrîdê û azadiya Abdullah Ocalan û çareseriya demokratîk a pirsgrîka kurd. Ev çareserî jî bi destûra bîngêhîn dibe. Em dibînin ku di nava dewletê de hinek tişt diguherin û em ê têkoşîna xwe mezintir bikin. Dewlet ji bo xwe li rêyê digere. Heta niha tu rêyên aştiyê, xwişk-biratiyê nîşan nedane. Tenê axaftine. Ev jî çareserî nîne. Divê em bi mezinkirina têkoşîne bersivê bidin. Têkoşîna gelê kurd ji bo hemû gelên bindest ên cihanê dibe moral. Heke ev têkoşîn were mezinkirin dê ji bo azadiyê firsendên mezin çêbibin. Çi dibe bila bibe dixwazin vî têkoşîne vemirînin. Dixwazin bi van axaftinan têkoşîna me bixin. Lê ew çi bikin jî dê têkoşîna me ya heq û hiqûqê bidome. Armanca me mezinkirina berxwedan û têkoşîne ye."

Piştê jî Dayikên Aştiyê axivîn, qala êrişê li Silopiyayê kirin û peyama "Ji bo aştiyê divê şer bi dawî bibe" dan.

Balyoza Amerîkayê pîrozbahiyê li xelkê Kurdistanê dike

Bi helkefta biserkeftina hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê, Balyoza Amerîkayê li

Îraqê pîrozbahiyê li xelkê Kurdistanê û partiyên siyasî dike. Balyoza Amerîkayê li Îraqê Alina Romanowski di beyannameyekê de, bi helkefta biserkeftina hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê, pîrozbahî li xelkê Kurdistanê û partiyên siyasî kir. Alina Romanowski herwesa got, "Karmendên Şandiya Wîlayetên Yekgirtî yên Amerîkayê li Îraqê çavdêriya dengdanê li binge-hên dengdanê li seranserî Herêma Kurdistanê kir." Balyoza Amerîkayê li Îraqê herwesa destxweşî jî li xelkê Herêma Kurdistanê kir, ji bo pabendbûna wan bi piroseya demokrasî.

Alina Romanowski amaje jî da ku, Komisyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan amaje bi hebûna qebxwaziye li beranberî xwandina şuntiliyan di dema birêveçûna hilbijartinan de kir û got, "Em piştevaniya Komisyone dikin ku wê arêşeyê çare bike, berî hilbijartinên Perlemana Îraqê li sala 2025ê." Balyoza navbirî herwesa got, "Hikûmetê bê gîrobûn pêk bînin. Pêkanîna hikûmeta nû rêyê ji bo Hikûmeta Herêma Kurdistanê xweş dike ku, dezgehên xwe yên demokrasî bihêz bike, mafên mirovan pêş ve bibe, berdewamiyê bi pêşxistina aborî bide û xweragiriya Herêma Kurdistanê mukom bike."

Komîsyon: Rêjeya beşdarbûnê ji sedî 72 ye

Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan a Îraqê ragihand ku rêjeya beşdarbûnê ji sedî 72 ye. Dengdana hilbijartinên Parlamantoya Kurdistanê îro saet 07:00an dest pê kir saet 18:00an xelas bû.

Xelkê Herêma Kurdistanê çû ser sindoqan û dengê xwe da partî, lîste û nazmedên serbixwe.

Li 4 herêmên hilbijartinên mafê dengdanê

yê 3 milyon û 789 hezar kesan hebû.

Berdevkê Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan a Îraqê Eyser Yasîn îşev li ser hilbijartinên Parlamantoya Kurdistanê daxuyaniyek da çapemeniyê.

Li gorî amarên ku Eyser Yasîn dane, li gorî parêzgehên rêjeyên beşdarbûnê wiha ne:

Dihok: Ji sedî 78

Hewlêr: Ji sedî 74

Helebce: Ji sedî 69

Silêmanî: Ji sedî 65

Berpîrsê Desteya Hilbijartinan a Herêma Kurdistanê Neberd Umer jî da zanîn ku ji bilî çend pîrsgirêkên biçûk û teknîkî hilbijartin bê pîrsgirêk hatiye kirin.

Mesrûr Barzanî: Em naxwazin Herêma Kurdistanê tevî aloziyên Rojhilata Navîn bibe

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di danûstandineke taybet de bi nûnerên tex û çînen parêzgeha Dihokê re bal kêşand ser çend pîrs û mijaran, nakokiyên li Rojhilata Navîn jî yek ji wan bû û di wê derbar de got: "Ew hemû hewlên xwe bidin da ku Herêma Kurdistanê têkelî van pîrsgirêkan nebe."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: "Aloziyên li navçeyê rû didin, bêguman dê bandorê li hemû welatên herêmê bike. Lê bi me xweş bû û me kar kir ku Kurdistan têkelî van pîrsgirêkan nebe, Kurdistan nekeve şerê gelên din, ev şer ne şerê me ye."

Herwiha got: "Em dixwazin welatekî ne yê aram hebe û gelê me di nava aramiyê de bijî. Ji şer êdî bes e û em hemû ji şer westiyane û em naxwazin tevî vî şerî bibin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got, wan hemû hewlên xwe dane ji bo ku ji welatên cîran û derdora Herêma Kurdistanê re bibêjin ku Herêma Kurdistanê ne metirsî ye li ser berjew-

endiyan ti welatekî û got: "Ji bo aştî, aramî û ewlekariya li vî navçeyê zêdetir bibe, em amade ne her tiştî bikin. Em naxwazin bikevin nava vî şerî û tevî vî şerî jî nabin."

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê bal kişande ser wê yekê ku peywendiyên Herêma Kurdistanê li gel

welatên bihêz û welatên biyanî di asteke gelek baş de ne, peywendiyên Herêma Kurdistanê ligel welatên derve di astekê de ye ku gelek welat ji herêmekê zêdetir hesabê Kurdistanê dikin. Gelek caran serederî bi Herêma Kurdistanê re wek welatekî serbixwe tê kirin.

Amerîka: Divê hikûmeteke ku xelkê temsîl dike bê derengî were avakirin

Wezaretê Karên Derve ya Amerîkayê diyar kir ku hilbijartinên Parlamantoya Kurdistanê bi awayekî dadmend û bi rêkûpêk hatin lidarxistin.

Wezaretê Karên Derve ya Amerîkayê bangî aliyên siyasî jî kir ku ji bo pêkanîna hikûmeteke ku nûneriya dengê xelkê bike dest bi danûstandinan bikin.

Cîgirê Berdevkê Wezaretê Karên Derve ya Amerîkayê Vedant Patel li ser hilbijartinên Parlamantoya Kurdistanê pîrsên Berpîrsê Ofîsa Rûdawê ya Washingtonê Diyar Kurde bersivandin.

"Em aliyên siyasî teşwîq dikin bêyî dereng bimînin hikûmetê ava bikin"

Vedant Patell li ser hilbijartinên Herêma Kurdistanê wiha got:

"Em di wê baweriyê de ne ku di nav rêberên Kurd ên Herêma Kurdistanê Îraqê de xalên zêde hene ku wan dike yek ne ku wan parçe dike.

Di berjewendiya xelkê de ye ku bi pêş ve biçin û ji bo avakirina hikûmeteke bilez dem derbas nekin.

Bihêle ez çend tiştan ji we re bibêjim, pêşxistina nixê demokrasî jî bo hikûmeta Amerîkî pêşkerî ye û hebendiyên bihêz dike.

Me dît ku gelek kes beşdarî hilbijartinan bûne, pêvajoya hilbijartinê bê pîrsgirêk û rûdanên mezin hat lidarxistin.

Haya me ji hin raportan heye ku li hin navendên dengdanê hin pîrsgirêkên teknîkî çêbûne lê di dawiyê de û bi giştî li gorî me dengdan hat kirin.

Em aliyên siyasî teşwîq dikin bêyî dereng bimînin bi rêya diyalogê berdewam ji bo pêkanîna hikûmeteke aram ku nûneriya gel dike.

Ez niha nikarim pêşbîniyên taybet bikim lê em ji serkirdayetiya Kurdistanê dixwazin ku rêyekê ji bo derbaskirina nakokiyên xwe û avakirina hikûmetê bibînin."

Li heyva derbasbûyî de 27 çalakvanên siyasî û medeniyên Kurd hatine binçavkirin

Li heyva Rezberê de zêdetir ji 27 çalakvanên siyasî û medeniyên Kurd ji aliyê rêjîma Îranê ve hatine binçavkirin û bi gelemper 23 sal û yek heyv girtîgeh, salek girtîgeha ragirtî û 70 derbên qamçiyên bi ser wan de hatiye sepandin. Pêka amarên ku Encumena girtiyên siyasî yên Kurdistanê Îranê "Xwragirî" yê belav kiriye, li heyva Rezberê de zêdeyî ji 27 çalakvanên siyasî û medeniyên Kurd li bajarên Cuda yên Rojhilatê Kurdistanê de ji aliyê dezgehên ewlehî û serkutker ên rêjîma Îranê ve bi tohmên wek "çalakiya medenî, dijayetî digel rêjîmê, hevkarî digel hizbên Kurd ên opozîsiyona rêjîma Îranê" hatine girtin û bo girtîgehên îtilaata rêjîmê hatine veguhastin.

Pêka vê raporê, hejmarek ji wan girtiyan piştî lêpîrsînan, bi danîna barimteyên giran hatine azadkirin û hejmarek jî hêj li odeyên jêpîrsînan de ne û qedera wan nexuya ye.

Pêka vê amarê, 16 çalakvanên siyasî û medeniyên Kurd ku pêştir ji aliyê rêjîmê ve hatibûne binçavkirin, li vî heyvê de siyazyên wek bidarvekirin, girtîgeh û sizaya nexdî bi ser wan de hatiye sepandin. Bi gelem-

per rêjîma Îranê 23 sal û yek heyv girtîgeh, salek girtîgeha ragirtî û 70 derbên qamçiyên bi ser wan 27 çalakvanên siyasî û medeniyên Kurdistanê de sepandiye. Liheyva Rezberê de "Hemîd Husênîjad" ê xelkê Çaldîranê, bi tohmata endametî li Hizbek a dijî rêjîma Îranê ji aliyê dadgeha înqilab a rêjîmê ve sîza-ya bidarvekirinê bi ser de hate sepandin.

Binpêkirina mafê mirov li Rojhilatê Kurdistanê, ji aliyê rêjîma Îranê ve berdewam e û ew rewş roj bi roj tundir û zêdetir dibe.

Bahçelî, Ocalan vexwend Parlamentoyê: Erdogan çî got?

Recep Tayyîp Erdogan li ser gotinên Bahçelî yê derbarê Ocalan got, "Divê pencereya derfeta dîrokî ya

ku ji aliyê Tifaqa Cumhur ve hatiye vekirin, nebe qurbaniya hesabên şexsî." Serokê MHPyê Devlet Bahçelî got ku bila Ocalan were li parlamentoya Tirkîyeyê di komcivîna DEM Partiyê de biaxive.

Serokkomarê Tirkîyeyê Recep Tayyîp Erdogan piştgirî da van gotinên Bahçelî û got, "Divê pencereya derfeta dîrokî ya ku ji aliyê Tifaqa Cumhur ve hatiye vekirin, nebe qurbaniya hesabên şexsî."

Recep Tayyîp Erdogan wiha axivî: "Alozî û siyaseta kolanan ne tenê bi kesên ku serî li vê yekê didin, dê bi mîlet û hemû welat bide windakirin.

Mafê tu kesî nîne ku barê welatê me hîn girantir bike. Ev gel ti carî kesên ku bikeve hesabên şexsî efû nake.

Girîng e desthilat û muxalefet, em hemû pîm nedin şerê kelekvanan. Helbet tiştê ku em rast nabînin emê rexne bikin.

Em ê bersivê bidin êrîşên li dijî partî û hikûmeta xwe lê dema ku van bikin, em dê hevsiyê biparêzin û aramiya xwe biparêzin.

Em teqez li hemberî neheqiyê bêdeng namînin. Em ji kesên ku pirsgrêka wan bi sirûda me ya netewî re heye û demokrasiya me xera dikin re nabêjin 'ser seran'. Em hêvî dikin ku her kes zanibe ku di paşeroja Tirkîyeyê de cihê terorê nîne.

Divê pencereya derfeta dîrokî ya ku ji aliyê Tifaqa Cumhur ve hatiye vekirin, nebe qurbaniya hesabên şexsî. Em dixwazin bi hev re Tirkîyeyê bê teror ava bikin."

Yekîtiya Niştîmanî Kurdistan (YNK) ji encama hilbijartinê raziye

Polîtburoya Yekîtiya Niştîmanî Kurdistan (YNK) ragihand ku hilbijartinê di 20ê Cotmehê de çêbû ya Parlementoya Kurdis-

tanê, bi serkeftin derbas bûye û fikra wan bi vî rengiye. Civîna polîtburoya YNK di bin serpereştîya serokê wê Bafil Talabanî de hat kirin.

Polîtburoya YNKê, civîna xwe li baregeha xwe ya nûh kir û li ser hilbijartinên 4 parêzgehên Kurdistanê encaman rave kirin. Buro ya YNKê daxuyanî da û ji ber hilbijartinê xelkê Kurdistanê û hilbijêrên xwe pîroz kir. YNK ragihand ku sozên di hilbijartinê de daye, ji bo bi bicîhanîna wan sozan, xwe amade dike û got:

"Ji niha û pê de, divê em xwe ji bo hilbijartinên Iraqê amade bikin û divê YNK sekeftinê xwe yê li Kerkûkê û Herêma Kurdistanê bêhtir pêş bixe."

YNK, di hilbijartinên 20ê Cotmeha 2024an de di parlamentoya Kyurdistanê de 24 kursî bidest xistibû û bûbû partiya duyem ya Kurdistanê.

Ezîzê Zîyo Bedîrxan - Xelatgirê ordena "Yekîtiya Welat"!

Assambleya Gelên Qazaxistanê, Serokê "Yekîtiya Kurdên Qazaxistanê - "Barbang"ê, karsaz, karmendê civakê Ezîzê Zîyo Bedîrxan bi ordena "EL BIRLIGI" - (Yekîtiya Welat) bi biryarnameya û ji destê Serokomariyê Komara Qazaxistanê Qassym-Jomart Tokayêv hat xelatkirin.

Ordena "El Birliji" - xelata dewletê ya Komara Qazaxistanê, di sala 2023 de hate damezrandin. Ew kes layiqî Xelata "El Birliji"ê dibin, ku ji bo xebateke berhemdar bi navê

Di 23ê Cotmeha 2024an de li bajarê Astanayê bi boneya Cejna Komara Qazaxistanê çalakiyêke bi heybet hat lidarxistin. Merasimek hate lidarxistin û tê de endam û hemfikirên Meclîsa Gelên Qazaxistanê wê rojê bi xelatên taybet hatin xelatkirin, ku di bihêzkirina serweriya Komara Qazaxistanê, lihevhatina giştî û yekîtiya netewî de, pêşxistina diyaloga navçandî û welatparêziya Qazaxistanê da keda wan heye.

Bi taybetî, endamê rêvebirîya

Amerîka, Brîtanya, Almanya û Fransa daxwaza rawestandina Şerê Xezeyê dikin

Serokê Amerîkayê û serokên Fransa, Brîtanya û Almanyayê tekeziyê li ser "pêwîstiya" bidawîanîna Şerê Xezeyê dikin.

Serokê Amerîkayê Joe Biden, Serokê Fransayê Emmanuel Macron, Serokwezîrê Brîtanyayê Keir Starmer û Serokwezîrê Almanyayê Olaf Scholz li Berlîna Almanyayê civiyan û daxuyaniyêke hevpar da.

Serkirdyên Amerîka, Fransa, Brîtanya û Almanyayê di daxuyaniya hevpar de ragihand ku ew li ser "pêwîstiya bilez a bi vegehandina dîlan a li malbatên wan, bidawîanîna Şerê Xezeyê û misogerkirina alîkariya mirovî bigihêje sivîlan" hemfikir in.

Her çar serkirde li Berlînê civiyan û wan got:

"Me bûyerên li Rojhilata Navîn, bi taybetî encamên kuştina Yehya Sinwarê berpîrsê êrişê terorîstî ya 7ê Çiriya Pêşînê bû, gotûbêj kirin."

Biden, Macron, Scholz û Starmer diyar kir ku ew di civînê de li ser şerê li Libnanê jî axivîne û "Em êrişê Îranê ya li dijî Îsraîlê şermezar dikin."

Şerê Xezeyê

Çekdarên Hamasê 7ê Çiriya Pêşîn a 2023yan ji Xezeyê der-

basî nava Îsraîlê bûn û êrişî 21 navendên sivîlan ên Îsraîlê kir.

Piştî êrişê Hamasê Serokwezîrê Îsraîlê Benjamin Netanyahu peyamek belav kir û wiha got:

"Welatîyên Îsraîlê, em di şer de ne. Hamasê êrişî Îsraîlê û Îsraîliyan kir."

Li gorî gotina berpîrsên Îsraîlê, ji ber êrişê Hamasê hezar û 139 kes hatin kuştin û 200 hezar kes jî koçber bûn. Her wiha 250 kes jî hatin dîlgirtin. Heta niha 117 dîlên Îsraîlê hatine rizgarkirin û 72 kes jî mirine.

Heman rojê Îsraîlê dest bi bombebarankirina Xezeyê kir û

13ê heman mehê jî dest bi operasyonêke bejayî kir.

Li gorî Wezareta Tenduristiyê ya Xezeyê, heta niha 41 hezar û 870 kes di şerê Xezeyê de hatine kuştin û 97 hezar û 166 kes jî birîndar bûne û herî kêm 2 milyon kes jî koçber bûne.

Berpîrsên Îsraîlê eşkere dikin ku heta niha wan zêdetir ji sedî 60ê çekdarên Hamasê kuştine.

Beriya bi demêkê Hikûmeta Xezeyê amarên dawî yê şer bi Rûdawê re parve kirin.

Li gorî hikûmeta Xezeyê, bajar ji sedî 86 wêran bûye û 41 hezar û 870 kes mirine 10 hezar kes jî winda ne.

xurtkirina yekîtiya neteweyî û dabînkirina hevgerîna civakî.

Kurdên Qazaxistanê bi dilgermî pîrozbahiyê li Ezîzê Zîyo Bedîrxan dike ku bi ordena "El Birliji" hatiye xelatkirin û jê re saxlemî, bextewarî zêdetir di çalakiyên wî de ji bo pêşkeftin û bextewariya gel û welat dixwaze.

Bo vê xelata Komarê ya here bilind, jê ra serfiraziyê û serkeftinê dixwezînin. Em hêvîdar in, ku em bi serokatîya Ezîzê Zîyo Bedîrxan, bi awayekî serketî berdewam bikin.

DEM Parti, Öcalan'ın tahliyesi için kanun teklifi vermiş... Teklif Adalet Komisyonunda

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, yararlanmasının önü de ardına kadar açılınsın" ifadesini kullandı.

toplantısında Abdullah Öcalan'a çağrıda bulundu, DEM parti harekete geçti. DEM Parti'nin 30 Eylül'de Öcalan'ın koşullu salıverme hakkından yararlanabilmesi için TBMM'ye kanun verdiği ortaya çıktı.

TBMM'nin yeni yasama yılının açılışında MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, DEM Parti Eş Genel Başkanları ile tokalaştı. Bahçeli, 15 Ekim'deki parti grup toplantısında yaptığı konuşmada ise İmralı Cezaevi'nde bulunan Abdullah Öcalan'a seslenerek, "Terörün bittiğini, örgütünün tasfiye edileceğini tek tarafı ilan etsin" çağrısında bulundu. Bahçeli'nin bu çıkışları sonrası "yeni çözüm süreci mi başlıyor" sorusunu akıllara getirirken MHP'nin son grup toplantısında Bahçeli, "Terörist başının tecridi kaldırılırsa gelsin TBMM'de DEM Parti grubunda konuşsun, terörün tamamen bittiğini, örgütün lağvedildiğini haykırınsın. Bu dirayet ve kararlılığı gösterirse, 'Umut Hakkı'nın kullanımıyla ilgili yasal düzenlemenin yapılması ve bundan

Bahçeli'nin bu çıkışını tepkiler gelmeye devam ederken, DEM Parti Grup Başkanvekili Erzurum Milletvekili Meral Daniş Beştas'ın 30 Eylül'de "Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazında 25. yılda koşullu salıverilme şartlarının değerlendirilmesi için bazı kanunlarda değişiklik yapılması" hakkında kanun teklifi yeniden gündeme geldi. Beştas'ın teklif Adalet Komisyonu'nun gündeminde bekliyor.

Teklifte yer alan maddeler "Türkiye'de idam cezası 2004 yılında kaldırılmış, yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası getirilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun geçici 2. maddesi, idam cezası olan terör suçlularının koşullu salıverilme hakkından mahrum kalmasını öngörmüştür. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, infaz koşulları açısından oldukça serttir ve hükümlüler yalnızca tek kişilik hücrelerde tutulmaktadır.

Bu ceza, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından insan onuruna aykırı olarak değerlendirilmiştir. AİHM, tahliye umudu

olmayan ömür boyu hapis cezalarının işkence yasağını ihlal ettiğini vurgulamaktadır. AİHM'in 2014 tarihli Öcalan/Türkiye kararında, ağırlaştırılmış müebbet cezasının koşullu salıverilme imkanı olmaksızın uygulanmasının insanlık dışı bir muamele olduğunu belirtmiştir. AİHM, Öcalan kararından önce 9 Temmuz 2013 tarihli Vinter ve diğerleri/Birleşik Krallık kararında da umut hakkını değerlendirmiş ve müebbet hapis cezasının azami 25 yılda gözden geçirilmesi gerektiğini ve mahpusların serbest bırakılma koşullarının değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. AİHM'in verdiği kararların Anayasa'nın 90. maddesine göre Türkiye açısından bağlayıcı olduğu tartışmasızdır.

Türkiye, AİHM kararlarına rağmen mevzuatında değişiklik yapmamıştır. Avrupa Konseyi, Türkiye'ye yönelik denetim süreci başlatmıştır. AİHM'in kararları doğrultusunda, Türkiye'nin ağırlaştırılmış müebbet cezasıyla ilgili bir inceleme mekanizması oluşturması gerekmektedir. Özgürlük için Hukukçular Demeği gibi kuruluşlar, bu kararların uygulanması için Avrupa Konseyi'ne başvurmuştur. Türkiye, Öcalan'a uygulanan infaz rejiminin 'istisna' olduğunu kabul etmiştir. Ağırlaştırılmış müebbet cezası, süresiz hapis cezası anlamına gelir ve bu durum hükümlüler üzerinde olumsuz psikolojik etkiler yaratmaktadır. Umudun tanınmadığında, mahpuslar hukuk dışına itilmiş olur. AİHM kararlarının uygulanması, insan onuruna uygun bir infaz rejiminin sağlanması açısından gereklidir. Bu nedenle, ağırlaştırılmış müebbet cezasının yeniden düzenlenmesi ve salıverme perspektifi doğrultusunda değişiklikler yapılması gerekmektedir."

Sirri Sakik li ser gotinên Bahçeli: Em dê bipêşketinên giringtir bibînin!

Sirri Sakik li ser gotinên Bahçeli yên derbarê Ocalan got, "Em dê di rojên pêş de bipêşketinên

giringtir bibînin." Serokê MHPyê Devlet Bahçeli got ku bila Ocalan were li parlamentoya Tirkiyeyê di komciwîna DEM Partiyê de biaxive.

Li aliye din Serokomarê Tirkiyeyê Recep Tayyip Erdogan jî li ser gotinên Bahçeli yên derbarê Ocalan gotibû, "Divê pencereya derfeta dîrokî ya ku ji aliye Tifaqa Cumhur ve hatiye vekirin, nebe qurbaniya hesabên şexsî."

"Ez qet matmayî neman"

Parlamentere DEM Partiyê Sirri Sakik derbarê gotinên Bahçeli yên ji bo Ocalan daxuyanî da û got:

"Gotineke Elewiyana heye: Başî baş e. Li van axan axaftin baş e.

Divê binê gotinên Bahçeli bîn tijîkirin û bê nîşandan ku ji ret û înkare hatine qonaxa muzakereyan.

Em li van axan bi axaftinan dikarin hemû pirs-girêkên xwe çareser bikin.

Ez ji gotinên Bahçeli yên derbarê Ocalan de qet matmayî neman.

Ez îhtimala mezin dibînim ku di rojên pêş de dê bipêşketinên girîngtir çêbibin.

Em dê bibînin, binêrin, bisekinin."

PWKyê Helbestvanê Kurd Cîgerxwîn li gundê hesarê bibîranî

Rêvebir, endam, algîr û dostên PWKyê û rewşenbîrên kurd, roja 22.10.2024ê, di 40emîn salvegera

wefata wî de, li Hesar a Kerceswê ya gundê Cîgerxwînî, helbestvanê kurd Cîgerxwîn bibîranî.

Cîngirên Serokê Giştî yê PWKyê Mehmet Can Azbay û Bedran Acar, Serokê Meclîsa PWK Ewropayê Merd Baran Boskan, endamê Komîteya Birevebir a Navendî ya PWKyê Mehmet Alî Yılmaz, Serokê Teşkilata Batmanê ya PWKyê Azîz Ozdemîr, endamên Meclîsa PWKyê Xidir Üso û Nûrettîn Kiliç, Rêvebirîya Teşkilata Merdînê ya PWKyê, Serokê Teşkilata Hezoyê ya PWKyê A.Mecît Hezer, lêkolîner û dîroknas Kerem Serhedî, helbestvanê kurd Şêxmûs Hamo û algîr û dostên PWKyê beşdarî çalakîya bibîranîne bûn.

Beşdarên çalakîyê li ber mala ku Cîgerxwîn lê hatibû dinyayê civîyan, bi pankarta ku wênyê Cîgerxwînî li ser bû û bi Alaya Rengîn deqîqeyekê ji bo Cîgerxwîn û hemû şehîdên Kurdistanê rêz girtin.

Paşê, Serokê Teşkilata Batmanê ya PWKyê Azîz Ozdemîr, di derbarê jîyan, xebat û giringîya Cîgerxwînî ya di helbest û edebîyata kurdî de axftinek kir. Azîz Ozdemîr bal kişand ser rola helbesta Cîgerxwînî ya di hişyarbûna neteweyî ya kurd de.

Piştî axaftina Azîz Ozdemîr, Cîngirê Serokê Giştî yê PWKyê Mehmet Can Azbay, di derbarê sîyasetvanîya Cîgerxwîn de axftinek kir û got "Cîgerxwîn ne tenê şair bû; di eynî wextê de wek sîyasetvanekî kurd jî, di nav tevgera milî de wek kedkarekî bêhempa kar kiribû. Divê em vê teybetmendîya wî jî bibînin".

Di dawîya çalakîya bibîranîna Cîgerxwînî de, helbestvanê kurd Şêxmûs Hamo helbesta bi navê "Kurte Jîyana min" xwend. Ciwanê kurd Îzettîn Okan jî helbesta bi navê "ji bona herkesî yarek" xwend.

Efrîn | Çekdarên 15 torbe zeytûnên welatîyekî Kurd dizîn

Binpêkirinên komên çekdarên Tirkiye piştevaniya wan dike, li herêma Efrînê û deverên jêr kontrola wan ên Sûriyeyê berdewam dikin. Herî dawî çavkaniyên Peya-

maKurd ragihandin ku çekdarên bi ser Firqeya Sultan Murad êrîşî welatîyekî ji navçeya Bulbulê ya gundewarê Efrînê kirin.

Hate diyarkirin, êrîş di dema

berhevkirina zeytûnan ji zewiyê hatiye kirin û bi darê zorê, nêzî 15 torbe zeytûnên welatîyê Kurd hatin dizîn.

Hêjayî bibîrxistinê ye, binpêkirinên wekî revandina welatîyan û dizîya berhemê zeytûnan di çend rojên dawî de li herêma Efrînê û bakurê Helebê zêde bûne.

Du roj berê dewriyeyêke polîsên leşkerî welatîyekî ji bajarokê Gojman yê navçeya Cindirêsê yê gundewarê Efrînê, nêzîkî mala wî piştî vegera wî ji Helebê, bi tawana ku têkiliya wî bi Rêveberîya Xweser a berê heye, girtibûn.

Dîsa polîsên leşkerî du welatîyên ji Cindiresê jî li bajarê Ezazê yê bakurê Helebê piştî ku ji Helebê vegeriyan Efrînê girtin, bêyî ku tawanên li ser wan eşkere bikin.

Ûrmiye | 2 zindanî hatine bidarvekirin

Tora Mafê Mirov a Kurdistanê (Kurdistan Human Rights Network) daye zanîn ku roja sêşemê (15 cotmeha 2024an) li gel Nasir Mihemedî yê di girtîgeha navendî ya bajarê Ûrmiyê de, hukmê bidarvekirinê li girtîyêkî din ê bi navê Amir Silêmanî jî hatiye sepandin.

Amir Silêmanî (30) yê ji Ûrmiyê, beriya niha bi 2 salan bi tohmata "kuştina bi qest" hatiye girtin û cezayê darvekirinê lê hatibû birîn.

Heman çavkanî dide zanîn ku roja duşemê (14ê cotmeha 2024an) li gel Naser Mihemedî bo girtîgeha takekesî hatibû veguhestin û roja sêşemê (15ê cotmeha 2024an) jî her du girtî hatine bidarvekirin.

Partiyên Bakurê Kurdistanê: Encamên hîlbijartinê li xelkê me pîroz bin

Partiyên Bakurê Kurdistanê li ser hîlbijartinên Parlamentoya Kurdistanê pêgeheke demokratîk û aştiyane de derbas bûn.

daxuyanî belav kirin û encamên hîlbijartinan li xelkê Herêma Kurdistanê pîroz kir. Serokê Partiya Sosyalîst a Kurdistanê (PSK) Bayram Bozyel, Serokê Partiya Demokrat a Kurdistanê ya Tirkîyeyê (PDK- T) Mehmet Emîn Kardaş û Serokê Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) Mustafa Ozçelîk li ser encamên hîlbijartinên Parlamentoya Kurdistanê daxuyanî belav kirin. "Hîlbijartin bê pîrsîgîrêk bi dawî bû" Bozyel di daxuyaniya xwe de wiha got: Hîlbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê Federe ku di 20ê Çiriya Pêşîn a 2024an de hatin kirin, di nav

Gelê me bi giranî ji bo hîlbijartina nûnerên xwe çû ser sindoqan û dengê xwe da. Rêjeya dengdanê li gorî berê zêde bûye. Hejmartina denga bîyî pîrsîgîrêkên cidî bi dawî bû. Em pîrozbahiyê li her kesê ku keda wan di lîdarxistina demokratîk û serkeftî ya hîlbijartinên parlamentoya Kurdistanê Federe de heye dikin. Em encamên hîlbijartinên 20ê Çiriya Pêşîn li hemû partî, kom û parlamenterên bi îradeya azad a gel hatine hîlbijartin pîroz dikin û ji wan re serkeftinê dixwazin. "Em Serok Barzanî pîroz dikin"

Serokê PDK- Tyê Kardaş jî li ser encamên hîlbijartinan daxuyaniyek belav kir û wiha got: "Em wekî PDK-T (Partiya Demokratîk a Kurdistanê Tirkîyeyê) serkeftina PDKyê pîroz dikin, gelekî şanaz û kêfxweş bûn. Serokê PDK birêz Mesûd Barzanî pîroz dikin û di herdem û di her mercanda serkeftina cenabê we dixwazin." "Em hemû aliyan pîroz dikin" Her wiha Serokê PWKyê jî li ser Mustafa Ozçelîk jî wiha got: Hîlbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê di 20ê Çiriya Pêşîn a 2024ê bi beşdariya ji sedî 72yê gelê Herêma Kurdistanê pêk hat. Cihê kêfxweşiyê ye ku hîlbijartin, li gel hinek kêmasiyan jî di atmosfereke aram, demokratîk, şefaf û bêyî tûnd û tûjiyê pêk hatîye. Ev nîşana wê yekê ye ku li gorî hîlbijartinên van salên dawî, gelê Herêma Kurdistanê zêdetir çûne ser sindoqan. Ev jî ji bo li îradeya xwe xwedîderketina gel, ji bo azadî û demokrasîyê wêneyekî hêvîdar e. Em gelê Herêma Kurdistanê ji bo lîxwedîderketina îradeya xwe, lîxwedîderketina demokrasî û azadiyê pîroz dikin. Em Hikûmeta Herêma Kurdistanê û hemû partiyên siyasî jî pîroz dikin ku hîlbijartineke şefaf, demokratîk û ji tûnd û tûjiyê dûr pêk anîne."

Mustafa Ozçelîk: Di hîlbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê de azadî, demokrasî û Gelê Kurdistanê bi ser ketin!

Serokê Giştî yê Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) Mustafa Ozçelîk: Di hîlbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê de azadî, demokrasî û Gelê Kurdistanê bi ser ketin! Hîlbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê di 20ê cotmeha 2024ê de bi beşdariya ji %70yê gelê Herêma Kurdistanê pêk hat. Cihê kêfxweşiyê ye ku, hîlbijartin, li gel hinek kêmasiyan jî di atmosfereke

aram, demokratîk, şefaf û bêyî tûnd û tûjiyê pêk hatîye. Gelê Herêma Kurdistanê bi rêjeya ji %70yê beşdarî hîlbijartinê bû. Ev nîşana wê yekê ye ku li gorî hîlbijartinên van salên dawî, gelê Herêma Kurdistanê zêdetir çûne ser sindoqan. Ev jî ji bo li îradeya xwe xwedîderketina gel, ji bo azadî û demokrasîyê wêneyekî hêvîdar e. Em gelê Herêma Kurdistanê ji bo lîxwedîderketina îradeya xwe,

lîxwedîderketina demokrasî û azadiyê pîroz dikin. Em Hikûmeta Herêma Kurdistanê û hemû partiyên siyasî jî pîroz dikin ku hîlbijartineke şefaf, demokratîk û ji tûnd û tûjiyê dûr pêk anîne. Aşkereye ku, gelê me yê Başûrê Kurdistanê rû bi rûyî gelek êş û pîrsîgîrêkên navxweyî ne; Bexda û xêrnexwazên Kurdistanê bi ablûka û dorpêçeke pîralî, dixwazin destkeftiyên federe yê Herêma Federe ya Kurdistanê lawaz bikin. Lê ji aliyekî din jî gelek firsendên dîrokî li ber deriyê gelê me ne. Hîlbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê di demeke hesas de li dar ket. Em hêvî dikin ku li Başûrê Kurdistanê, hemû alî bi rêzîlgirtina îradeya gel û encamên hîlbijartinê, bi hişmendîyê neteweyî, niştîmanî û bi tifaqê stratejîk hikûmeta nû pêk bînin da ku rê li ber firsendên li ber deriyê me ne vekin û destkeftinên mezintir bidest bixin. Li gel rêz û silavên xwe. **Mustafa Ozçelîk Serokê Giştî yê Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK)**

Serokerkan û Hevpeyman tekezê li ser bilezkirina yekkirina hêza Pêşmerge dikin

Serokerkanê Wezaretê Pêşmerge bi Fermandeyê Hêzên Hevpeymanan re tekezê li ser bilezkirina pêngavên yekkirina yekîneyên cuda yê hêza Pêşmerge dikin. Li dû ragehandineke Wezaretê Pêşmerge, Serokerkanê Wezaretê Pêşmerge Ferîq Rukîn Îsa Uzêr duh (Sêşem, 22.10.2024) li gel Fermandeyê Hêzên Hevpeymanan li Herêma Kurdistanê Kolonel Rab Brandsteder û şanda pê re civiya. Li dû ragehandina wê wezaretê, tewerê serekî yê wê civînê girêdayî karûbarên firqeyan û bîcihanîna bername û pîlanên çaksaziyê li Wezaretê Pêşmerge û rêxistina tevaya hêzan bû, herwesa rewşa niha ya hêza Pêşmerge û pêxistina peywendiyên navbera Wezaretê Pêşmerge û Hevpeymanan xistin ber behs û xeberan. Wezaretê navbirî herwesa ragehandiye, "Her du alî li ser

bilezkirina pêngavan ber bi yekkirina yekîneyên cuda yê hêza Pêşmerge bo ser Wezaretê Pêşmerge û rêxistina wan di çarçoveya firqeyan de hevnerîn bû."

Ji UNAMiyê daxuyaniya hîlbijartinê: Gelê Kurdistanê hêjayî ewlehî, aramî û hemû bextewariyê ye

Nûnerê Taybet ê Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yekbûyî li Iraqê (UNAMI) Mihemed El-Hessan, li

ser birêveçûna dengdana giştî ya hîlbijartinên Parlamentoya Kurdistanê ji rojnamevanan re axivî. El-Hessan di serdana navendeke dengdanê ya Hewlêrê de got: "Îro rojêke dîrokî ye li Herêma Kurdistanê. Em pîrozbahiyê li xelkê vê Herêma ezîz û hêja dikin. Em hêvî dikin ku ev prose her wek me dîtiye, bi awayekî aştiyane û bi rêkûpêk birêve biçê, ev jî şaristaniya gelê Kurdistanê nîşan dide." Nûnerê UNAMiyê diyar kir: "Peyama min ji medyayê re ew e ku balê bikişîne ser aliyên erênî yê proseyê, ji ber ku ev prose ne hêsan e." Mihemed El-Hessan diyar kir, "Netewên Yekbûyî piştevaniya Iraq û Herêma Kurdistanê dike û dê berdewam be jî, ji ber ku gelê Kurdistanê hêjayî ewlehî, aramî û hemû bextewariyê ye." Nûnerê Taybet ê Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yekbûyî li Iraqê destnîşan kir, "Tiştê ku îro tê kirin, ji bo paşeroja Herêma Kurdistanê û Iraqê rêyê geş e, lewma hêviya serkeftinê ji we re dixwazim." Hêjayî gotinê ye, dengdana giştî ya xula şeşemîn a Parlamentoya Kurdistanê îro 20ê Cotmeha 2024an, li demjimêr 07:00ê sibehê dest pê kir û heta demjimêr 18:00ê êvarê dewam dike. Hîlbijartin di bin çavdêriya Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hîlbijartinan a Iraqê de tê kirin ku 2 milyon û 683 hezar û 618 hîlbijêr dikarin deng bidin.

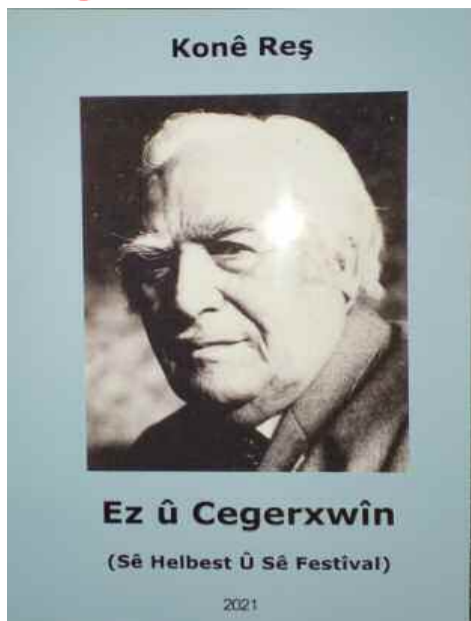
Di ser Destana Pirdê re tam 7 sal derbas bûn!

Tam 7 sal di ser derbkirina artêşa Iraqê û Heşda Şeibî yê li Kerkûkê di 20ê Cotmeha

2017ê de ji aliyê Pêşmerge ve li bajarokê Pirdê yê Kerkûkê derbas dibe. Hêzên Iraqî ku di 16ê Cotmehê de navçeyên Kurdistanê yê dervayî îdareya Kurdistanê û Kerkûkê bi dest xistin, dema ku bi piştevaniya Îranê ber bi Hewlêrê ve diçûn, rastî berxwedaneke tûnd a Pêşmerge hatin. Li gel êrîşên dijwar jî Hêzên Pêşmerge rê nedan ku derbasî Pirdê bibin. Tankên Abrams ên Amerîkayê yê ku ji bo li dijî DAIŞa rêxistina terorê bîcihanîna jî di êrîşa Pirdê ya Heşdî Şeibî de hatin bikaranîn. Lê Hêzên Pêşmerge ev tank rûxandin û êrîş şikandin. Berxwedana destana Pirdê li Mahmudiye, Sihela, Mahmûr û herêmên din serkeftin bi xwe re anî. Êrîşa artêşa Iraqê û milîsên Heşdî Şeibî bo ser navçeyên Kurdistanê yê dervayî îdareya Herêma Kurdistanê di 16ê Cotmeha 2017ê de bi berxwedana Pêşmerge li Pirdê bidawî bû.

Piştî 40 Salan, Hêjî Cegerxwîn Dibistana Ziman û Kurdewariyê Ye

Di roja 22.10.2023an de, (39) sal di ser koçkirina seydayê Cegerxwîn re derbas dibe, bi min xweş e ku, xwendevanên rojnameya (DÎPLOMAT) jî, wek ku çawa yê kovara (The Hall Kurdî), li Londonê, bi vê kurtenivîsa min, li dor seydayê Cegerxwîn kêfxweş bûn, ew jî kêfxweş bibin. Cegerxwînê ku roja îro gora wî li Qamişlo bûye qublegeha kurdperweran.. Kurdperwer ji her çar perçeyan ve, dema ku tene Qamişlo serdana gora wî dikin; gul û kulîlkan li ser datînin û kêlîkek bêdeng, bi gotinên helbestên wî re diponijin:

*Min ji bo we gelek tişt
Min diwan û hin nivîst
Gol ji avê bûye mişt
Ez nizanîm çî bêjim*

*Heta dil ranewestî
Ez nabêjim bi sistî
Kêr gihaye ser hestî
Ez nizanîm çî bêjim..*

Belê, piştî 39 salan ji koçkirinê, hêjî seydayê (Cegerxwîn: 1903-1984), bi fikir û rewşenbîriya xwe ya jiyane, ewa taybetî pê, di nav me de amade ye. Navê wî, bi saya gotinên helbestên wî, ji nav gel nayên jibîrkirin. Ew helbestên ku rojên çetîn û dijwar derbas kirin û hê jî di nav me de amade ne, wek ku ew

nemiriyê! Ne xasim dema ku em li gotineke Kurdî ya resen digerin, hingê em wê gotinê di nav helbestên wî de dibînin, bi taybetî ewên ku dengbîjan kirine stiran û li ser zarê her mirovekî Kurd in.

Cegerxwînê dest zêrîn..! Cegerxwînê ku bi berdewamî û bêrawestan, bi zimanê xwe yê netewî nivîsand.. Ji ziman û edebiyata gelê xwe re xizmet kir û ji dil û can xwe berda nav tev bûyerên welat û welatîyên xwe.. Ta pileyekê ku hîn jî wek dibistaneke ziman û kurde-wariyê tê naskirin..!

Cegerxwîn ji kesên sêyemîm e, ji dervî malbata Bedirxaniyan ku di kovara Hawarê de nivîsandiyê, piştî Qedîrî Can û Osman Sebrî. Rast e dengê wî bi kovara Hawarê re derketiye, lê bêtir nav û

dengê wî bi saya Feqe û Melayên welatparêz di nav gel de belav bûye..

Di wî heyamî de, ew gund bi gund, bajar bi bajar li welatê xwe digeriya û helbestên xwe digotin. Rewşenbîr û welatparêzên wê demê Feqe û Mela bûn, wan jî bi hezkirineke mezin li helbestên wî guhdarî dikirin û wiha helbestên wî di nav gel de belav dibûn.. Gel jî, bi hezkirin û sîngê fireh helbestên wî dipejirandin, hembêz dikirin û sazbandan jî dikirin stran, mitirban jî dikirin dûrkên govendê.

Helbestên dîwanên wî, bi formên tével û cihê cihê hatine hunandin ku, hêj helbestvanekî kurdî bi wek wî bi pirbûn helbest nenivîsandine. Her neh-deh dîwanên wî, li ser zîlana ferheng, gramêr, dîrok û erdnîgariya Kurdistanê dizîvirin û dizîvirin.

Berhemên Cegerxwîn yê çapbûyî:

1- Pirîsk û Pêt: 1945 – Şam. Bi pêşgotina Mîr Celadet Bedirxan û Qedîrî Can e.

2- Cîm û Gulperî (çîrok): 1948 – Şam.

3- Sewra Azadî: 1954 – Şam. Bi pêşgotina Osman Sebrî, 212 R

4- Reşoyê Darî (çîrok): 1956 – Şam.

5- Gotinên pêşîyan: 1957 – Şam.

6- Awa û destûra zimanê Kurdî: 1961 – Bexda.

7- Ferhenga Kurdî: Perçeyê yekem û duwem, 1962 – Bexda.

8- Kîme Ez?: 1973 – Beyrût. Bi pêşgotina Abdulhemîd Derwêş, 318 R

9- Salar û Mîdya: 1973 – Beyrût.

10- Ronak, 1980 – Swêd: Bi pêşgotina Kemal Burkay, 208 R

11- Zend – Avesta: 1981 – Swêd. Bi pêşgotina Qenatê Kurdo, 178 R

12- Şefeq: 1982 – Swêd. Bi pêşgotina Casimê Celîl, 180 R

13- Hêvî: 1983 – Swêd. Bi pêşgotina Ordîxanê Celîl, 186R

14- Aşîf: 1985 – Swêd. Bi pêşgotina Tîmûrê Xelîl Mûradov 173 R

15- Tarîxa Kurdistan (1): 1985 – Swêd.

16- Tarîxa Kurdistan (2): 1987 – Swêd.

17- Folklorê Kurdî: 1988 – Swêd.

18- Jînenîgariya min: 1995 – Swêd.

19- Nivîsarek li ser dîbaca Ehmedê Xanî: 1995 Stockholm.

20- Şerefnameya Mewzûn: Ev pirtûk

di sala 1997an de li Beyrûtê, hatiye çapkirin. Bi pêşgotina Dilawer Zengî.

21- Xweşxwan: Dîwana Cegerxwîn a 10 ye. Ji helbestên Cegerxwîn yê ku di sala 1927an de nivîsandine pêk tê.. Ev dîwan di sala 2016an li Duhokê ji rex Dezgeha Nalbend, bi pêşgotina mamoste Derbas Mustefa hatiye çapkirin.

Wek van berhemên jî hene û hêj nehatine çapkirin.

Eger em helbestên Seydayê cegerxwîn li bêjîng û serdadê xî, li naveroka wan ji rex Mijar, form, felsefe, huner û nûbûnê ve mêze bikin, em ê bibînin ku naveroka helbestên wî li dor

Ev serbilindî xwendine,
Ev dewlemendî xwendine.

Roja îro, Cegerxwîn bûye wek stûnek zêrîn li ser zîlana helbesta kurdî û di her çar perçeyan de digere. Di wî heyamê xerab de, ew heyamê ku zimanê kurdî qedexe bû û kesî newêrîbû û gota kurd û ereb an kurd û tirk birane, Cegerxwîn helbest bi kurdî afirand û bi mêranî û dengekî bilind helbestên xwe di nav gel de gotin û belav kirin. Ta radeyekê ku gelek ji nexwendîyan helbestên wî ezber kirin û di civatan de gotin û dibêjin.

Di sala 2021ê de min pirtûkek bi navê (Ez û Cegerxwîn), çap kiriye. Cegerxwînê ku temenê min 10-12 sal bûn, min navê wî bihistiye.. Cegerxwînê ku ji berî 39 salan ve jî -ji roja mirina wî ve- her sal di 22ê Çêriya Pêşî de serdana gora wî dikim..

Ev pirtûka min, çîroka naskirina min bi Cegerxwîn re ye.. Digel ku min jînenîgariya wî bi kurtî, navê berhemên wî yê çapbûyî û çapnebûyî anîne ziman.. Wiha jî, min çend xalên giring di jiyana wî de dane naskirin wek; pêwendiyên wî bi Mîr Celadet Bedirxan, Qedîrî Can û Osman Sebrî re.. Herwiha min cihê daye çîrok û deqa helbesta wî, ya ku wî di pesnê Barzaniyê Nemir gotiye. Ev helbesta ku di dîwanên wî de nehatiye belav kirin!

Hêjaye gotinê ku herdu kurên seydayê Cegerxwîn; Kesra (Keyo) û Azad li Swêd dimînin. Kesra ji sala 2019 an de, li Swêdê koça dawî kiriye.. Azad û xwîşkên xwe li Swêdê dimînin.

Berî dawî, bi min xweş e vê gotina seydayê Cegerxwîn, di warê parastina Folklorê Kurdî de bînim ziman:

(.. Gereke ji îro pêve, zana û xwendevan, bîrewer û rêzanê kurd serpêhatîyan di nav rûpelên nivîst û nivîsarên xwe de bidin xuyakirin û binivîsin û ji pêlên windabûn û destê dijîman biparêzin. Bav û kalên me gelek kêmasî kirine, lê bera em wan kêmasî û çewtîyan nekin. Eger nikaribin bi kirasekî torevanî jî binivîsin, lê bera tenê wî wînda nebin...).

Ev gotin ji pirtûka wî a bi navê (Folklorê Kurdî) hatiye girtin.

Dawî, werin..! kurdino werin! Em (39) saliya koçkirina seydayê Cegerxwîn bi dengekî bilind bibîr bînin û li ser gora wî, van gotinên wî ji hev re bêjin:

*Kurdino, merdino pir xweş e serxwebûn,
Ew demên tar û teng ko me dîn vane çûn.
Dest bidin hev hemî pêş kevin em hemî,
Da biçin bo welat yan mirin yan felat.
Roj li me hate der, zû şiyar bin ji xew,
Ev dema ceng û şer paş ketin êdî hew.
Dest bidin hev hemî pêş kevin em hemî,
Da biçin bo welat yan mirin yan felat.
Min divên ol û bext, min divê pêşveçûn,
Min divên tac û text, min divê serxwebûn.
Dest bidin hev hemî, pêş kevin em hemî,
Da biçin bo welat yan mirin ya felat.*

Konê Reş/ Qamişlo

Bîranîna Rojnameger, Helbestvan û Derdkêşê Çanda Kurd Hesenê Hecîsilêman

(26.11.1951-21.10.2015)

Salih Kevirbîrî

Hesenê Hecîsilêman ango 'Hesenê Eylazê Mihê Hecîsilêman' 26ê Cotmeha sala 1951ê li Ermenistanê, nehiya Vêdiyê (Araratê), gundê Taytanê (Vanaşênê) di malbateke rênçber de ji diya xwe bûye. Emir, jîyana wî pir bi dijwarî û sexîrtî derbas bûye.

Xwediyê madalyaya zêrîn a bi navê "Yekitî" ango "Bîrnik-Birlik-ê"

Hacîsilêman beriya mirina xwe bi merasîmeke taybet ji hela dewleta Kazakistanê ve bi madalyaya zêrîn hatibû xelatkirin.

Ji bo 15 Saliya Festîvala Biratî û Dostaniya Gelên Kazakistanê, li Astana ya paytexta Kazakistanê festîvaleke mezin hatibû lidarxistin. Di festîvalê de, ji bo ku ked û emegeke mezin dane rojnamegeriya li Kazakistanê, çend rojnameger û redaktorên kovar û rojnameyên kê-m-neteweyan hatibûn pîrozkirin û xelatkirin.

Rojnameger û Helbestvanê Kurd Hesenê Hecîsilêman yek ji wan kesan bû ku bi madalyaya zêrîn a bi navê "Yekitî" ango "Bîrnik-Birlik-ê" hatibû xelatkirin. Şayanê gotinê ye ku ev xelat, ji bo wan kesan tê dayîn ku xizmeta çand, biratî, dostanî û bihevrebûna gelen li Kazakistanê dijîn dikin.

Dewleta Kazakistanê di festîval û xelatdayînê de di ast û dereceya herî bilind de hatibû temsîlkirin. Cîgirê Serokê Asambleya Gelên Kazakistanê E.L. Tûxjanov, li ser navê Serokdewletê Kazakistanê Nûr Sultan Nazarbayev beşdarî li merasîma xelatdayînê kiribû û tevî Hesenê Hecîsilêman, çend rojnamegerên "kedkar" bi madalyaya zêrîn rewa kiribû.

Kinyazê İbrahim (2019):

"Hecîsilêman, mêrxasekî çand û edebiyata kurdên Kazakistanê ye"

Hesenê Hecîsilêman yek ji berpirs û kedkarên Rojnameya Jiyana Kurd û Kovara Nûbarê bû ku bi salan e li Alma Ataya Kazakistanê weşana bi zimanê kurdî dikin. Berpirsê sereke yê her du weşanên kurdî jî Prof. Dr. Kinyazê İbrahim bû.

Ew bixwe Serokê Asambleya Kurdên Kazakistanê "Berbangê" ye. û li ser navê civaka kurdên Kazakistanê ye. Li gorî Kinyazê İbrahim, Hesenê Hecîsilêman "mêrxasekî çand, wêje û kelepore kurdên Kazakistanê" ye.

Hesenê Hecîsilêman, ji sala 1998-ê heta roja mirina xwe her tiştê rojnameyê Jiyana Kurd bû. Ew hem hemalê rojnameyê, hem nivîskarê wê, hem jî belavkarê wê bû! Wî di piştî 60 saliya xwe jî bi dil û can, di nav serma û seqema zivistanê û germa havînê de bi eşq û heyecaneke mezin kar û barê kovar û rojnameyê dikir.

Kovara Nûbar û Rojnameya Jiyana Kurd, bi han û hewldanên mezin ên Hesenê Hecîsilêman, li herêmên Alma Ata, Astana, Taldikorxan, Çimkent, Taras, Qarataw, Qeşqebûlax, İssîk, Kaskilên, Cambûl, Bîşkek, Oş û Celalabada Qazakistan û Qirgîzîstanê, li cihê ku kurd lê hene dihate belavkirin.

Wê gavê û niha jî beşek ji hejmarên kovar û rojnameyê, bi hewldanên Mamoste Kinyaz û Redaktorê Nû yê rojnameyê Mamoste Hesenê Evdoyê

Elî diçe nav kurdên Moskova û Krasnadarê.

Rehmetiyê Hesenê Hecîsilêman gelek caran ji hela rêveberên Dewleta Kazakistanê ve hatiye xelatkirin. Ew Endamê Yekitiya Rojnameger û Nivîskarên Kazakistanê bû. Hecîsilêman her wiha endamê Navenda Pen-a Kurd bû.

Hesenê Hecîsilêmanê helbestvan ku xwediyê çend berhemên edebî ye, çend caran jî bi boneya beşdarîkirina festîvalên hunerî û wêjeyî serdana Herêma Kurdîstana Federe kiriye û di van festîval û çalakîyan de hatiye xelatkirin.

Hesenê Hecîsilêman bi eslê xwe ji Birûkiyên Wanê ye. Piştî şikestina Serhildana Şêx Seîd, wekî bi hezaran malbatên kurdan, malbata wan jî Çemê Aras derbas kiriye û li Ermenistanê bi cih û war bûye.

Hecîsilêman piştî salên 90-î, di serdema Şerê Qerebaxê de ku bû sedema fermalûbûn û koçberiya bi deh hezarê kurdan, tevî malbata xwe koçî Alma Ataya Kazakistanê kiribû û vê gavê jî malbata wî di nava ber û pis-mamên xwe de dijî.

Heta niha çend berhem-kitêbên Hesenê Hecîsilêman ronahî dîtine û hatine çapkirin.

Kerem bikin ji bo bîranîna Mamoste Hesenê Hecîsilêman ez li vir çend helbestên wî pêşkêşî we dikim...

Ez vî derdî kê ra bejim?
Derdêmin pirin ketine ser hev,
Birînem kûrin nayêne hev,
Xelaz nabin jimara dev,
Ez vî derdî, kêra bêjim?!
Xirav kirin gund û bajar,
Wan em hiştin hêsir-hejar,
Mêtin xûna meye nejar,
Ez vî derdî, kêra bêjim?!
Talan kirin hebûna me,
Em derxistin ji mala me,
Kuştin zar û zêrçê me,
Ez vî derdî, kêra bêjim?!
Em kirine dijmin zarî,
Rojê li me dike tarî,
Me dukuje bi xedarî,
Ez vî derdî, kêra bêjim?!
Ev derdekî bê dermane,
Bê hekîmî, bê loxmane,
Ewî derdî, dinya zane,
Ez vî derdî kêra bêjim?!
Sedsalanva em bindestin,
Ne azane, ne serbestin,
Eme her tim, helwest, hestin,
Ez vî derdî, kêra bêjim?!

Dijmin duxe me wek zîya,
Gel bela kir, li her çîya,
Hêsir maye, li ser rîya
Ez vî derdî, kêra bêjim?!
Kurd kirine nav zulmeda,
Nava qetlê û qireda,
Bela bûne nav dinêda
Ez vî derdî, kêra bêjim?!

(Ev helbest gelek dirêj e, min kurt kir. S.K.)

Welat Gazî Min Dike
Welat gazî min, dike,
Ji xewê min, radike.
Dide minda, ruh-qewat,
Bindest digrî, bişewat.
Ji çar alî, dike axîn,
Dil we bûye, kul-birîn.
Pir sedsalin ew bindeste,
Aza nîne, ne serbeste.
Bira rabe Goderz, Kawa,
Gel wek wana, hezarava.
Bikin şoreş, boy axa xwe,
Erd û ezman, cî-warê xwe!

Ewladê Kurd

Dinya kevnar zehf rind zane,
Gelê me kurd ewlad dane.
Bûne rêber, bûne serok,
Kare wana bûye dîrok.
Navê gelan bilind kirine,
Dîroka wan xemilandine.
Kar kirine, bi ruh û can,
Bûne sitêrk, ji bona wan.
Şer kirine pêş dijmina,
Wek mêrxasa, weke zana.
Dijmin girtne, hêsir û dîl,
Aza kirine, kasiv, sêfil.
Bûne egît, bûne efat,
Ji Bakûr û li Rojhilat.
Aqilbend bûn, zane û jîr,
Bûne boy me, bawer û bîr.
Yek ji wana Selahddîne,
Ew efate rû zemîne.
Aza kirye Qûdus, Misir,
Şam û Heleb, Diyarbekir!
Hezar-hezar, sal bîn-herin,
Tu car, tu wext ew namirin.
Gelê meye, wan bîr neke,
We navê wan her tim jorke!

WELAT

Welat şirîne,
Ew aza nîne,
Tim ew bi xeme
Dil kul-birîne.
Welat dayîke,
Minra per-baske,
Ez jêra ewlad
Wê min libaske.
Welat nûra min,
Mal-dewleta min,
Minra ezîze,
Wek namûsa min.
Welat jî male,
Warê bav-kale,
Hêlîne boy min
Ew nûre-şemal.
Welat cî-ware,
Ji minra emre,
Ewa par kirine
Bi destê zorê.
Kurdistan dêye,
Xwezil roj bêye,
Bira bêjin ku
Serbest, azayê!

Gohar Mamo

Hilm û bêhna axa welat
Her kurdên me dikişîne.
Huba dil û kul derdê me
Tek azadîya Kurdîstane.
Hê ji dema kal, bavê me
Eve eş, daxweza dilê me.
Wê kê derdê me bikişîne?
Çevê hemîya ser axa me
Tek berjewendiya xwe ne-
Çawa welatê me talanke.
Em ji bêçarî wan bawarin,
Ji dilsozî nanê xwe didin.
Qey nanê me de xoy nîne,
Nanê me bo wan jehrîne.
Me got: tek çîyayê me ne
Ku piştî kurda tim digire.
Dagirkera ev jî pêhesiyan
Dar, daristanê ser çîya de
Ber çevên me dişewutîne.
Qey bo star mera nemîne.
Nalîn dilê neyaran bikeve,
Çiqas kîn nav dilê wan de
Dijî kurd û Kurdîstan heye?
Lê ka kîna nav dilê me de
Dijî dagirkerên me kurdan?
Em ji bêtifaqî tim tevlihev
Ne yekrêzî, ne yekîtya me,
Hetanî îro jî bêtifaq mane.
Nizam bindestî para meye
An xîreta me qe nemaye?
Teko- teko serê xwe rakin,
Ev hêz têra me kurda nake.
Dijminê me ji çar alî ve ne,
Şev, roj me kurda dişopîne,
Her rengî me re zirara dide.
Rabin, bese halê me ev be,
Em hêzek mezinin bi hevra
Ger yekîtya milletê me hebe.
Bese bindestî û bêtifaqî be-
An Kurdîstan an mirina me,
An emê her der pinaber bin
Hêsir çavan de emê binalin,
Hewciye dewleta xwe bibin.
Serê me berjêre ji bêdewletî,
De bese kurdno, bese şerme.
Dilê me tim tengê ji bindestî,
Gilî û gazinên me dawî nabe.
Kes xêncî me welat avanake!
Dem diçe, welat hê bindeste.
Ez çi bêjim, kêra bêjim bese-
Milletê me neçîra neyaran be.

HÊSÎRÊ BINDEST

Hela hê nebûne Xweyî Dewlet
Xwedan risq û Welat
Yek dibêje ez çep im
Yek dibêje ez rast im.
Yek dixweze Dewleta İslamî
Ye din dixweze Komara Demokrasî
Usa jî mane bê kiras, derpî û kilasî.
Îjar ketine heyîla birayê xwe Filistînî?
Gelo tê çî ji wê biratîyê bistînî?
Ereb Xwedanê 22 Dewletan
Lê te ava kir çend Kurdîstan?
Şerm nîne derdkebî li kolanan?
Kurdo Xwêfsero, bindesto
Pêxas û belengazo
Tî û birçîyo
Welatê te bûye hewar û gazî
Şîn û girî
Lê tu çî dixwezî
Pê paşîya xwe tezî?

Hesenê Mehmed Celîlov
Bajarê Çimkentê, Komara Qazaxîstanê

Нечирван Барзани выразил соболезнования в связи со смертью министра Хорами

21 октября президент региона Курдистан Нечирван Барзани выразил свои глубочай-

шие соболезнования семье и друзьям скончавшегося бывшего министра природных ресурсов доктора Ашти Хорами.

В своем заявлении президент Барзани выразил "искренние соболезнования семье и коллегам покойного, моля Бога помиловать его душу и даровать всем терпение и утешение".

Президент Курдистана отметил, что доктор Ашти Хорами служил Курдистану с мастерством и искренностью. Барзани высоко оценил роль Хорами в создании инфраструктуры и развитии нефтяного сектора региона.

Абдулла Абдулрахман Абдулла, известный как Ашти Хорами, бывший министр природных ресурсов в правительстве Курдистана, скончался в воскресенье в Лондоне после продолжительной болезни.

Посол США высоко оценила демократическую приверженность Иракского Курдистана

21 октября посол США в Ираке Алина Романовски похвалила граждан Курдистана

за их приверженность демократии и поздравила с успешным завершением выборов в парламент Курдистана. В заявлении Романовски сказано: "Соединенные Штаты поздравляют народ Иракского Курдистана и все политические партии с успешным завершением выборов в парламент Иракского Курдистана. Сотрудники миссии США в Ираке наблюдали за избирательным процессом на избирательных участках по всему региону 18 и 20 октября. Мы благодарим народ Иракского Курдистана за его приверженность демократии".

"Высшая Независимая избирательная комиссия (ИНС) признала, что во время выборов возникли проблемы с проверкой отпечатков пальцев", — отметила посол, призвав "решить эту проблему перед парламентскими выборами в Ираке в 2025 году".

Она также призвала политические партии и гражданское общество поддержать "мирный переход и сформировать правительство без промедления", а все политические партии и силы безопасности — "уважать СМИ и жизненно важную роль гражданского общества в демократическом процессе".

"Формирование нового правительства позволит региональному правительству Курдистана укрепить свои демократические институты, продвигать права человека, содействовать экономическому развитию и повысить устойчивость Иракского Курдистана как части безопасного, стабильного и суверенного Ирака", — заявила она.

Премьер-министр Курдистана призывает к единству в формировании правительства

В четверг, 24 октября, премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани призвал политические силы объединиться в рамках национального проекта по формированию 10-го кабинета министров региона.

Призыв Барзани прозвучал во время церемонии выпуска новой группы студентов Университета Курдистана Хавлер (УКН) в Эрбиле, на которой присутствовали академические деятели и родители. Барзани отметил, что регион Курдистан находится "на пороге" нового этапа после недавних выборов, поскольку ведется подготовка к формированию 10-го министерского кабинета, способного противостоять предстоящим вызовам. Он подчеркнул важность образования как краеугольного камня в приоритетах этого нового правительства.

"Победа на выборах на этой неделе обновила наш мандат на достижение наших целей", — сказал Барзани, призвав всех "присоединиться к национальному проекту по восстановлению и развитию родины посредством расширения прав и возможностей образовательных учреждений".

Барзани также подчеркнул, что новое правительство должно решать текущие проблемы и работать сообща для удовлетворения потребностей в области безопас-

ности и экономики в регионе, всего региона. На сегодняшний день более 50 000 граждан поль-

нестабильностью.

Премьер-министр Барзани подчеркнул важность решений правительства по поддержанию этой стабильности и предоставлению надежды и возможностей его народу. "Мы обязаны народу Курдистана предоставить лучшее, и мы сделаем это", — добавил он.

В своей речи Барзани рассказал о некоторых достижениях уходящего 9-го кабинета, включая инициативу "Мой банковский счет (Hisabi)", в рамках которой зарегистрировано около 700 000 государственных служащих, и проект электроснабжения "Ronaqi", направленный на круглосуточное обеспечение электроэнергией

зуются бесперебойным питанием, и есть планы расширить проект до Сулеймании и Дохука.

Основанный в 2006 году тогдашним премьер-министром Курдистана Нечирваном Барзани, Университет Курдистана Хавлер (УКН) задумывался как учреждение, которое будет способствовать развитию Курдистана, идя в ногу с мировыми технологическими, экономическими и политическими достижениями. В настоящее время университет предлагает степени в области бизнеса и менеджмента, политологии и международных отношений, компьютерных наук и инженерии, а также инженерии природных ресурсов.

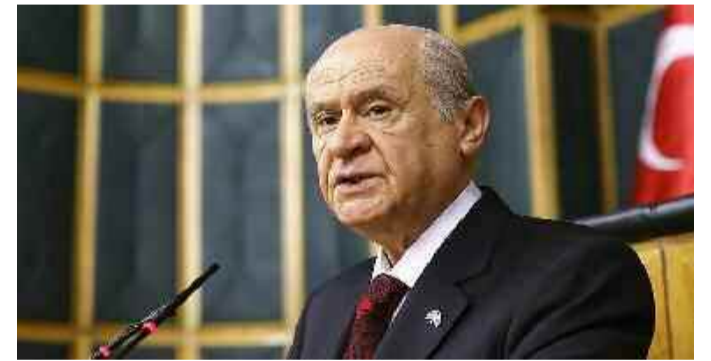
Лидер турецких националистов призвал главу РПК объявить в парламенте о ее роспуске

Лидер турецкой Партии националистического движения (ПНД) Девлет Бахчели призвал Абдуллаха Оджалана, главу запрещенной и признанной Анкарой террористической Рабочей партии Курдистана (РПК), выступить в парламенте и объявить о ее роспуске. Неожиданное заявление союзника президента Турции Реджепа Тайипа Эрдогана по правящему Республиканскому альянсу местные СМИ назвали "историческим шансом" на урегулирование многолетней курдской проблемы. Выступая во вторник на заседании фракции партии националистов, Бахчели сказал, что в случае снятия изоляции с Оджалана, который отбывает пожизненный срок на острове Имралы в Мраморном море, ему следует предоставить возможность выступить в парламенте. "Если изоляция главы террористов будет снята, пусть он придет в парламент, выступит на заседании фракции [прокурдской] партии DEM, объявит, что с терроризмом покончено и организация [РПК] распущена", — сказал политик, который до этого не допускал возможности диалога с РПК.

Эрдоган, выступая в тот же день на встрече с активистами правящей Партии справедливости и развития, не упоминал напрямую инициативу Бахчели. Он заявил о планах решения в стране проблемы террора, что местные телеканалы расценили как поддержку слов лидера ПНД. "Мы ожидаем, что все поймут, что в будущем Турции нет места терроризму. Мы хотим вместе построить Турцию без терроризма. Мои братья и сестры старше 40 лет помнят, каким клубком проблем была старая Турция", — сказал Эрдоган, напомнив о ситуации с террором в стране, одной из первопричин которого была РПК.

Руководитель бюро телеканала CNN Turk в Анкаре Диджле Джанова отметила, что Бахчели не мог самостоятельно выступить с подобной инициативой. "Я держала руку на пульсе в политических кулуарах с тем, чтобы узнать, какую цель преследует Бахчели. Прежде всего следует отметить, что его действия не являются независимыми от Республиканского альянса", — сказала она в эфире телекомпании. Джанова напомнила, что после открытия осенней сессии парламента 1 октября Эрдоган и Бахчели

провели личную встречу, вслед за которой стали звучать неожиданные политические инициативы. "Очевидно, что Республиканский альянс действует в этом вопросе единым

фронтом", — отметила представитель CNN Turk.

Исполком прокурдской партии DEM собрался на экстренное заседание для оценки предложения Бахчели. Сопредседатель партии Тюлай Хатимогуллары заявила, что местом решения курдской проблемы является парламент. "Путь решения курдского вопроса очевиден. Собранием [властей] по вопросам мира на Ближнем Востоке и в Турции является Оджалан, который находится в строгой изоляции. Местом решения является Великое национальное собрание (парламент - прим. ТАСС) Турции. Мы готовы взять на себя инициативу, но для начала необходимо прекратить изоляцию", — приводит слова представителя прокурдской партии телеканал Halk TV.

Конфликт между Турцией и РПК продолжается с 1984 года. Турецкие власти считают РПК угрозой национальной безопасности и регулярно проводят рейды против ее сторонников в стране и трансграничные операции на севере Ирака и Сирии.

Основатель и бессменный лидер РПК Оджалан в 1999 году был доставлен из-за рубежа в Турцию и приговорен к смертной казни за террористическую деятельность. Этот приговор впоследствии был заменен на пожизненное заключение, которое Оджалан отбывает в одиночной камере на острове Имралы в Мраморном море.

Премьер-министр Барзани приветствует выборы как главное демократическое достижение

Премьер-министр Курдистана Масрур Барзани приветствовал завершение выбо-

ров в парламент курдского региона Ирака как важное достижение региона на его продолжающемся демократическом пути.

В заявлении, посвященном выборам, премьер-министр Барзани поздравил всех граждан Курдистана с успешным завершением шестых выборов в парламент, выразив благодарность Высшей Независимой избирательной комиссии Ирака за контроль над избирательным процессом, отметив: "Хотя мы обеспокоены отсутствием большого числа граждан из-за технических проблем, на предстоящих выборах необходимо приложить серьезные усилия для решения этих проблем и обеспечения права каждого гражданина голосовать".

Барзани также выразил признательность внутренним силам безопасности за поддержание мирной атмосферы во время выборов. Кроме того, он выразил признательность международным наблюдателям, которые следили за ходом голосования и поблагодарил все политические партии за их участие и сотрудничество в обеспечении успеха выборов.

Заглядывая вперед, Барзани выразил надежду на то, что новый, десятый кабинет Регионального правительства Курдистана будет уделять первостепенное внимание миру, процветанию, единству и дальнейшему развитию региона.

"При поддержке наших преданных граждан я надеюсь, что десятый кабинет министров как можно скорее встанет на службу миру, процветанию, единству и дальнейшему развитию Курдистана", — заявил премьер-министр.

Правительство Ирака рассматривает возможность присоединения к БРИКС

Иракское правительство изучает возможность присоединения к БРИКС, что лишит США

финансового рычага, который они используют для давления на арабскую республику, заявила "Известиям" депутат, член парламентского комитета по нефти и энергетике Зейнаб Аль-Мусави. "Перед Ираком открыты все возможности. Безусловно, правительство рассматривает вопрос присоединения к БРИКС, оно должно обстоятельно изучить эту опцию. Если правительство внесет в парламент законопроект о присоединении к этой группе, то мы, несомненно, примем его", — сообщила она в беседе с "Известиями".

По мнению иракского депутата, благодаря расширению новых связей экономика страны могла бы ограничить господство доллара и освободиться от финансовых и торговых барьеров, навязываемых Вашингтоном.

Президент Барзани: Истинный победитель парламентских выборов - народ Курдистана

21 октября президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани заявил, что "мирное, безопасное и цивилизованное" проведение парламентских выборов в регионе представляет собой "значительную победу", которая завоевала уважение во всем мире.

В своем заявлении Барзани поздравил все слои курдского общества с успешным завершением выборов в парламент Курдистана, подчеркнув, что это был "важный шаг в укреплении демократического пути для народа Курдистана".

Барзани высоко оценил сотрудничество всех сторон в содействии "плавному избирательному процессу", подчеркнув, что "народ Курдистана является истинным победителем этого успеха". Он отметил, что выборы обновили легитимность институтов региона и позволили гражданам свободно выражать свое мнение и избирать своих представителей в парламент.

Как подчеркнул президент, "дух мирной конкуренции и активное участие граждан в избирательной кампании и голосовании отражают решимость народа Курдистана отстаивать демократические принципы и

свое право определять свою судьбу и будущее".

спасибо вам всем".

Президент также выразил

"Это демонстрирует жизнеспособность и зрелость демократической культуры Курдистана".

Он также выразил искреннюю благодарность народу Курдистана, силам безопасности, Высшей Независимой избирательной комиссии, иракскому правительству, всем соответствующим иракским партиям, Миссии ООН по оказанию помощи Ираку (МООНСИ) и всем остальным, кто внес вклад в успех процесса голосования. "Ваша приверженность и сотрудничество были необходимы для этого успеха, поэтому

надежду на то, что "политические партии быстро перейдут к формированию правительства после подтверждения окончательных результатов выборов".

"Создание правительства, которое укрепляет стабильность, строит более сильную экономику и обеспечивает больше прав, является насущным приоритетом для решения текущих проблем и построения общего будущего", — заключил он. "Это требует единства, солидарности и сотрудничества между всеми политическими партиями и компонентами".

РПК сигнализирует об открытости к мирным переговорам

Командующий "Народными силами обороны" (НПО), военным крылом турецкой "Рабочей партии Курдистана" (РПК), Мурат Карайылан, заявил, что его организация не выступает против усилий по демократическому решению, но не потерпит обманных приемов.

"То, что происходит сегодня в Турции, является частью особой тактики ведения войны... не будет никакой готовности пассивно сидеть за столом переговоров", — сказано в заявлении Карайылана, опубликованном СМИ, связанными с РПК.

"Если возникнут благоприятные условия, когда интересы Турции будут учтены, а государство примет подлинную политику национальной защиты, одновременно делая новые шаги, курдская сторона не будет этому противиться", сказал он, однако подчеркнув, что главным условием переговоров будет обеспечение свободы лидера РПК Абдуллы Оджалана.

По словам Карайылана, РПК, благодаря своей законной и демократической политике, играет решающую роль в разработке решений курдского вопроса в Турции, а "турецкий режим использует поверхностную тактику для разжигания конфликта между группами". Он призвал Анкару отказаться от этого подхода и признать роль всех курдских фракций.

Кроме того, Карайылан утверждает, что "турецкое государство приняло Абдуллу Оджалана в качестве представителя и признало важность правовой и демократической политики... это признание не может быть отменено и не должно быть предметом переговоров".

Комментируя инициативу лидера "Партии националистического движения" Девлета Бахчели, Карайылан

сказал: "Приглашение Бахчели, хотя оно является нерациональным и

практическая возможность перевести текущую ситуацию из состояния

неприемлемым для курдского народа, исходя из его образа мышления, заслуживает внимания, поскольку в приглашении лидер курдского народа Абдулла Оджалан был признан представителем, и именно поэтому были сделаны эти заявления. Правда в том, что если этот подход основан на этой реальности, он найдет отклик у курдов".

Бахчели, известный своим влиянием и прочным союзом с президентом Реджепом Тайипом Эрдоганом, призвал Абдуллу Оджалана сыграть свою роль в борьбе с терроризмом и призвать бойцов РПК сложить оружие и распустить организацию в обмен на мир.

24 октября Омер Оджалан, племянник лидера РПК, сообщил, что его дядя готов решить курдский вопрос в Турции. После визита к дяде Омер Оджалан заявил, что Абдулла Оджалан "подтвердил свою способность положить конец насилию". Он процитировал своего дядю, который сказал: "При соответствующих условиях у меня есть как теоретическая, так и

сложности, насилия и конфликта в правовые и политические рамки".

В статье, освещающей встречу журналист, связанный с правящей "Партией справедливости и развития" Абдул Кадир Салфи сообщил, что Абдулла Оджалан выразил готовность взять на себя "историческую ответственность" и призвал РПК сложить оружие.

Конфликт между Турцией и РПК восходит к началу 1980-х годов, когда РПК, основанная Абдуллой Оджаланом, начала выступать за независимое курдское государство в Турции. На протяжении 1980-х и 1990-х годов конфликт обострялся, РПК участвовала в партизанской войне, а турецкие военные проводили масштабные операции против баз РПК, особенно на юго-востоке Турции и севере Ирака.

В начале 2000-х годов наблюдались периодические прекращения огня и попытки мирных переговоров, включая заметный мирный процесс в 2013 году. Однако этот процесс рухнул в 2015 году, что привело к возобновлению боевых действий.

ДИПЛОМАТ

№ 39 (599) 18 - 24 октябрь 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Барзани поздравил народ Курдистана с успешными выборами

Курдский лидер Масуд Барзани выразил свою благодарность

Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), поздравил курдский народ, сторонников ДПК и все политические партии после успешного завершения всеобщих выборов в парламент Курдистана.

В своем заявлении Барзани

выразил свою благодарность за мирный и свободный избирательный процесс, сказав: "Слава Богу, шестая сессия выборов в парламент Курдистана завершилась успешно, и курдский народ смог проголосовать в свободной атмосфере". Он подчеркнул, что успех выборов был коллективной

победой, отметив: "Победа этого процесса — это победа курдского народа, включая все политические общины и партии. В связи с этим я хотел бы выразить свою благодарность и поздравления курдскому народу, массам, членам и сторонникам "Демократической партии Курдистана" и всем политическим партиям". Барзани также выразил свою признательность избирательным комиссиям и силам безопасности, заявив: "Я хотел бы поблагодарить избирательные комиссии Ирака и Курдистана, а также все соответствующие стороны и силы безопасности за их вклад в успешное проведение выборов в Курдистане".

Барзани выразил надежду на то, что результаты выборов откроют новый этап прогресса и процветания для всего населения Курдистана.

ИНЕС объявила о начале ручного подсчета голосов

Глава офиса Высшей Независимой избирательной

результаты с четырех участков уже были переданы

поддерживая целостность избирательного процесса".

Ранее во вторник ИНЕС обнародовала предварительные результаты парламентских выборов в Курдистане, отметив, что явка избирателей достигла 72% и подсчитано 99,63% голосов.

Во время пресс-конференции глава комиссии судья Омар Ахмед подтвердил, что выборы в парламент Курдистана прошли в "безопасной и справедливой обстановке" и что предварительные результаты "не подлежат обжалованию".

Голосование в шестом туре выборов в парламент Курдистана началось в воскресенье, 20 октября, после завершения специального голосования для военных и сил безопасности.

Всего за 100 мест в парламенте Курдистана, пять из которых зарезервированы для групп меньшинств, боролись 1091 кандидат обоих полов.

комиссии Ирака (ИНЕС) в Дохуке Халид Аббас объявил во вторник, 22 октября, о начале ручного подсчета голосов на нескольких избирательных участках, которые не представили свои результаты вовремя из-за технических неполадок. Как заявил Аббас, "семь избирательных участков в провинции столкнулись с задержками в сообщении результатов. Результаты с трех избирательных участков будут подсчитаны вручную сегодня, а

соответствующим политическим организациям. "После завершения ручного подсчета голоса будут включены в окончательный подсчет голосов на выборах в парламент Курдистана", отметил чиновник. По словам представителя ИНЕС, эти итоги голосования не повлияют на предварительные результаты, обнародованные комиссией в понедельник. "Цель ручного подсчета — обеспечить прозрачность и проверку результатов выборов, тем самым

Президент Нечирван Барзани осудил нападение в Анкаре

23 октября президент Курдистана Нечирван Барзани осудил нападение на оборонную компанию "Turkish Aero-

space Industries" (TUSAŞ) в районе Кахраман Казан в столице Анкаре. В Х Барзани заявил: "Я осуждаю сегодняшний теракт в Анкаре. Мои мысли и молитвы с семьями жертв, и я желаю скорейшего выздоровления раненым. Мы полностью солидарны с народом и правительством Турции в борьбе с терроризмом". В результате нападения погибли пять человек, 22 получили ранения.

Ранее министр внутренних дел Турции Али Йерликай заявил, что в результате нападения на "TUSAŞ" есть жертвы и ранения. Двое вооруженных нападавших были "нейтрализованы". Йерликай осудил нападение, призвав граждан полагаться только на официальные заявления для получения точной информации.

Премьер-министр Ирака сообщил о ликвидации местного главы запрещенного ИГ

Национальная служба безопасности Ирака ликвидировала главу местного отделения "Исламского государства" (признана в России террористической организацией и запрещена). Вместе с

ним были убиты еще восемь высокопоставленных командиров террористической группировки, сообщил иракский премьер-министр Мухаммед ас-Судани. Операция проведена в районе горного хребта Хамрин на северо-востоке Ирака. "Я поздравляю наш уважаемый народ с ликвидацией так называемого "эмира Ирака" террористической организации ИГ и восьми ее высокопоставленных командиров в результате уникальной героической операции", — говорится в заявлении иракского премьера, опубликованном в соцсети X. На прошлой неделе, 18 октября, Центральное командование вооруженными силами США сообщило о ликвидации "старшего лидера" террористов в Ираке. Утверждалось, что во время совместной антитеррористической операции был ликвидирован Шахадха Аллави Салих Улави аль-Баджари, известный как Абу Исса.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500